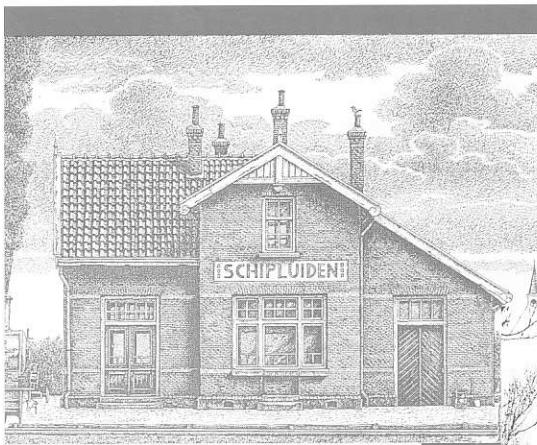
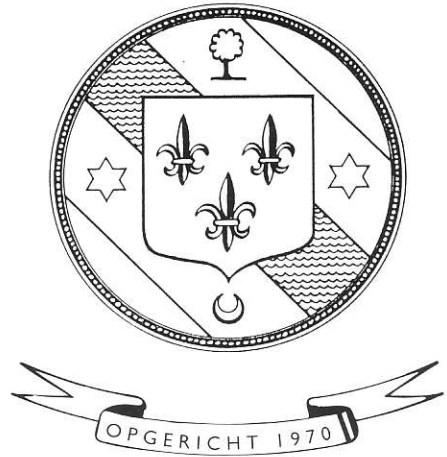

J A A R V E R S L A G

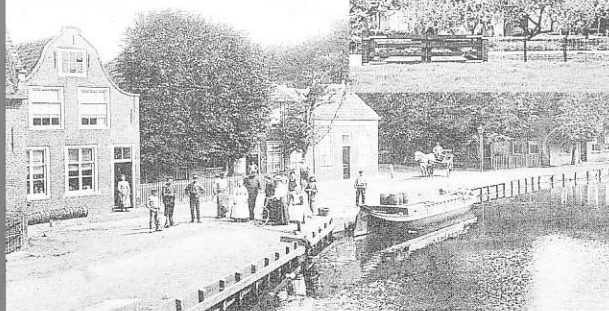
2001

Museum Het Tramstation Schipluiden

Kerkdorp 't Woudt

Den Hoorn, prentbriefkaart 1905

Inhoud

Voorwoord	1
Verslag van de secretaris	3
Museum Het Tramstation	6
Museumregistratie III	9
Verzamelbeleid Museum Het Tramstation	12
Het archief en de bibliotheek van de Vereniging	14
De Schipluidense kroniek 2001	17
Christiaan Johannes Duijtsch, schoolmeester in Schipluiden van 1828 – 1872	29
Preekstoel van 't Woudt vierhonderd jaar	33
Een bedevaart naar Den Briel in het jaar 1932	35
De buurtschap Korpershoek	38
Het ondergebit in de Jacobuskerk - Een Hodenpijlse anekdote	41
Hoornse blekers (1580 - 1874)	43
Schipluiden rond de eeuwwisseling van 1900	50

Voorwoord

De Historische Vereniging Oud-Schipluiden heeft een breed werkterrein. Naast de zorg voor het Museum Het Tramstation en het verenigingsleven proberen we ook in te spelen op de actualiteit. Er bestaan zorgen over het monumentenbeleid. De gemeente Schipluiden telt nog steeds verschillende monumenten die onvoldoende zijn beschermd. Aandacht verdienen vooral de voormalige buitenplaats Hodenpijl, de voormalige oliemolen Mercurius aan de Hoornseweg te Den Hoorn en het tuinhuisje van de voormalige buitenplaats Baarslust in de buurtschap Korpershoek. De vereniging zet zich in voor het behoud van dit bouwkundig erfgoed.

Het in bewaring geven van het Oud-Archief van de gemeente Schipluiden bij de Gemeentelijke Archiefdienst van Delft juichen we toe. Hierdoor zijn zowel de archieven van de voormalige gemeente Hof van Delft (met de dorpskernen Den Hoorn en 't Woudt) als de kerkelijke archieven van de N.H. kerk van 't Woudt en die van Schipluiden met elkaar verenigd. Een onderzoeker naar de historie van de gemeente Schipluiden kan nu voor het raadplegen van verschillende archieven op één locatie terecht. Wij zijn voorstander van een verdere samenbundeling van archieven. Wanneer het Gemeentearchief van Delft wordt gekoppeld aan de archieven van de plattelandsgemeenten van Delfland en het Hoogheemraadschap van Delfland ontstaat er voor streekhistorici een ideale onderzoekssituatie.

Een ander aspect dat aandacht vraagt, is de bestuurlijke herindeling. De Historische Vereniging heeft in de afgelopen jaren duidelijk laten blijken, dat één Midden-Delflandgemeente de beste waarborg is voor een open Midden-Delfland.

Onze zorg voor het behoud van de Woudtse Polder is vooral verklaarbaar vanwege het feit, dat opnieuw een polder dreigt te worden opgeofferd. De aanleg van de A4 trekt aan de oostkant industriële bedrijvigheid aan, maar ook de westkant lijkt een toplocatie voor dit soort activiteiten. De gemeente Den Haag lonkt naar de Woudtse Droogmakerij. Het Hoogheemraadschap van Delfland wil een waterberging, omsloten door hoge dijken, inrichten in het noordwesten van de Woudtse Polder. De gemeente Schipluiden heeft een vriendelijke variant ontwikkeld. Maar eigenlijk moeten we gewoon tégen de komst van een waterberging zijn, die – volgens eigen zeggen van het waterschap – over tien jaar niet meer nodig is. Met grote voortvarendheid werkt het Hoogheemraadschap momenteel elders aan andere voorzieningen om wateroverlast te voorkomen. Voor de boeren, de handhavers van het open landschap tot nu toe, wordt het steeds minder interessant om in de Woudtse Polder te blijven. Het gevaar is dus groot dat Midden-Delfland straks opnieuw een belangrijk weidegebied moet inleveren. Met het verlies van de Woudse Polder dreigen ook bewoningssporen uit de IJzertijd, de Romeinse tijd, de periode rond het jaar 1000 en de Late Middeleeuwen (een strook terpen) verloren te gaan. Er is geen polder in Midden-Delfland die zoveel cultuurhistorische elementen bevat. Anderzijds merk je dat het Rijk door de aanwijzing van Belvédère-gebieden steeds meer het belang onderkent van dit soort waardevolle gebieden.

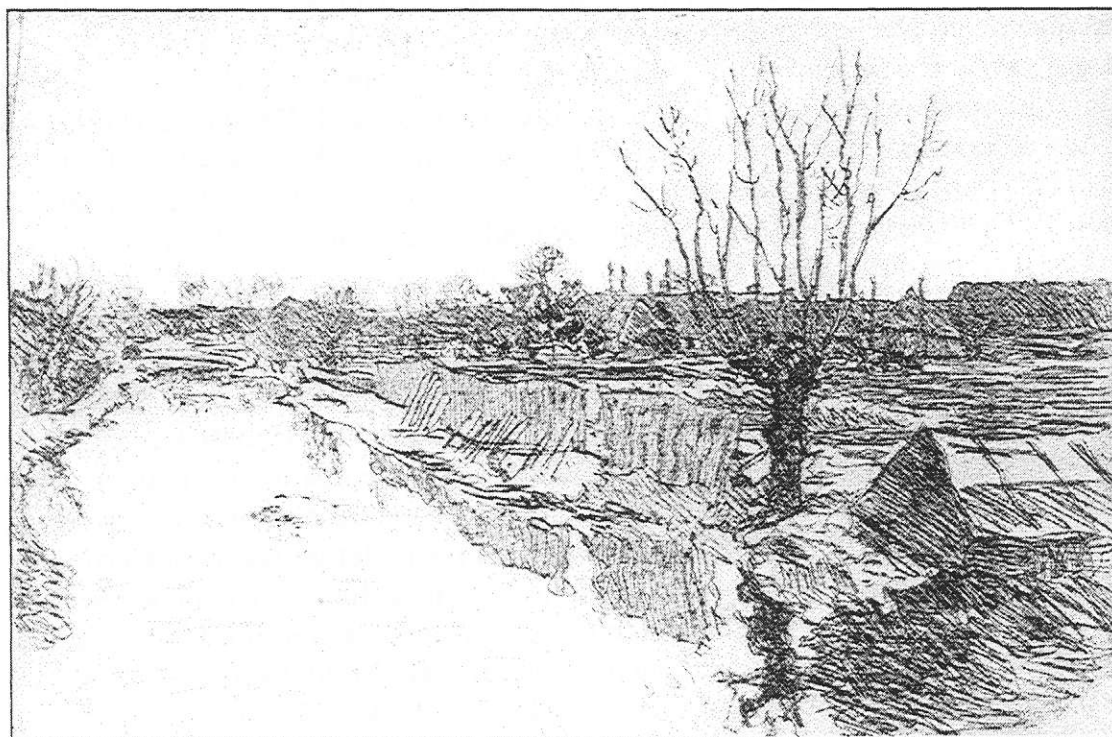
Als Vereniging participeren wij actief in de Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk. Deze Stichting wil de bewoningsgeschiedenis van Midden-Delfland op systematische en creatieve wijze verbinden met de verdere ontwikkeling van de ruimtelijke waarden in dit gebied. Het is niet toevallig dat deze Stichting het Museum Het Tramstation als thuisbasis heeft.

In het afgelopen jaar kreeg de Vereniging enkele schenkingen en bijzondere bruiklenen van het werk van A. Derkzen van Angeren, een kunstenaar die kort na 1900 in de omgeving van Den Hoorn heeft gewerkt.

Op veilingen zijn soms bijzondere stukken te koop met betrekking tot de geschiedenis van de gemeente Schipluiden. Gelukkig zijn er particulieren die oog hebben voor het behoud van dit culturele erfgoed in de streek. Er vinden regelmatig aankopen plaats, maar er gaan ook zaken verloren. Daarom zou het een goede zaak zijn, wanneer de gemeente een bedrag reserveert voor de aanschaf van unieke objecten uit het verleden. Nog beter is dat bezitters van bijzondere stukken de weg naar het Museum Het Tramstation weten te vinden. In het "Jaarverslag 2001" wordt het verzamelbeleid van het museum duidelijk omschreven.

Daarnaast vindt de lezer in dit jaarverslag naast de vaste gebruikelijke bijdragen ook weer een aantal andere historische artikelen. Alle schrijvers en medewerkers hartelijk bedankt. Harry Brik, onze secretaris, verzorgde de lay-out en ons medelid Jan Mooijman verrichtte het bind- en drukwerk. Wij wensen alle ontvangers van dit jaarverslag veel leesplezier toe.

Jacques Moerman, voorzitter Historische Vereniging Oud-Schipluiden.
Schipluiden, februari 2002.

Gezicht op Den Hoorn, 1906. Ets van A.P. Derkzen van Angeren.

Verslag van de secretaris

H. Brik

Bestuur

Het bestuur van de vereniging is als volgt samengesteld:

J.W. Moerman	voorzitter
O. Spinnewijn	vice-voorzitter
H. Brik	secretaris
P.J.M. van Giesen	1 ^{ste} penningmeester
mw R. Visser-Rotgans	2 ^{de} penningmeester

De coördinatoren van de verschillende commissies waren:

Bibliotheek	O. Spinnewijn
Genealogie	mw. L.M. Varekamp
Museumgebouw	vacant
Registratie	J.W. Moerman
Tentoonstellingen	mw J.C. Brik-Heijting

De Vereniging was in het bestuur van de Stichting Tramstation Schipluiden vertegenwoordigd door mw. M.L. ten Horn-van Nispen (secretaris), de heer A. van den Engel (penningmeester) en de heer A.A. Olsthoorn (lid); in de Stichting "Midden-Delfland is Mensenwerk" door mw. R. Visser-Rotgans en de heer J.W. Moerman; in de Stichting Heropbouw Toren Keenenburg door mevr. R. Visser-Rotgans; in het Anjercomité door de heer H. Brik en in de Monumentencommissie door de heer J.W. Moerman. De contacten met het Centrum voor Streekhistorie in Honselersdijk werden verzorgd door de heer O. Spinnewijn en mw. L.M. Varekamp.

Leden en vrienden

Daar met ingang van 1 januari 2001 het verenigingsjaar gelijk is gemaakt aan het kalenderjaar, loopt de verslagperiode van 01-01-2001 tot en met 31-12-2001.

Aan het einde van de verslagperiode bedroeg het aantal leden 30, het aantal vrienden 166.

Het totaal aantal leden + vrienden (196) nam toe met negen.

Gedurende de verslagperiode vonden de volgende mutaties plaats:

Aanmeldingen:

Twee nieuwe leden en elf nieuwe vrienden werden ingeschreven.

Uitschrijvingen:

In 2001 verloor de Vereniging helaas vijf vrienden door overlijden:

Dhr. A.W.M. van Winden, Schipluiden, febr. 2001; mevr. A.J. van der Stap van Loenen, Schipluiden, 9 april 2001; mevr. C.M.J. Arkesteijn, Delft, 12 april 2001; dhr. C.L.F. Tetteroo, Schipluiden, 7 oktober 2001, en dhr. A.W.A. de Vette, Schipluiden, 26 december 2001.

Vergaderingen

In de verslagperiode vonden zes ledenvergaderingen plaats. Hierbij werden plannen gemaakt voor lezingen, voor nieuwe tentoonstellingen, excursies en andere activiteiten. De tentoonstellingscommissie kwam afzonderlijk bijeen.

Conservering en registratie

In het afgelopen jaar volgden 10 á 12 leden en vrienden een tweetal cursussen in het kader van het project "Afgestoft en Ingeboekt" van het Erfgoedhuis Zuid-Holland.

De eerste cursus betrof de conservering van de museumcollectie. In de tweede cursus stond de registratie en documentatie van alle materialen in het museum centraal. Intussen zijn een aantal aanbevelingen ter verbetering van de conservering en de registratie en documentatie uitgevoerd. Andere verbeteringen krijgen aandacht zodra er extra financiële middelen beschikbaar zijn.

Gedurende ca. 25 bijeenkomsten op vrijdagavond is door zes personen gewerkt aan de registratie.

Voor een uitgebreid verslag zie het hoofdstuk *Museumregistratie III*, pag. 9 en verder.

Lezingen

Op 17 april werd in "De Hoornbloem" te Den Hoorn door dhr F.W. van Ooststroom een dialezing gehouden over de paleistuinen van Frederik Hendrik, met de nadruk op diens buitenverblijf in Honselersdijk. Er waren ca. 50 bezoekers.

Ter gelegenheid van de herdenking van de gevallen werd op 4 mei in De Dorpshoeve door onze voorzitter, dhr. J.W. Moerman een dialezing gehouden over de gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog in Den Hoorn en Schipluiden.

Onder de titel "Van Abtswoude tot Zwethweg" hield de heer J.W. Moerman op 14 november een lezing over de herkomst van de namen van een groot aantal wegen, kaden en paden in de gemeente Schipluiden. Aan de hand van de naamgeving werd tevens de ontstaansgeschiedenis geschetst. Deze lezing trok zeer veel belangstelling. De zaal was met ca. 120 bezoekers aan de zeer krappe kant.

Onze voorzitter verzorgde verder diverse lezingen over regionaal-historische onderwerpen voor zusterverenigingen en andere groepen.

De heer H.P. Tetteroo verzorgde, n.a.v. het verschijnen van zijn boek "Kreen en Gruizig", in totaal zeven lezingen over de streektaal van Delfland voor zusterverenigingen (die van Rijswijk en Pijnacker) en andere groepen.

Excursie

Op 19 mei werd een excursie gehouden naar de Zwethburg met "De Zeven Gaten" in de Groeneveldse Polder en naar museum "De Timmerwerf" in De Lier. De tocht ging deze keer per boot. Met twee volle boten werd, via de Zijde, de Groeneveldsewatering en de Zweth, eerst een bezoek gebracht aan de Zwethburg, een voormalige buitenplaats.

Bij de Zwethburg lag de buitenplaats Hofzicht, zo genoemd omdat het uitzag op de stadhoudelijke hof te Honselersdijk. Alleen het tuinhuis is bewaard gebleven.

Vervolgens via de Kromme Zweth, de Blakervaart en de Lee naar "De Timmerwerf". Dit museum herbergt een 17de eeuwse timmermanswerkplaats met een grote verzameling historisch gereedschap en een woonhuisje, ingericht in de stijl van de jaren twintig.

Aan het museum grenst de theeschenkerij "De Bongaard", idyllisch gelegen aan de oever van de Lee.

Mede dankzij het mooie weer konden de 60 deelnemers terugzien op een zeer geslaagde excursie.

Aan deze excursie is, naast andere activiteiten van de Vereniging (o.a. de opening van de expositie *Aan Tafel* en het straatnamenboek), aandacht besteed op de uitvoerige internetsite van één van onze vrienden, de heer H. Groenendaal (www.schipluiden.net).

Overige activiteiten

WOS-TV

In de 10-delige serie "Het Westland een streek apart", waarin Arnold Beugelsdijk op zijn fiets op zoek gaat naar Westlandse Monumenten, werd in augustus 2000 het Tramstation bezocht. Mevr. M.L. ten Horn-van Nispen verzorgde het commentaar. Het programma werd in februari 2001 uitgezonden.

(In de bibliotheek is een videoband aanwezig.)

Dhr. J.W. Moerman trad op in twee afleveringen van de bovengenoemde serie, namelijk de aflevering over "De historie van de Westlandse wateren" en die over "Het kerkdorp 't Woudt", beide uitgezonden door de WOS in november 2001. Uit onderzoek is gebleken dat deze serie door 45.000 á 50.000 kijkers wordt bekeken.

Boelhuis

Op 7 oktober 2001 werd een boelhuis gehouden in de "orgelloods" aan de Willemoordseweg. Door afslager J. Kroes werd een groot aantal antieke voorwerpen, curiosa, oude gereedschappen etc. verkocht.

In verband met het overlijden van de eigenaar van de orgelloods, de heer J. van den Ende, moeten wij voor het jaar 2002 uitzien naar een andere locatie.

Nieuwsbrief

In november 2001 verscheen een nieuwsbrief voor leden en vrienden.

Contactavond

Op 2 november werd voor de leden met partners een contactavond gehouden. Enkele leden hielden een korte voordracht, al of niet aan de hand van dia's of vertoonden een video-film.

Publicaties

Van de Vereniging

Na vele jaren van voorbereiding verscheen in juni 2001 "*Waar wonen wij - Straatnamen in de gemeente Schipluiden*". Het werd een fraai uitgevoerd boekje van 214 pagina's, voorzien van vele afbeeldingen, merendeels in kleur.

Tijdens een op 3 juli gehouden vergadering van de gemeenteraad werd door de eindredacteur, de heer O. Spinnewijn, het eerste exemplaar overhandigd aan de burgemeester, mevr. J.M. van Bijsterveldt-Vliegenthart.

Van leden

J.W. Moerman, *Oude banden tussen Maasland en Schipluiden - Zijn er historische gronden voor een gemeente Midden-Delfland?*. In: Midden-Delfkrant febr. 2001.

Eveneens van de hand van J.W. Moerman verschenen veertien artikelen in *Historie & Landschap van Midden-Delfland*, het 100ste nummer van de Midden-Delfkrant.

H. Tetteroo, *Teun van der Kooij - Kreen en Gruizig*. In: Midden-Delfkrant febr. 2001.

H.P. Tetteroo, "Kreen en Gruizig. Over de streektaal van Delfland", Deltech Uitgevers, Delft, 3de druk. Van de eerste drie drukken zijn t/m december 2001 bijna 2000 exemplaren verkocht. De derde druk is inmiddels bijna uitverkocht.

Informatieverstrekking

Aan een aantal personen werd op verzoek informatie verstrekt over genealogie, streekhistorie en de activiteiten van de Vereniging. Scholieren en studenten werden voorzien van materiaal voor scripties.

Cultuurhistorie

De Vereniging volgde het afgelopen jaar kritisch de ontwikkelingen in de Woudse Polder i.v.m. de mogelijke komst van een waterberging. Daarnaast werd bij de Rijksdienst voor Monumentenzorg een verzoek ingediend tot bescherming van de voormalige buitenplaats Hodenpijl, een vergeten rijksmonument.

In nauwe samenwerking met de "Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk" promoot de Vereniging de cultuurhistorie als uitgangspunt bij toekomstige ontwikkelingen in Midden-Delfland. De stichting heeft als thuisbasis en als postadres Museum Het Tramstation.

Financiën

Subsidies en giften

Van de Gemeente Schipluiden werd een subsidie ontvangen van f 2.000,-.

Van de firma *Analytical Control* (een vroegere huurder van het tramstation) werd, ter gelegenheid van een in het Museum gehouden feestelijke personeelsbijeenkomst, een gift ontvangen van f 400,-.

Van de - inmiddels opgeheven - bewonersvereniging Keenenburg werd een gift ontvangen van f 393,51, zijnde het resterende banksaldo. (Deze gift dient uitsluitend voor het Museum te worden gebruikt.)

Van de Rabobank Delflanden ontvingen we een gift van f 200,-.

Van de Stichting Gemeenschapshuis Den Hoorn werd een bijdrage ontvangen in de zaalhuur van De Hoornbloem.

De netto opbrengst van het boelhuis (f 3.281,10) werd gelijkelijk verdeeld tussen de Stichting Museum Het Tramstation en de Historische Vereniging Oud-Schipluiden.

Contributies

Een belangrijk deel van de inkomsten van onze vereniging wordt gevormd door de bijdragen van de leden en vrienden.

Deze contributies (leden f 35,- en vrienden f 20,-) zijn sinds 1994 niet meer verhoogd.

Hoewel het oorspronkelijk de bedoeling was de contributie reeds met ingang van 1 januari 2001 te verhogen is dit, in verband met de komst van de euro, met een jaar uitgesteld.

In de ledenvergadering van 7 december jl. is besloten met ingang van 1 januari 2002 de contributie voor leden vast te stellen op € 17,50 en die voor vrienden op € 10,-.

Dit komt neer op een verhoging van ± 10%.

Museum Het Tramstation

J.C. Brik-Heijting

Inleiding

Het afgelopen jaar waren er diverse tentoonstellingen die in totaal door ca. 900 bezoekers werden bekeken.

Omdat in de wintermaanden het bezoek sterk terugloopt, is besloten om van 1 november tot eind april het Museum alleen op zaterdagmiddag open te stellen.

Voorzieningen

Daar er nog geen opvolger is voor dhr. D.R. Jonker is er in het afgelopen jaar niet veel onderhoud in eigen beheer uitgevoerd.

Aanwinsten

De volgende voorwerpen zijn ons geschonken:

- Boerderij papieren.
- Een aantal etsen van de graficus Derkzen van Angeren (deels voor tien jaar in bruikleen).
- Collectie voorwerpen uit 1940 - 1945.
- Oranjecollectie.
- Twee originele kaarten van Kruikius (1712).
- Portretten van meester Duijtsch en zijn vrouw, ± 1863.
- Een handgeschreven aardrijkskundeboekje.
- Schetsboekje van Jan Heesterman, ± 1910.

(de laatste vier items in langdurige bruikleen).

Exposities

Kom over de brug - waterovergangen in Schipluiden
Deze tentoonstelling, hoofdzakelijk bestaande uit een groot aantal foto's van bruggen en heulen in de gemeente Schipluiden, liep nog tot medio maart 2001.

In totaal heeft deze expositie ± 650 bezoekers getrokken.

Aan tafel - Eten en drinken in het verleden

Deze tentoonstelling is ingericht in nauwe samenwerking met twee medewerkers van de Archeologische Dienst Delft.

In de Keenenburgkamer en de stationskamer was o.a. allerhande drink- en eetgerei te zien, hoofdzakelijk gevonden bij diverse opgravingen in Delft. De wachtkamer was ingericht met opgravingsmateriaal van Huis ten Dorp.

Verder waren er een aantal oude prenten en laatmiddeleeuwse recepten te zien.

De expositie werd op 26 april 2001 geopend door dhr. H.G.M. Keijzer, wethouder van de gemeente Schipluiden. Dhr. E.J. Bult, stadsarcheoloog van Delft en sinds vorig jaar tevens archeoloog van de gemeente Schipluiden, vertelde iets over de expositie en over zijn werk. Van september tot december is de expositie in de wachtkamer verruild voor werk van de Schipluidense keramiste Tineke van Gils. Voor haar stukken gebruikt zij klei uit de naaste omgeving en steengoedklei uit het Duitse Westerwald dat al eeuwenlang gebruikt wordt voor de fabricage van serviesgoed. Hierdoor sloot deze expositie goed aan bij de regionale archeologische vondsten.

Op de Midden-Delflanddag, op 22 september, trok het museum veel bezoek.

"Maaltijd met vissen en gevogelte"

Versiering van een beginletter in een handschrift van Joh. van Deventer, 1512.

Bewerkt door Jan Mooijman t.b.v. de poster voor de expositie "Aan Tafel".

"Aan Tafel" - Vitrine in de Keenenburgkamer

Foto: Henk Groenendaal

Op 12 en 19 oktober hebben de groepen 7 en 8 van enkele scholen in Den Hoorn en Schipluiden de tentoonstelling bezocht. Aan de hand van een lesbrief werden zij veel gewaar over de eetgewoonten in vroeger eeuwen. Tevens hebben zij een bezoek gebracht aan het atelier van Tineke van Gils aan de Rijksstraatweg. In totaal deden 120 leerlingen hieraan mee.

Het totaal aantal bezoekers bedroeg \pm 500. Voor deze expositie aan de magere kant, misschien komt dit omdat het onderwerp hoofdzakelijk de echte liefhebbers aansprak. Overigens was het opvallend dat het merendeel van de bezoekers van buiten Schipluiden afkomstig was.

Overige activiteiten

Het afgelopen jaar zijn er twee bruidsparen in het museum geweest om, "de een vóór en de ander ná het raadhuis", koffie met gebak te nuttigen. Het ene bruidspaar met 50, het andere met 22 personen.

In mei 2001 is de firma Analytical Control op een zaterdagmorgen met 80 personen in het museum geweest in verband met het 20-jarig bestaan van de zaak. Analytical Control is ooit begonnen in het tramstation toen dit nog door verschillende firma's werd gehuurd als bedrijfsruimte. Voor een aantal medewerkers was dit een feest van herkenning.

Toekomstige exposities

In voorbereiding is een tentoonstelling over de Dorpsstraat, in het bijzonder over de oude bewoners en de ambachten die hier werden uitgevoerd.

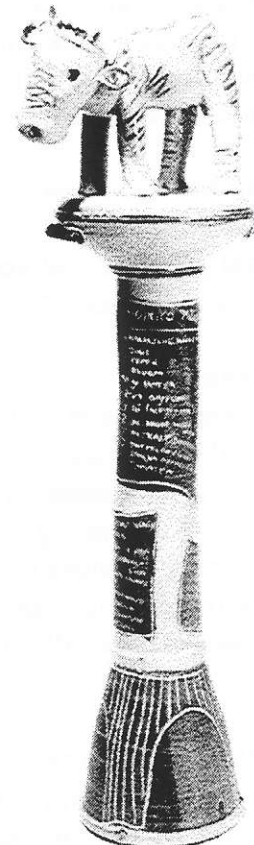
Daarna, in het najaar, volgt een expositie over de kunstenaar Derkzen van Angeren. Een aantal van zijn etsen, met afbeeldingen van Den Hoorn en omgeving, worden tentoongesteld.

Namens de tentoonstellingscommissie danken wij de bruikleengevers voor het aanvullend materiaal tijdens de afgelopen exposities.

Public Relations

De Stichting Videogroep 's-Gravenzande heeft op 19 augustus 2000 in en rond het tramstation opnamen gemaakt. De WOS TV heeft dit op 11 februari 2001 uitgezonden.

De exposities in Museum Het Tramstation zijn het afgelopen jaar meerdere malen uitgebreid in de pers belicht, o.a. in de Delftsche Courant, het Sport-Cultuurblad en in de Midden-Delfkrant.

"Piédestal 2000"

Keramiek van Tineke van Gils

Museumwinkel

In het museum zijn diverse publicaties te koop over regionale geschiedenis, genealogie en andere regiogebonden onderwerpen. Een nieuwe aanwinst is uiteraard het Straatnamenboek. In Museum Het Tramstation zijn o.a. te koop:

Boeken en boekjes

Straatnamenboek Schipluiden	€ 20,50	(f 45,-)
Monumenten in Schipluiden (met bindfout, wel compleet), gereduceerde prijs	€ 4,50	(f 10,-)
Van St. Michaël tot St. Jacobus	€ 17,70	(f 39,-)
Veranderend Westland	€ 22,20	(f 49,-)
Westlandse Stam- en Naamreeksen	€ 17,-	(f 37,50)
Het geslacht 'Van der Kooij'	€ 25,-	(f 55,-)
10 mei-15 mei 1940 in en om Wieringen	€ 16,10	(f 35,50)
Historisch Jaarboek Westland	€ 8,85	(f 19,50)
Schipluiden-Den Hoorn '40-'45	€ 8,85	(f 19,50)
Om niet te vergeten - Overschieënaars in verzet	€ 6,80	(f 15,-)
Zelden zoveel geluk gezien (Westland mei 1945)	€ 8,85	(f 19,50)
5000 jaar wonen op veen en klei	€ 8,-	(f 17,50)
Geologische waarnemingen Kerkpolder	€ 3,40	(f 7,50)
Kastelen in beeld	€ 2,25	(f 5,-)
De kerk van Schipluiden	€ 1,80	(f 4,-)
700 jaar kerkelijk leven in Schipluiden	€ 2,25	(f 5,-)
700 jaar kerkmuziek	€ 4,50	(f 10,-)
St. Caecilia - 75 jaar muziek in Schipluiden	€ 5,70	(f 12,50)
Jaarverslag 'Oud-Schipluiden'	€ 4,50	(f 10,-)
Historie en Landschap van Midden-Delfland	€ 4,50	(f 10,-)

Syllabi bij exposities

Onder andere:

"Wel gebogen, niet gebroken", "Help... Brand!!!", "Dokter Reijnders"	€ 2,25	(f 5,-)
---	--------	---------

Diversen

Informatiebladen (in bakjes in de zalen)	€ 0,10	(f 0,25)
Prentbriefkaarten	€ 0,45	(f 1,-)
Bouwplaat 'Keenenburg'	€ 2,25	(f 5,-)
Poster 'Keenenburg'	€ 2,25	(f 5,-)
Tekening 'Tramstation'	€ 6,80	(f 15,-)
Fietsroutes langs industrieel erfgoed	€ 1,10	(f 2,50)
"Kastelen in beeld", inclusief drie fietsroutes	€ 2,25	(f 5,-)

Het Straatnamenboek is eveneens te koop in 't Winkeltje, Vlaardingsekade 3, bij mevr. J. van der Stap, Vlaardingsekade 7, Schipluiden, en bij mevr. N. van der Spek-van den Berg, Hoormsekade 24, Den Hoorn.

Voor een korte beschrijving van "Veranderend Westland" en van "10 mei-15 mei 1940 in en om Wieringen", zie pag. 16.

Museumregistratie III

H. Brik, J.W. Moerman

In het jaar 2000 is, na het volgen van enkele cursussen, door een groep medewerkers hard gewerkt aan de registratie en een verantwoorde opslag van de museale collectie.

Het is inmiddels ruim drie jaar geleden dat de Historische Vereniging, als beheerder van museum Het Tramstation, een verzoek heeft ingediend om het Museum te laten opnemen in het Museumregister. Het bleek al snel dat er heel wat knelpunten waren die moesten worden opgelost voor we hiervoor in aanmerking konden komen.

Ter wille van een beter inzicht in deze lastige materie beginnen we dit hoofdstuk met een samenvatting van de verslagen over de jaren 1999 en 2000.

Samenvatting van de verslagen over de jaren 1999 en 2000

In september 1998 is de Historische Vereniging Oud-Schipluiden, als beheerder van museum "Het Tramstation", begonnen met de voorbereidingen voor de aanvraag tot opname in het Museumregister.

Het Museumregister

Het Museumregister werd in 1997 in Nederland geïntroduceerd door de Nederlandse Museum Vereniging (NMV) en het Landelijk Contact van Museumconsulenten (LCM). Het heeft tot doel de kwaliteit van de Nederlandse musea te verbeteren.

Musea die voldoen aan een aantal basiseisen kunnen worden ingeschreven in het register en ontvangen een certificaat. Opname in het register geeft de garantie dat een museum aan een minimumstandaard voldoet op het gebied van beleid, conservering en registratie van de collectie, onderzoek en publiekstaken. Dit is van belang voor bezoekers, bruikleengevers, schenkers en subsidiegevers.

Alle musea in Nederland komen in aanmerking om - op vrijwillige basis - in het Museumregister te worden opgenomen. Niet alleen grote musea die grotendeels met betaalde krachten werken, maar ook kleine, beheerd en bemand door vrijwilligers.

Basiseisen

Een museum dat in aanmerking wil komen voor Museumregistratie dient aan een aantal basiseisen te voldoen.:

- *Het bezitten van een institutionele basis.*
Dit blijkt een belangrijk knelpunt te zijn voor de uiteindelijke museumregistratie. Zie verder.
- *Het beschikbaar hebben van een op schrift gesteld beleidsplan en doelstellingen.*
Het beschikken over een beleidsplan is een belangrijke voorwaarde om in aanmerking te komen voor opname in het Museumregister. Daar we niet over iets dergelijks beschikten moest dit aan de hand van een model alsnog worden opgesteld. Dit onderdeel heeft veel tijd gekost.
- *Het beschikken over een collectieregistratie.*
Ook dit bleek een knelpunt. Zie verder.
- *Het beschikken over basisvoorzieningen voor het publiek.*
Dit betreft voornamelijk de beschikbaarheid van informatiemateriaal, publicaties en syllabi. In orde.
- *Het beschikken over een aantoonbare financiële basis.*
Dit is voor ons gelukkig geen probleem. Voor grote projecten is het budget echter te klein. Ditzelfde geldt voor hoge uitgaven ten behoeve van onderhoudswerkzaamheden.

- *Het (laten) doen van (wetenschappelijk) onderzoek naar de collectie.*

Dit is deels door derden uitgevoerd.

Aanmelding

De benodigde stukken - het aanmeldingsformulier met 16 bijlagen, in totaal 0,8 kg papier - zijn maart 1999 opgestuurd.

Knelpunten bij toelating tot het Register

Toelating tot het museumregister stuitte bij de beoordelingscommissie op de volgende drie bezwaren:

De institutionele basis van het Museum

In ons geval een wat ingewikkelde zaak: De gemeente Schipluiden, eigenaar van het gebouw, verhuurt het tramstation aan de Stichting Tramstation Schipluiden. Deze heeft destijds het beheer overgedragen aan de Historische Vereniging Oud-Schipluiden. Echter, noch de Stichting, noch de Vereniging heeft in haar Statuten – beide daterend vóór de oprichting van het museum – een passage opgenomen over het beheer van een museum. Dit blijkt een belangrijk, zo niet het grootste knelpunt te zijn voor toelating tot het Museumregister.

De registratie van de collectie

Hoewel de archeologische collectie reeds grotendeels is geregistreerd zal deze collectie geheel opnieuw moeten worden beschreven op een meer gebruikelijk standaardformulier. Dit geldt eveneens voor de overige collecties. Een klein deel van de archeologische collectie en het merendeel van de overige collecties was in het geheel niet geregistreerd.

Het binnenklimaat van het Museum

Voor het behoud van de collectie is het noodzakelijk dat aandacht wordt besteed aan zaken als verlichting en lichtinval van buiten, de vochtigheidsgraad en temperatuur. Dit behoeft hier en daar nog verbetering.

Op dit gebied zijn intussen diverse metingen verricht.

Zoeken naar oplossingen

Assistentie van het Erfgoedhuis Zuid-Holland

Als lid van het Erfgoedhuis Zuid-Holland ontvangen we professionele hulp van de consultants van deze in Leiden gevestigde instelling.

De heer M. van der Sterre, destijds provinciaal consultant van het Erfgoedhuis, pleitte voor de vorming van een zelfstandige museumgroep of een stichting - in ieder geval met eigen statuten - die zich uitsluitend met het museum bezig houdt. Intussen diende zo snel mogelijk te worden begonnen met het inhalen van de achterstand van de registratie van de museumcollectie en met de verbetering van het binnenklimaat van het gebouw.

Doorlichting van het Museum

In het jaar 2000 is het Museum twee maal bezocht door twee consultants van het Erfgoedhuis, teneinde, aan de hand van de wijze van documentatie, de wijze van opslag van de collectie en de toestand van het binnenklimaat een indruk te krijgen van de hoeveelheid werk dat gedaan zou moeten worden.

Van dit bezoek is een uitvoerig rapport annex werkplan gemaakt.

Meer menskracht

De belangrijkste oorzaak van de achterstand in de registratie is het tekort aan actieve leden. We hebben hier namelijk te maken met de vrij unieke situatie dat een historische vereniging - bestaande uit louter vrijwilligers - tevens een museum beheert. Dit wrekt zich ook op andere terreinen. Zo was het de afgelopen jaren door tijdgebrek niet altijd mogelijk een syllabus of lesbrieven bij een tentoonstelling te maken.

Het is uiteraard niet zo dat uitsluitend leden van de Vereniging werkzaamheden mogen verrichten voor het museum. Om deze reden is in april 2000 onder de leden én vrienden een enquêteformulier verspreid met de vraag wie zich voor bepaalde taken wil inzetten. Hierop kregen we twaalf reacties. Degenen die hebben gereageerd zijn drie avonden in het Museum bijeen geweest om nader te worden geïnformeerd over deze taken.

Sinds die tijd is een enthousiast groepje al vele malen bezig geweest om nog niet geregistreerde archeologische vondsten te determineren en te beschrijven.

Conservering en registratie

In het afgelopen jaar volgden 10 à 12 leden en vrienden een tweetal cursussen in het kader van het project "Afgestoft en ingeboekt" van het Erfgoedhuis Zuid-Holland.

De eerste cursus, die op 13 januari 2001 plaatsvond, betrof allerlei conserveringsaspecten. Judith Tegelaers lichtte ons op deskundige wijze voor over de juiste omstandigheden, waarin museumcollecties dienen te worden beheerd en gepresenteerd. Licht, vochtigheid en opbergssystemen bepalen mede de houdbaarheid van objecten. Verschillende aanbevelingen konden direct worden uitgevoerd (bijv. ten aanzien van het gebruik van opbergmaterialen). Andere verbeteringen krijgen aandacht zodra er extra financiële middelen beschikbaar zijn. Er is onder andere een plan om de toegang naar het depot boven de keuken te verbeteren.

De tweede cursus werd op 27 januari 2001 gegeven door Sandra Marsfelder. In deze cursus stond de registratie en documentatie van alle materialen in het museum centraal. Ook op dit punt kunnen allerlei zaken verbeterd worden. In een vijftal vervolgbijeenkomsten leidde Saskia Rutten een kleine groep trouwe deelnemers naar de opzet van een betere registratie. De deelnemers van dit vervolgproject waren: J. Mooijman, C. Bakker-Varekamp, L. Varekamp, L. de Jong, O. Spinnewijn en J.W. Moerman. De Vereniging heeft intussen het verzamelbeleid van het Museum Het Tramstation geformuleerd (zie elders in dit jaarverslag), de deelcollecties zijn omschreven, er is geoefend met het invullen

van registratieformulieren, schenkings- en bruikleenformulieren zijn volgens de richtlijnen vernieuwd, er is een standplaatslijst opgesteld, de depots zijn heringericht en er is met behulp van het Erfgoedhuis een aanvraag voor subsidie ingediend bij het Prins Bernhard Cultuurfonds Zuid-Holland (voor onder meer de aanschaf van hard- en software ten behoeve van de registratie).

Gedurende ca. 25 bijeenkomsten op vrijdagavond is er gewerkt aan de registratie. Hierbij waren de volgende personen regelmatig betrokken:

L.M. Varekamp, C. Bakker-Varekamp, N. Bakker, H. Groenendaal, K. Rentenaar, L. de Jong, O. Spinnewijn en J.W. Moerman. Geregistreerd zijn inmiddels:

de archeologiecollectie Huis te Dorp, de verzameling ansichtkaarten en een belangrijk deel van de collectie kaarten. Ook is er een begin gemaakt met de registratie van de museale objecten die nog niet standaard zijn beschreven. E.J. Bult, gemeentearcheoloog van Schipluiden, begeleidt de beschrijving van het vondstmateriaal van opgravingen.

H. Koot, gemeentearcheoloog van Rijswijk, vervolgde de registratie van het vondstmateriaal van de Dulder (een inheems-Romeinse woonplaats in Den Hoorn).

O. Spinnewijn, H. Brik, J. Mooijman en L.M. Varekamp dragen zorg voor de bibliotheek en het archief van de Historische Vereniging. Dit betreft de registratie en documentatie van aanwinsten, het fotoarchief en het bindwerk. Veelal vinden de werkzaamheden plaats op woensdagmiddag.

Verzamelbeleid Museum Het Tramstation

J.W. Moerman

Inleiding

Het Museum Het Tramstation bevat het depot van het vondstmateriaal, dat vanaf 1976 bij diverse graafcampagnes is verzameld. De grootste collectie is afkomstig van het terrein van het voormalige kasteel Keenenburg. Verder wordt er aardewerk bewaard van een aantal inheems-Romeinse vindplaatsen (Rozemarijn en Hoog-Harnas) en van enkele Laat-Middeleeuwse sites nabij het dorp Schipluiden. Een kleine collectie is afkomstig van een boerderij nabij Huis te Dorp en van de kasteelwerf Groeneveld. Daarnaast wordt het schervenmateriaal in depot gehouden, dat vanaf het begin van de jaren tachtig door Epko Bult is verzameld tijdens veldkarteringen in Midden-Delfland.

Waarom heeft het Museum Het Tramstation een beperkt verzamelbeleid?

1. In de regio zijn diverse musea (Jan Anderson in Vlaardingen, de Schilpen in Maasland, de Timmerwerf in De Lier, het Tuinbouwmuseum in Honselersdijk), die aandacht besteden aan oude ambachten, de boter- en kaasbereiding, de tuinbouw en gereedschappen. De vermelde musea hebben woonkamers en werksituaties ingericht met objecten uit de periode 1900-1950. Er is geen behoefte om in het tramstation dergelijke opstellingen te herhalen.
2. Er wordt gewerkt met wisseltonstellingen, waarbij vrijwel altijd objecten worden geleend bij musea, instellingen en particulieren in de regio.
3. Het Museum Het Tramstation is niet groot. Er is naast het archeologisch vondstmateriaal weinig ruimte voor de opslag van grote objecten.

Verzamelbeleid Museum Het Tramstation Schipluiden (welke objecten)

1. Archeologie

Sinds kort is de stadsarcheoloog van Delft, Epko Bult, ook gemeentearcheoloog van Schipluiden.

Het Museum Het Tramstation is door het rijk officieel erkend als archeologisch depot. De gemeentearcheoloog ziet toe op de registratie, restauratie, documentatie en het beheer van het vondstmateriaal. Het grootste deel van de archeologische collectie wordt in bruikleen gehouden. Het eigendomsrecht dient in de komende tijd nader omschreven te worden.

Een deel van de archeologische collectie heeft museale waarde. De betreffende objecten kunnen aanvullend geregistreerd worden.

2. Tramstation

- a. *Rekwisieten die passen in het interieur*,
bv. keuken (situatie ca. 1920-1950),
- b. *Kleinschalige objecten m.b.t. WSM, tram en bus.*

3. Agrarisch

- a. *Landbouw*
kleinschalige objecten
(geen gereedschappen, werktuigen),
- b. *Tuinbouw*
kleinschalige objecten
(geen gereedschappen, wel fust van Delftsche Groentenveiling, jaarboeken, e.d.),
- c. *Veeteelt*
kleinschalige objecten
(geen gereedschappen, wel attributen van veearts/veeverloeskundige, sieraden, e.d.),
- d. *Polderbestuur*
attributen van bestuurders,
- e. *Molens*
kleinschalige objecten.

4. Scheepvaart (regionaal)

o.a. modellen.

5. Historisch

Voorwerpen, beeldmateriaal en archivalia met betrekking tot grondgebied/instellingen van de gemeente Schipluiden en de voormalige ambachtsheerlijkheden.

a. Voorwerpen

vaandels, lesmateriaal van lokale scholen, schaatsen van lokale smeden, herdenkingsborden, glazen, bekers, e.d.,

b. Boeken

bijzondere boeken die object(expositie)-waarde hebben,

c. *Prenten* idem,

d. *Kaarten* idem,

e. *Tekeningen* idem,

f. *Schilderijen* idem,

g. *Ansichtkaarten* idem,

h. *Foto's* idem,

i. *Archivalia* idem.

6. Documentatie

Boeken, archivalia, foto's, en dergelijke met betrekking tot grondgebied/instellingen van de gemeente Schipluiden en van de voormalige ambachtsheerlijkheden.

a. Boeken

1. specifiek m.b.t. gemeente/regio,
2. naslagwerken met achtergrondinformatie,

b. Krantenknipsels

specifiek m.b.t. gemeente/regio,

c. *Foto's* idem,

d. *Tekeningen* idem,

e. *Kaartmateriaal* idem,

f. *Archivalia* idem.

Afstootbeleid

Objecten die niet binnen de vermelde categorieën vallen en die eigendom zijn van het Museum Het Tramstation, worden - indien mogelijk - geruimd voor objecten die wel binnen het verzamelbeleid vallen. In het uiterste geval kunnen deze objecten worden verkocht. Het geld wordt gereserveerd voor de aankoop van objecten die wel binnen de collectie passen.

Het verzamelbeleid is officieel vastgesteld in de ledenvergadering van 6 juni 2001.

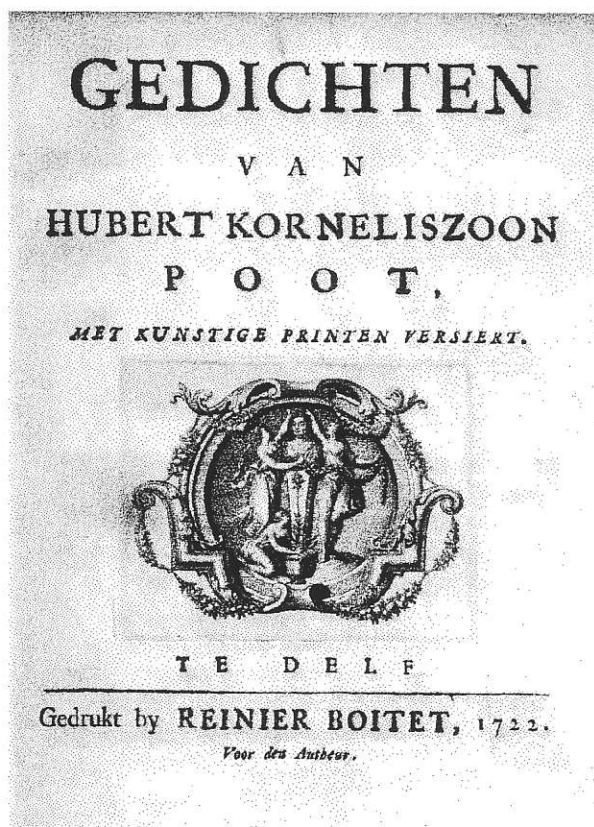
Het archief en de bibliotheek van de Vereniging

O. Spinnewijn

Mogelijk heeft u dit hoofdstuk in het voorgaande jaarverslag gemist, maar het wil daarom nog niet zeggen dat met het behandelen van de hoofdruubriek H het archiefoverzicht als afgesloten moet worden beschouwd. Verder staat uiteraard het aanvullen van de bibliotheek zelf met voor ons interessante aanwinsten ook niet stil.

Voor wat betreft het vervolg van onze archiefindeling: aan de beurt is deze keer de negende hoofdruubriek, rubriek J. Deze omvat literaire bijdragen die op onze directe regio betrekking hebben. Geen omvangrijke verzameling, maar niettemin toch onderverdeeld.

De eerste hiervan, J -1, is geheel gewijd aan 'onze' dichter H.K. Poot, aan zijn werk en het commentaar daarop. Welhaast vanzelfsprekend bevindt zich daaronder de uitgave van zijn volledig werk. Naast andere kunt u er bijvoorbeeld een eerste druk in drie delen vinden. Verder omvat deze rubriek bloemlezingen en beschouwingen over zijn werk.

De tweede groep, J - 2, gaat in op de Rederijkers. Zowel Schipluiden als Den Hoorn kenden een eigen zogenaamde Rederijkerskamer. Dat is een literaire kring waarvan de leden zich met de dichtkunst willen bezig houden. Om beurten organiseerden ze plaatselijk ook grote kringbijeenkomsten waarvoor uit de wijde omtrek gelijkgestemde broeders in de dichtkunst werden uitgenodigd.

Rederijkerskamers ontstonden in de zestiende eeuw, maar de al genoemde H.K. Poot hield zich verre van deze 'rijmelaars'. Onze twee kamers leven in onze kernen nog altijd voort in de namen van hun embleem: het 'Rozemarijn' en de 'Hoornbloem'. Eeuwenlang hebben rederijkers toch een opmerkelijk beeld uitgemaakt van literaire belangstelling, ook in kleine gemeenschappen als de onze en dat zou je niet direct verwachten.

Tenslotte is er dan nog de groep J - 3, aangemerkt als: 'diversen'. Hieronder vallen bijvoorbeeld historische romans die zich in onze regio afspelen. Maar ook de recentere belevenissen die Ida Vos, als Joods onderduikertje tijdens de oorlog in ons dorp, beschrijft in haar boek: 'Wie niet weg is wordt gezien', een bestseller. Andere dichters dan H.K. Poot komen hier eveneens aan bod, maar u kunt er ook zaken vinden als studies over onze streektaal.

De aanwinsten voor de bibliotheek (ofwel ons archief) gedurende het verslagjaar zijn weer divers. Daarom, als steeds, een greep daaruit, want hoewel de grote groei langzamerhand is afgenomen kon toch weer heel wat interessant materiaal een plaats vinden in boekenkast of ladekast. Dat zijn dan als ieder jaar de 'Jaarboeken' van de ons omringende historische werkgroepen. Ze bevatten veelal aardige aanvullende informatie over onderwerpen waaraan ook wij aandacht willen schenken. Zulke aanknopingspunten zou men wellicht ook op kunnen diepen in een aanwinst als het archiefoverzicht van de Lierse Gereformeerde kerk. De genealogierubriek is verrijkt met een

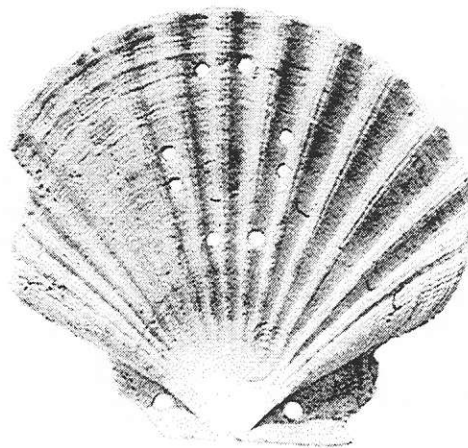
werk over de families Dirk van Hodenpijl, Van Dorp, enzovoorts.

Een bijzonder algemeen interessante uitgave vormt de geschiedenis van duizend jaar wind en water in onze lage landen. Met vier kloeke, fraai uitgegeven delen is de KNMI weerman Buisman nu gevorderd tot en met het jaar 1675. Om een voorbeeld te noemen vertelt hij u bijvoorbeeld met welke weersomstandigheden de Spanjaarden hier kampfden tijdens de Tachtigjarige Oorlog.

Onze gemeentebode Achterberg bezorgde het archief een vijfde aanvulling op zijn hobby-uitgave rond bodebussen.

'Heilig en Profaan 2' is het twaalfde deel in de serie 'Rotterdam Papers', een langzamerhand prestigieus bezit. Dit deel handelt over Middeleeuwse pelgrimstekens, veelal meegenomen door bedevaartgangers als herinnering voor thuis. Over het algemeen zijn deze tekens pas weer tevoorschijn gekomen tijdens opgravingswerkzaamheden. Het boek bevat bijvoorbeeld afbeeldingen van pelgrimstekens uit de bedevaartsoorden van de heiligen Jacobus en Cornelius, de patroonheiligen van de twee parochiekerken in onze gemeente.

De bibliotheek is ook verrijkt met een boekwerk over de zeer verdienstelijke etsen/tekenaar Derkzen van Angeren. Als Hoorenaar heeft hij ook jaren in onze omgeving gewerkt en de historische vereniging wil daar zeker in de toekomst nog eens ruim aandacht aan schenken. Als onderdeel van Delfland verscheen een schitterende uitgave over de vogeloase in ons stukje Randstad: de 'Ackerdijkse plassen', maar wij zijn toch ook blij met een simpel boekje 'Lionore', louter omdat het werd gedrukt in Schipluiden door L. Vermeer. Van hem kunt u bij ons overigens tevens de nodige oude ansichtkaarten vinden, want u weet toch dat naast literatuur de vereniging beschikt over een vracht aan foto's en plaatwerk. Wat dit beeldmateriaal betreft, er is gedurende het afgelopen jaar nogal veel aandacht aan besteed dit beter toegankelijk te maken. Tot en met de formaten 20/30 zijn die naar rubriek ondergebracht in een ladekast met hangmappen. Vooraleer deze rubriek te eindigen toch nog enkele uitgaven die hier eigenlijk niet mogen ontbreken. Het zijn de min of meer koekjes van eigen deeg!

Twee afbeeldingen uit "Heilig en Profaan 2".

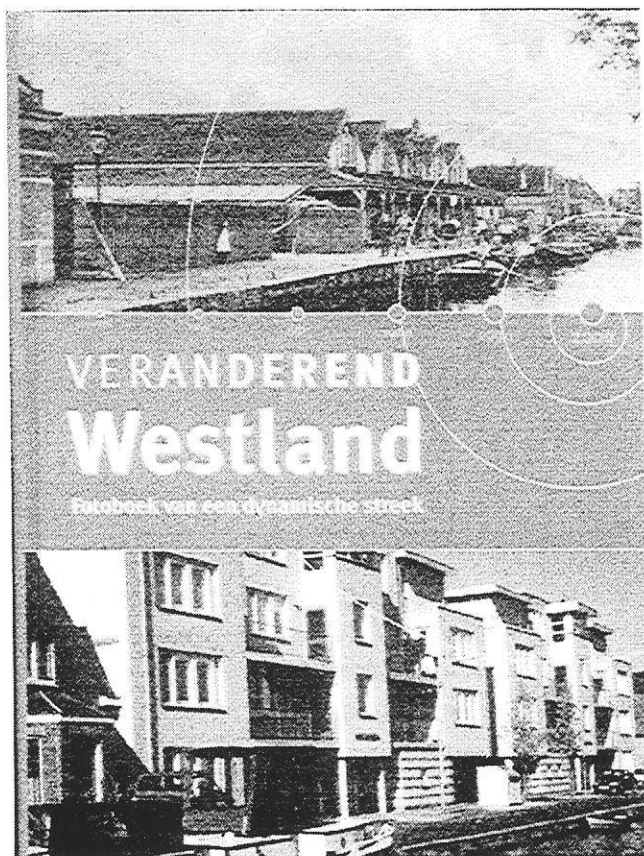
De bovenste afbeelding toont een in Vlissingen gevonden pelgrimsteken, voorstellende Jacobus de Meerdere als volledig uitgeruste pelgrim (15de - 16de eeuw). Afmetingen 18 x 55 mm.

De tweede afbeelding toont een bijzondere St. Jacobsschelp. De symmetrische gaatjes maken duidelijk dat hier een crucifix of een Jacobusfiguurtje op bevestigd is geweest..

De schelp is gevonden in Sluis, Zeeland. 14de - 15de eeuw. Afmetingen 82 x 89 mm.

Allereerst dan de Schipluidense bestseller: 'Het Schipluidens receptenboek'. De uitgave bij het vieren van het feit dat de familie Haring 50 jaar levensmiddelen verkocht in Schipluiden. Een boek waaraan zeer vele Schipluidenaren een bijdrage leverden met het inbrengen van hun eigen recepten. Dat kan dan vanzelfsprekend in onze boekerij niet ontbreken.

Dan het fotoboek van een dynamische streek, 'Veranderend Westland'. Dit boek laat zien wat er van historische Westlandse plekjes na 50 jaar bouwbeleid geworden is. Een plaatje van de oude en de nieuwe situatie, telkens vergezeld van een hele pagina bijpassende tekst vormen de ruggengraat van het boek. Ook de Historische Vereniging 'Oud Schipluiden' leverde daaraan haar tien bijdragen. Een mooie en interessante uitgave, maar ik zou ook willen zeggen: niet altijd even opwekkend omtrent hetgeen er van verschillende plekjes geworden is en dus verloren gegaan.

Niet direct geïnspireerd door onze vereniging, maar wel geheel uitgegeven dankzij onze medewerking is het boek '10 mei – 15 mei 1940 in en om Wateringen'. Het vertelt over de ervaringen van getuigen gedurende de woelige oorlogsdagen in het gebied tussen Ockenburg-Wateringen-Ypenburg-Voorburg. Voor velen is het onbekend dat vele belangrijke aspecten van de Duitse overval op Nederland juist op die plek waren geconcentreerd. Een deel van de gebeurtenissen speelt zich ook in onze gemeente af, met name rond Den Hoorn en 't Woudt, voor de kern Schipluiden slechts het staartje. Tot slot van deze bloemlezing als leest best de uitgave van de historische vereniging zelf:

'Waar wonen wij - straatnamen in de gemeente Schipluiden'.

Nadat in deze verslagperiode twee andere boeken met een gelijksoortige strekking hun plaats hadden gevonden op onze boekenplanken te weten: 'Het straatnamenboek van Delft' geschreven door P. van der Krogt en een 'Handleiding voor historisch straatnamenonderzoek', is dan eindelijk toch dat boekwerk van de persen gerold. Behalve straatnamen is het feitelijk een beknopte geschiedenis van de gemeente Schipluiden en algemeen gewaardeerd als 'een juweeltje'. Het staat uiteraard gewoon op de plank bij de vereniging, niettegenstaande natuurlijk iedere rechtgeaarde Schipluidenaar zo'n exemplaar in zijn boekenkast heeft staan! Mocht dat niet zo zijn, er is er best nog wel één te koop....!

Maar bovendien, weet dat dit boekwerk daar op 'Het Tramstation' door de liefhebber altijd kan worden geraadpleegd en niet alleen deze toch beperkte bron, maar het hele archief staat tot uw dienst. Tot ziens?

Zowel "Veranderend Westland" als "10 mei - 15 mei 1940 in en om Wateringen" en niet te vergeten het Straatnamenboek, zijn te koop in Museum Het Tramstation. Zie pag. 8 voor de prijzen.

De Schipluidense kroniek 2001

O. Spinnewijn

Dit betreft dus Schipluidens wel en wee van het jaar waarmee de 20ste eeuw definitief achter ons ligt. Het jaar dat een nieuw tijdperk zou moeten inluiden en waarvan derhalve wereldwijd hooggespannen verwachtingen worden gekoesterd, verwachtingen van natuurlijk een betere wereld! Een en ander geldt, zij het op kleinere schaal, ook voor de gemeente Schipluiden; een Schipluiden dat eveneens op een keerpunt in haar geschiedenis lijkt af te stevenen. De gemeente stond daarmee regelmatig landelijk op de kaart en ook in de krant. Of men als gewoon burger met dit al blij moet zijn zal tot op het eind van dit kroniekjaar 2001 nog steeds een vraagteken blijven voor de schrijver van deze kroniek. Efficiency en opgenomen zijn in de anonieme 'grote wereld' lijken niet de directe bronnen van geluk voor het eigen Schipluidens cultureel palet.

Verloopt de jaarwisseling in Schipluiden wel met veel geknetter maar zonder onaangename problemen, landelijk, en dus ook hier, is men diep onder de indruk van de ramp in Volendam die zich daar rond de jaarwisseling voltrok, een slecht begin. Het jaar 2001 zal helaas op grote schaal voor velen meer onuitwisbare slechte herinneringen nalaten.

- 11.113 Schipluidenaren, verdeeld over 5708 mannen en 5405 vrouwen, passeren als inwoners de tijdsdrempel naar 2001. Eén van hen, mevrouw Dijkshoorn in haar boerderijtje aan de Noordhoornseweg 19 heeft, zoals de vorige kroniek al liet weten, die vorige eeuw van A tot Z beleefd en meegemaakt. Zij werd namelijk op 31 december 100 jaar, maar wil dat 3 januari vieren. Zo'n verjaardag vraagt uiteraard nogal wat olieballen en met nieuwjaarsdag is ze ongetwijfeld de oudste en zal de wensen derhalve in ontvangst mogen nemen. Voor onze burgemeester voldoende reden dan alvast op 2 januari naar de grenzen van haar gemeente te reizen en de eeuwlinge haar felicitaties aan te bieden.
- Mevrouw Dijkshoorn overziet een achterban van honderd klein- en achterkleinkinderen, zij heeft dus ervaring met wat verjaardagen zijn.
- Een ander soort feestje vieren twee dames, namelijk koe Mientje 73 en koe Olga 23. Zij presteerden het elk 100.000 liter melk te hebben geleverd. Ze krijgen er een lintje voor dat wethouder Groenewegen hen omhing als dank voor de bewezen hun inzet. Ze hebben het verdiend en een boe kan er dus best vanaf.
- Al met al is het toch alweer 10 januari vooraleer de burgemeester in Den Hoorn bij een nieuwjaarsreceptie de burgerij haar beste wensen aanbiedt en te vertellen wat hen het komend jaar te wachten zal staan. Dit alles na te zijn ingeleid met een korte opera, aangeboden door 'Vivace', waarin de trouwe Dido als hoofdpersoon, door ontrouw teleurgesteld, tenslotte de brandstapel verkoos. Niettemin rekent de burgemeester dan toch wel weer op de trouwe inzet van velen om zich in te spannen voor de Schipluidense gemeenschap. Hiermee is dan tevens het 'jaar met aandacht voor de vrijwilliger' geïntroduceerd.
- Inmiddels heeft Schipluiden de toezegging binnen gekregen dat ook zij weer een bijdrage mag leveren aan een verder terugdringen van landelijk groen. Na 5 jaar touwtrekken een eerste contingent woningen te bouwen in de nieuwe Hoornse wijk Look West. De rest, nog zo'n 350 woningen zal ook wel volgen.
- Verschillende, dikwijls allochtone, jongeren in onze gemeente blijken net als elders nogal eens problemen te hebben met het zinvol invullen van hun vrije tijd. Een eigen voetbalteam spelend in een eigen Westlandse competitie gaat daarom half januari onder begeleiding van de jongerenwerker van start. De vraag die rest is of ze daarmee positief bouwen aan hun (Nederlandse) toekomst!

- De raad laat eind van de maand opnieuw weten niet akkoord te kunnen gaan met het zich eigenmachtig toe-eigenen van Schipluidense financiën door de Bestuurs Commissie Westland ten behoeve van studies voor de vorming van één Westlandse gemeente. Men verkoopt de huid van de beer niet voor die is geschoten, nietwaar?
- Een dan wordt het hoog tijd de handen uit de mouwen te steken: 1 februari gaat de Vlaardingsekade op de schop. Een omvangrijk karwei dat de kade en de Paardenbrug tenslotte 30 cm hoger boven de waterspiegel gaat brengen en de voor het dorp rustieke 'kadezijde' tot een toeristisch aantrekkelijk monument moet gaan herscheppen. Wethouder Van den Berg geeft die dag als eerste het voorbeeld hoe men zo'n reconstructie aan moet pakken.

Reconstructie van de Vlaardingsekade

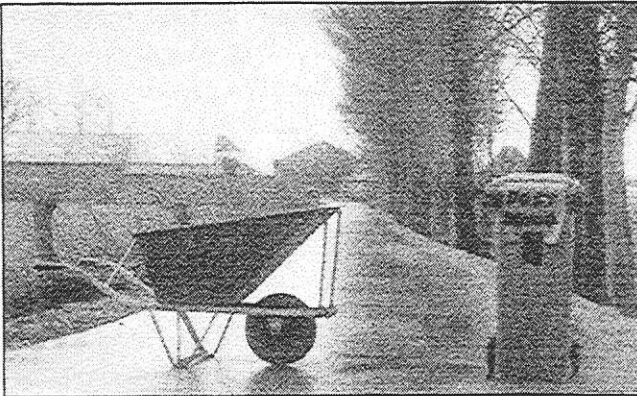
Fotoburo Fred Nijs/Delftsche Courant

- Naast het burgemeesterschap van een zich complex ontwikkelend Schipluiden vindt onze mevrouw Van Bijsterveldt-Vliegenthart tijd voor nog vele andere taken. De jongste loot is haar benoeming op 17 februari tot voorzitter van het CDA-Vrouwenberaad met daaruit voortvloeiend die van adviserend lid van het dagelijks CDA Bestuur. Vergeten we even de vele andere functies dan lijkt me die als voorzitter van het Prinsjesdag-ontbijt toch wel één van de aardigste.
- Het gaat niet goed, het gaat niet goed. Twee berichten uit de krant van 26 februari vertellen: Een Schipluidense politieagent

wordt bij schietoefeningen getroffen door een kogel uit eigen wapen. Een geluk bij een ongeluk: geen blijvend letsel. Diezelfde vrijdagavond moet de politie zich ook inlaten met een overigens gebruikelijk straatfeestje van hangjongeren in Schipluiden. Ze deden dat niet gratis. Overigens 'Oud Schipluiden' biedt op vrijdagavonden altijd wel gelegenheid iets anders omhanden te hebben, maar ik geef toe: het is minder enerverend.

- De kogel is door de kerk. De hele maand maart wordt beheerst door het bericht dat Schipluiden uit het IOPW stapt, het Westlands overlegorgaan voor integrale ontwikkelingen. De hierop volgende kritiek van de Westlandse buitenwacht liegt er niet om. Maar Schipluiden houdt voet bij stuk!
- Op 9 maart wil ook Den Hoorn groot zijn en stelt bescheiden een parkeerschijfzone in. Het ligt langzaamaan toch ook al in de grootstad! Ook de bibliotheken gaan mee in de vaart der volken: op 8 maart levert wethouder Keijzer deze vestigingen over aan de wereld. Het werd wel tijd voor een informatiecentrum dat de bibliotheek tegenwoordig pretendeert te zijn.
- Zondag 11 maart beschikt de Jacobuskerk in Schipluiden, dankzij onder andere de inzet van veel vrijwilligers, over een prachtig en welkom parochiecentrum: 'De Schelp', een symbool voor de mensen die op weg zijn.
- Op donderdag 15 maart viert men aan de grenzen van onze gemeente, aan de Noordlierweg 1, de verjaardag van mevrouw C.J.M. Ammerlaan: 90 jaar! Zulke mensen hebben heel andere werelden gekend.
- Volgend op het nog najlende Kreuzfeld-Jacob syndroom dat de Europese veeteelt trof steekt half maart alom nu het gevaar van een besmetting met Mond- en Klauwzeer van het vee de kop op. Draconische maatregelen veranderen alle veehouderijen in ons land tot quarantaine-eilanden waar alle bezoek geweerd wordt. Zelfs de kinderboerderij blijkt hermetisch afgesloten. Gelukkig kan, na maanden van spanning, later geconcludeerd worden dat de besmettingsgesel Schipluiden voorbij trok. Dan mag de postbode weer op het

erf komen. Vroeger, want ook toen kwam dat voor, sprong men daar mijns inziens efficiënter mee om, al gaat het ook nu om de centjes.

Maart 2001: Een boer aan de Oostveenseweg sluit de toegang tot zijn bedrijf af om besmetting met MKZ te voorkomen.

Fotoburo Fred Nijs/Delftsche Courant

- Dan 21 maart! Lente? Dat wel, maar ijsig koud! Dit seizoen wordt gewoonlijk ingeluid met de ceremonie van het boomplanten op plaatsen die daarmee wat onderbedeeld zijn. Wethouder Groenewegen heeft dit keer de boompjes betaald maar beperkt zijn voorbereide toespraak voor het eigenlijke werk, al bibberend, tot vier zinnen. Dan kunnen hij en de schoolkinderen zich tenminste een beetje warm werken met de jonge boompjes te planten.
- Met een lentegevoel in het vooruit stappen de colleges en raadsleden van Delft en Schipluiden op de fiets om, een beetje laat, toch eens kennis te maken met het Harnaspoldergebied dat ze eerder onderling alvast verkwanseld hadden. Men reed daar door het vermoedelijk oudst bewoonde gebied van onze regio. Zesduizend jaar eerder verbouwden de Hoorenaars daar al hun groenten naast hun veehouderij. Zouden de deelnemers zich al peddelend dat ook gerealiseerd hebben?
- Ietsje na datum memoreerde de Gymnastiekvereniging Schipluiden in het weekeinde van 25 maart het feit dat dat gym-gebeuren in november 1950 was gestart. Eén van de dames, Henny van der Windt, kan er over meepraten. Zij ging destijds al met veertig centjes naar de lesavonden van ASSO, de Algemene Schipluidense Sport Organisatie. Ze is en was vrijwel altijd ook actief bestuurslid, wat in het vrijwilligersjaar wel even gememoreerd mag worden.
- Nog meer nieuwe bouwwerken voltooid in de maand maart. Op de 23ste kan Handbalvereniging Schipluiden haar nieuwe kantine in gebruik nemen. Daarvoor moet wethouder Keijzer de jeugdkeepster Carola 'passeren'. Dat lukt pas na vier keer. Als die Carola geen belofte voor de toekomst is weet ik het niet meer, of was de heer Keijzer niet echt in vorm? Wat minder definitief als nieuw onderkomen beschikt de openbare school 'Het Galjoen' in Den Hoorn sedert 30 maart over twee noodlokalen. Die doen het dus zo dat ze twee keer iets te vieren hebben, slim.
- Op 29 maart blikt mevrouw E. van den Berg – van den Berg, wonend aan de Korpershoek nummer 31, terug op 90 jaar welbesteed leven en zelfs dat is natuurlijk al een opgave.
- Deze maand verschijnt voor het 25ste jaar ook de 'De Schiphooft' bij u in de bus, met de kleine restrictie dat we voor de eerste nummers niet wisten dat dit de naam van het blad zou worden. Met het jubilerende blad viert de heer Koeleman dan dat hij 25 jaar de fotografie voor dit blad verzorgde.
- 3 April schrikt Schipluiden op bij de mare dat Rob de Boer tijdens een visvakantie in Groningen te water is geraakt en verdronken. Zijn vriend noch ooggetuigen hebben hem uit het ijskoude water kunnen redden. Pas na enkele dagen intensief speurwerk door duikers heeft men het slachtoffer boven water kunnen halen. De vele meelevende dorpsgenoten herinneren zich de indrukwekkende begrafenis.
- 4 April! Groot alarm! 't Woudt wordt urenlang afgegrendeld door de ME, niemand erin of eruit. Ook de brandweer is paraat. Oorzaak? Een veeboer aldaar is met zijn mesttank de openbare weg opgereden. En dat mag niet vanwege het MKZ besmettingsgevaar. Weg en kar krijgen van de brandweer een gratis, nou ja gratis, grote schoonmaakbeurt. 's Middags die dag is ook

nog de A4 nabij Schipluiden urenlang afgesloten geweest tengevolge van een kettingbotsing. De gewonden zijn onder meer met een traumahelikopter vervoerd naar de ziekenhuizen.

- Een bijzondere verjaardag op 7 april, wanneer pastoor Jansen zijn 67ste verjaardag mag herdenken. Dat betekent AOW en zich terugtrekken uit de verantwoordelijkheid voor op dat moment vier parochies. Voor deze 'sedes vacante' wordt een opvolger geregeld en tot zolang houdt pastoor Jansen nog een oogje in het zeil. Hij ontvangt die dag zijn parochianen in zijn nieuwe 'Schelp'.
- Half (of nagenoeg heel?) Schipluiden gaat 's avonds 11 april op weg naar de Delftse Burgwalkerk. Daar doet Koos van Beurden een keur van musici, zangers en solisten de Mattheus Passie ten gehore brengen voor meer dan 1200 toehoorders. Een indrukwekkende prestatie ook van de koren 'Vivace' en 'Michael' voor het in alle opzichten eveneens zeer indrukwekkende muzikale werkstuk van Johan Sebastian Bach.
- 18 april meldt de krant een megadeal met Den Haag. Deze gemeente is bereid tegen de reële prijs van slechts 130 miljoen gulden grond aan te kopen van de tuinders in de Harnaschpolder. Of je je nu inderdaad zo moet verheugen op weer meer bedrijventerrein is de vraag, maar niet voor al die economen. Den Haag, Delft, Schipluiden en de tuinders zijn blij.
- Minder blij zullen de burgers zijn met de aankondiging dat ze rekening moeten houden met een flink stijgende onroerende zaakbelasting zoals wethouder Groenewegen die aankondigt. Volgens mij zit er ergens een kronkel, overigens niet bij wethouder Groenewegen. De huizenprijzen stijgen, maar daar kan de eigenaar niets aan doen, die fout zit ergens anders. Zijn huis verandert niet, pas bij verkoop merkt hij dat, misschien zou het eerlijker zijn dan het verschil te belasten.
- De maand april en alle volgende in 2001 staan in het teken van welles nietes voor wat betreft een Westlandse gemeentelijke herindeling. Eén gemeente Schipluiden is als

vanzelfsprekend veroordeeld, dat is niet efficiënt en andere normen doen het hier nauwelijks. Blijft als keuze over voor het Westland de magische getallen 7, 4+3 en 5+2. Dat laatste als minst slechte preferereert dan Schipluiden, samen met Maasland. Heel wat discussies en bergen papier zijn het gevolg. Zou 'groot is goed' het toch winnen? Het is maar hoe je tegen democratie aankijkt. Misschien weten we dat dan wel in de loop van volgend jaar!

- Een ander heet hangijzer dat veel hoofdbrekers kost en dus langdurige gesprekstof aanlevert betreft de waterhuishouding van Delfland. Voor het langzamerhand welhaast regelmatig onderlopen van polders na zware regenval zoekt men een oplossing om de daardoor ontstane schade zoveel mogelijk te kunnen beperken. Serieus wordt overwogen dat Delfland in de Schipluidense polderregio door middel van grondaankopen over waterbekkens zal kunnen beschikken die het overtollig water tijdelijk kunnen opvangen: noodbergingen.
- De maand april eindigt natuurlijk toch met wat prettige berichten. Koninginnedag ziet drie blije Schipluidenaren met hun lintje op het bordes van het zo representatieve oude raadhuis verschijnen. Het zijn mevrouw J. van der Burgh - de Rooij en de heer L.P. Gerritse voor hun langjarige vrijwillige inzet op diverse gebieden en de heer J.J. Gouweleeuw die dat met zijn judo-activiteiten verdiende. Helaas moest een vierde onderscheiding postuum worden verleend. Die kreeg de heer P.J.M. Haring voor 45 jaar als vrijwilliger de Schipluidense sport te hebben gediend.
- Eind april ook even memoreren een koekje van eigen deeg: de feestelijke opening van de tentoonstelling in 'Het Tramstation' getiteld 'Eten en drinken door de eeuwen heen'. Een interessante veelzijdige tentoonstelling mede door de inbreng van de Delftse en onze stadsarcheoloog Epko Bult en zijn medewerkers. Een moderne toast met oud drinkgerei en de boeiende tentoonstelling gaat dan van start.

- Met 1 mei zit de koninginndag er weer op! Voor de jeugd een feest in Western stijl, met cowboys en girls, maar zonder paarden. De MKZ, hield de echte paarden op stal. Houten paarden en een mechanische rodeostier mochten de pret niet drukken en een race rond de B.M. singel op skeelers blijkt toch ook spannend.
- Na de feestelijkheden op 4 mei weer even de ernst: de herinnering aan hen die toen vielen voor onze vrijheid nu. Eensgezind herdenken Den Hoorn en Schipluiden. Opvallend is daarbij de opmerkelijk grote deelname van jonge mensen aan de plechtigheden. De groepen 7 en 8 van de basisscholen produceerden meer dan tweehonderd gedichten over het onderwerp 'Vrijheid is leven zonder angst'.
- 10 mei viert de heer D. Schouten aan de Zwethkade Zuid 5 zijn negentigste verjaardag. Ook de mannen laten dus zien dat ze best een tijdje mee kunnen.
- Deze verdere hele maand staan de kranten bol over de herindeling van het Westland. Opmerkelijk is een toenemende steun uit onverwachte hoeken voor de 5 + 2 variant, zelfs van de minister. Maar die strijd is nog niet gestreden. Hetzelfde geldt voor de MKZ crisis die onze veehouders toch wel voor grote problemen stelt en van hen een behoorlijke portie creativiteit vraagt. De al zoveel oudere A4 perikelen zorgen ervoor dat de krant verder vol komt, zonder dat er ook maar één spijker met kop geslagen wordt.
- Er zijn niettemin toch ook wel eens zaken die afgewerkt worden. Op 11 mei bijvoorbeeld en volgende vrijdagavonden biedt het jeugdhuis aan de Keenenburgweg in de avonduren een inloop voor twaalf tot achttienjarigen. Vrijwillige ouderen draaien daar bardiensten en zien dat het goed gaat.
- Voor Sandra Wielenga, de locatieleidster van de openbare school 'Het Galjoen', is 22 mei een zwarte dag. De gemeenteraad neemt het besluit dat deze schoolvestiging wegens gebrek aan leerlingen de deuren zal moeten sluiten. Mevrouw Wielenga heeft daar begrip voor, maar verwacht wel dat de 'Galjoen' vestiging Den Hoorn een uitweg mag betekenen voor de nog overgebleven Schipluidense leerlingen.
- Op 26 mei beleeft de voetbalkantine haar derde 'Schippop festival', men kan dus van nu af spreken over een traditie! Acht plaatselijke of regionale bands verzorgen de decibels nadat eerst de voetbal heeft uitgemaakt welke familie over de beste voetbalbenen beschikt.
- Half juni herdenken leerkrachten en leerlingen het feit dat de Jozefschool staat waar ze nu staat. Voor mevrouw van den Ende was dit het begin van haar carrière als kleuterleidster op de school en dat heeft ze 41 jaar lang volgehouden. Ze heeft in die tussentijd zo'n 1500 aan haar toevertrouwde 'kunst'kinderen geholpen de eerste stappen naar de grote mensenwereld te zetten.
- Vooruitlopend op de in aanleg zijnde Schipluidense golfbaan won de Hoornaar Theo Kleijweg in Den Briel op 12 juni de voorronde van het Open Westland toernooi. De nieuwkomers op onze eigenste baan hebben dus alvast een geduchte tegenstander.
- De politiek blijft ook deze maand alle kranten vullen. De Schipluidense gemeenteraad wil haar steentje bijdragen en de bevolking hierin actief mee te trekken. De drie fracties bieden op 14 juni in 'De Hoornbloem' de burgers een politiek café aan waar de eensgezindheid over deze materie met slechts kleine nuances de overlegstof vormen. Intussen koopt Den Haag voor 20 miljoen grond aan in onze Harnaspolder. Schipluiden (en Delft) rekenen er merkwaardigerwijs op dat ze ook weer wat terug mogen kopen voor huizenbouw. Het kan verkeren, heeft een zekere Nederlander wel eens gezegd.
- Een familiereünie van de Koole-clan brengt 165 mensen in Schipluiden bijeen op 23 juni. Onder het genot van het schippersbitter zullen heel wat familie verhalen zijn opgehaald en zeker die van Cor Koole die met zijn schuit verschillende lieden die het hier in de oorlogsjaren voor gezien hielden,

op weg naar Engeland heeft gezet. Verschillende afstammelingen bedrijven nog altijd het schippersvak, dat voor hen zijn oorsprong in Schipluiden vond.

- Een zucht van verlichting wordt geslaagd wanneer op 26 juni de MKZ maatregelen tot het verleden worden verklaard. De veehouders kunnen weer gewoon immigranten verwelkomen op hun bedrijf. Toch zien onze Delflandse boeren hun toekomst meer en meer met zorg tegemoet. In Midden-Delfland zal rendabel werken op een fictie lijken af te stevenen, omdat het idee van cultuurhistorisch erfgoed een prehistorisch aanzien lijkt na te streven of wel dat een parkaanleg voor de stedelingen het resultaat zal zijn.
- Sneu voor de Schipluidense Boris van den Akker! Als doorgewinterde en getalenteerde snowboarder blijkt hij nu te jong om over twee jaar met het Nationaal Demonstratie team er op uit te trekken. Maar, zoals gezegd, hij is nog jong en wie weet wat de toekomst voor hem nog in petto heeft.
- Eind juni blijkt De Lier als LMS gemeente toch ook dolgraag als zodanig met Schipluiden en Maasland één gemeente zou willen vormen. Alhoewel drie een volmaakt getal is vindt Schipluiden toch dat ze af moeten vallen, reden: niet groen genoeg! Oprukkend glas blijft een gevaar. De lijdensweg van het sluipverkeer bedreigt de groene gemeente al voldoende en het gehakketak van onze verkeersminister belooft in die zin ook niet veel goeds. Ze hadden er destijds toch maar niet aan moeten beginnen.
- 2 Juli een heuglijke dag voor onze huisartsen in de kern Schipluiden. Ze zetelen vanaf deze datum in een definitieve, van alle gemakken voorziene, praktijkruimte. Ingeruild voor de overigens ook niet zo slechte portocabins aan de Kasteellaan. Het adres klinkt nu wat tochtiger: Windrecht 4. Toch maar hopen dat ze het daar niet te druk krijgen.
- 3 juli meldt de wethouder van financiën een overschot van acht ton op de jaarrekening. Hij laat ook al weten hoe je dat op kunt maken.

- Intussen is het duidelijk zomer en dus tijd voor de 23ste kadeloop. Broeierig warm, maar de weergoden hebben medelijden en zorgen voor een verfrissende douche vooraf, daar konden de bij voorbaat al ingekochte sponsen toch niet tegenop. Niet minder dan 1260 'atleten', een record, schrijven die dag in voor een of ander loopje. De kleintjes bijten zoals gewoonlijk het spits af, maar de 12 km echte kadeloop met 746 deelnemers is natuurlijk de prestatie waarnaar tenslotte het restant, de minder sportieve Schipluidenaren, naar uitkijkt. Voor de zevende maal zien die de Vlaardingse Michel de Maat als eerste de finish passeren in 37 minuten en 35 seconden, ofwel 20 km per uur. Onze Jos Brouwer, een allround atleet (dat heeft ie van zijn vader), is de eerste Schipluidenaar op de ranglijst met 41 minuten en 34 seconden.

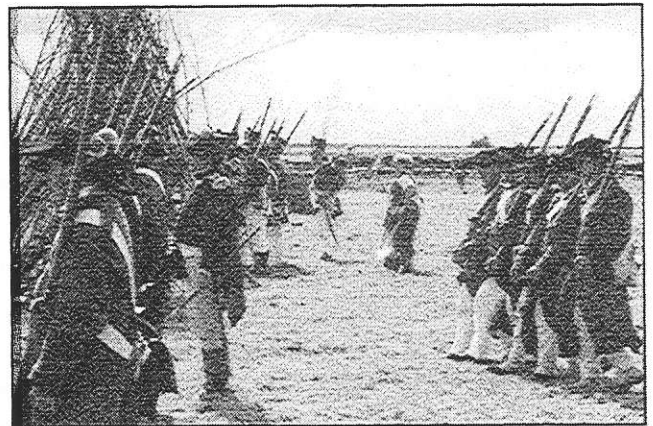
Fotoburo Fred Nijs/Delftsche Courant

- Het welles nietes voor of tegen een gemeente Midden-Delfland gaat intussen door. Voor een Haags rapport niet haalbaar, maar Delft haalt dat onderuit en is 'pro'.
- De in januari gemelde verbouwing van de 'ka' is op 13 juli afgerond en dat wordt gevierd met een feestje om de doorstane overlast te vergeten. Voor een feestje zijn ze daar altijd in en als de aannemer daarvoor de pecunia ter beschikking stelt is dat mooi meegenomen. Wij moeten nu wel 30 cm hoger klimmen om aan de overkant van de vaart te komen.
- Na 19 jaar pastoraat in Schipluiden en Maasland neemt pastoor Jansen in het daaropvolgend weekeinde feestelijk afscheid

als pastoor, hij gaat met emeritaat. Als de trouwe knecht uit het evangelie heeft hij de goederen goed beheerd. Bij zijn vertrek laat hij niet twee maar vier parochies achter: De Lier, Den Hoorn, Maasland en Schipluiden.. Samen vormen die nu de gemeenschap 'Sion'. Ex-pastoor Jansen blijft wel in Schipluiden en wacht er op zijn opvolger.

- Schipluiden heeft inmiddels de eerste nieuwe bewoners voor de 'Fokus' woningen verwelkomd. Woningen die zwaar lichamelijk gehandicaptten de mogelijkheid bieden zo goed mogelijk zelfstandig door het leven te gaan. Het verkeersbeeld verandert duidelijk met rolstoelers die nu in het dorp kunnen rondtoeren voor onder andere het dagelijks foerageren. Het biedt een hen volkomen nieuw leven en dat is een goede zaak. Het aanzien van die hoek gaat nu overigens. duidelijk veranderen. De bouw van de nieuwe wijk is gestart met grondwerkzaamheden. De aanstaande bezetters van de voormalige sportvelden hebben zich nu ook alvast verenigd.
- 20 juli is het mevrouw G. Hartevelt – v.d. Velden, wonend aan Groeneveld 2a, die haar negentigste verjaardag viert.
- De gitzwarte Friese merrie Tjarda van Linda en Marian Boekesteijn van boerderij 'Nieuw Bijsterveld' krijgt 4 augustus op de fokdag in Wormerveer het kampioenslint omgehangen. In de 25 jaar die de Koninklijke Fokvereniging 'Het Friese Paard' nu ijvert voor dit ras haalt Schipluiden daar voor de tiende keer zo'n lint mee naar huis. Zou dat de Friezen nou niet een beetje dwars zitten?
- 5 Augustus zitten heel Schipluiden, Den Hoorn en nog vele anderen aan de waterkant om weer te genieten van het varend Westlands bloemencorso. Van ons, als schippersvolkje, zou je daarbij eigenlijk toch ook wel een wat actiever inbreng verwachten!
- Ja, en dan staat Schipluiden wel 10 dagen op zijn kop: De Zomerfeesten; en het was zomer! Als altijd geslaagd dankzij de formidabele inzet van velen, maar deze nummer 30 zal met een gouden randje in de

annalen blijven. Een contingent heuse Franse soldaten van Napoleon veroverd op 16 augustus de dorpskern, inclusief het representatieve oude raadhuis. Na nog een dag van allerlei schermutselingen., waarbij Duitsers, Engelsen en zestig Schipluidense boeren zich hergroeperen voor de grote slag om Zouteveen op zondag, waarmee ze Schipluiden willen heroveren op de Fransen. Zoals dat behoort gaat aan zo'n veldslag een veldkerkdienst vooraf waarin zoals gebruikelijk beide partijen de rechtvaardige hulp van boven inroepen voor de overwinning. Eendrachtig voorgegaan door dominee en pastoor, geassisteerd door een groot gelegenheidskoor, wonen enkele duizenden de indrukwekkende velddienst bij. Daarna dan de slag! Bulderende kanonnen, geknetter van geweren en zoals u vermoedt de troepen van maarschalk Marja van Bijsterveldt, de geallieerden, hebben Schipluiden heroverd, men kon weer rustig slapen. De doden en gewonden hebben de feesten gewoon voortgezet.

- 'Voor het kalf verdronken is...', een rapport dat 5 september in Schipluiden door oud-commissaris Vonhoff aan de landbouwminister Brinkhorst wordt overhandigd is voor onze burgermoeder een goede gelegenheid de al eeuwenoude faam van onze streekeigen melkproducten te promoten en te benadrukken dat veehouderij in een Midden-Delfland zonder steun een verloren zaak is. Vonhoff at daar ter plaatse in ieder geval met smaak zijn boterhammetje met kaas, maar zonder beloften.

- Het Hoornse plan Look-West heeft nog geen bewoners maar sedert 5 september wel al een scholencomplex. Voor dat complex zijn ook vier klaslokalen van het massale schoollokalenpakhuis aan de Oranjelaan overgebracht. Niettemin aan leerlingen daar geen gebrek; niet minder dan 580 leerlingen vierden er feest. Regeren is wel vooruitzien, maar dat had eerder ook wel eens gekund. De jeugd heeft er nu nog een heerlijk speelterrein, met modderpoelen en zo.
- De A4 en de Westlandse herindeling bieden welhaast dagelijks stof voor tegenstrijdig nieuws in een bijzonder natte septembermaand. Intussen lobbiet onze burgemeester met redelijk succes om invloedrijke medestanders voor haar standpunt te winnen. De wereldgebeurtenissen van 11 september verdienen hier nauwelijks meer papier dan de Schipluidense problematiek.
- Onwetend van de dramatische gebeurtenissen elders op deze aardkloot heeft op hetzelfde ogenblik die elfde september de officiële opening van het Dienstencentrum Korpershoek toch gelukkig ook nog een positieve inbreng. Een heuse stadsomroeper doet de genodigden kond dat 37 woningen voor gehandicapten en senioren naast een gezondheidscentrum officieel in gebruik zijn genomen.
- In de week van 14 tot 22 september organiseert Schipluiden zijn inmiddels niet meer weg te denken Midden-Delfland manifestatie. Tegelijkertijd ook een inhaalslag voor evenementen die door de MKZ-crisis dit jaar geen doorgang hebben gevonden. De wind, zo kenmerkend voor dit polderlandje staat dan centraal: 'Leven van de wind'. De Westlanders varen met voldoende wind in de zeilen, de molen draait zonder doek en de weerman vertelt hoe 't vroeger was. Ook verbaal, artistiek en muzikaal ziet en hoort men een zeer winderig tintje.
- Het jaar van de vrijwilliger wil Schipluidens gemeentebestuur toch eigenlijk niet vergeten. Maar ja, het zijn er zoveel en je wilt niemand overslaan, dus snoept elk gezin in de septembermaand van een hen aangeboden Schipluidense vlaai. Laten we hier als voorbeeld toch even één zo'n september vrijwilliger noemen: de heer W.J. van Adrichem, 40 jaar lid van de EHBO afdeling Schipluiden, waarvan dertig jaar als bestuurslid.
- De Westlandse wethouders proberen intussen even alternatieven uit voor de snelweg Schipluiden-Parijs die toch maar niet wil vloten. De vroede vaders openen 25 september op de digitale snelweg een internetsite voor Maatzorg en vermaken zich vervolgens op een wat reëlere snelweg, een kartbaan, om uit te maken wie van hen de snelste zal zijn. Onze wethouder Keijzer laat zijn vakgenoten achter zich en krijgt ook meteen salarisverhoging.
- Als er dan wat moet veranderen bij de gemeentegrenzen dan kiezen de Maaslandse en de Schipluidense burgers volgens de resultaten van een volksraadpleging op 19 september in ieder geval volmondig voor het samengaan als grasgemeente. De anonieme grootschaligheid maakt hen niet gelukkig en of dat uiteindelijk economischer is mag men zich hogerop ook nog wel eens afvragen.
- Of de wethouder die negentiende september ook via de Rijksstraatweg huiswaarts is gekeerd vertelt het verhaal niet. Een nieuwe zondvloed veroorzaakt die dag bij Hodenpijl een dijkverzakking die maakt dat de weg gedurende drie weken voor alle verkeer gesloten zou blijven. Schipluiden was daarmee geïsoleerd want alleen de smalle Polderweg via De Lier biedt als sluiproute nog enig soulaas. Het hele gebied kampt met enorme wateroverlast en afgesloten wegen. Reden voor het Hoogheemraadschap Delfland zich weer te bezinnen op maatregelen om die steeds frequenter overlast en de schade die dit met zich meebrengt in de toekomst te voorkomen.
- De raadsvergadering van 25 september besluit tot nog maar een brug over de Gaag bij Den Hoorn te leggen. Voor 7,7 miljoen gulden kun je dan rechtstreeks naar het ziekenhuis. Op zich misschien juist, maar je vraagt je wel eens af waarom men destijds aangedrongen heeft op een vrij duur aquaduct.

- De maand september sluit in Schipluiden af met het afscheid van de gereformeerde dominee G.H. Offringa. Na vijf jaar ervaring en groei in het ambt vertrekt hij naar het Overijsselse Goor. Volgens zijn eigen woorden: "Ik kwam op de fiets en ik ga weg met een auto en met een paar meter boeken erbij".
- Het Hoogheemraadschap meldt 2 oktober dat om de wateroverlast in onze polders bij de langzamerhand schijnbaar regelmatige extreme regenval te voorkomen, overwogen wordt weidegrond in onze gemeente een badkuip-functie te geven. Zo'n badkuip zou volgens Delfland de Woudsepolder moeten zijn, waar voor zo'n slordige 850.000 kubieke meter badwater plaats zou kunnen zijn. Ze zijn maar vast begonnen met de aankoop van de daarvoor benodigde gronden. De twee meter hoge badkuipwand om zo'n plasje te kunnen bergen betekent een aanslag op het als rijksmonument geregistreerde beschermde dorpsgezicht van 't Woudt.

Kerkdorp 't Woudt, binnenkort een beschermd dorpsgezicht in een onbeschermd landschap?

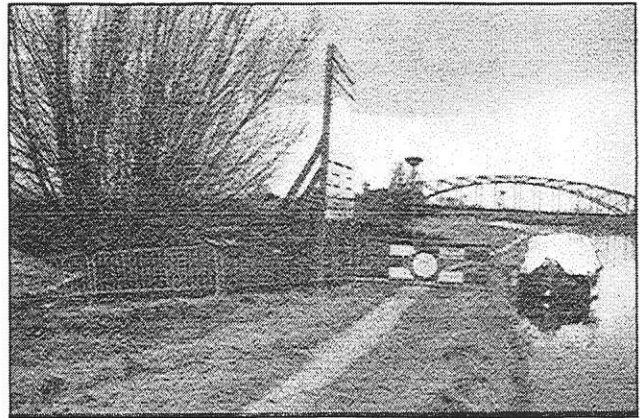
Foto: D.R. Jonker, Schipluiden

- Voorts zal de schade aan het cultuur-historisch zeer interessante landschap aldaar onherstelbaar zijn. U raadt het, ook hier is voorlopig het laatste woord nog niet gevallen. Op verhaal voor de schade in het verleden geleden door wateroverlast hoeven de betrokkenen overigens niet bij Delfland aan te kloppen, ze worden gewoon nul op rekest beloofd! Het gaat welhaast allemaal om water wat de klok slaat en ons voorgeschoteld wordt. Blijkbaar moeten we
- volgens de berichten zelfs de rioolwater-zuivering in de toekomst nog mooi gaan vinden. Intussen besluit de Schipluidense raad zelf zijn burgers in die kern vast wat te beschermen door de pompcapaciteit van het gemaaktje aan de Kerkstraat te verdubbelen.
- Vanaf 5 november werkt het Hoornse veilingconcern 'The Greenery International' verder als 'The Greenery B.V.'. Een inmiddels wereldconcern geworden bedrijf, dat vanaf nu wordt gevormd door het conglomeraat van Van Boers Holland, Disselkoen en Van Dijk. Twee maanden voordien evenwel had het Hoornse transportbedrijf van Maarten Mooy al besloten vanaf deze dag zijn 100 vrachtwagen-combinaties vanuit Waddinxveen de weg op te sturen.
- De boeldag van de Historische Vereniging op 6 oktober is natuurlijk wel weer een belangrijk evenement geweest, maar dat krijgt elders al de nodige kopij. Liever dan even naar de toneelvereniging 'Vat 75'. Zij zijn 11 oktober in Naaldwijk met twee eenakters als winnaars uit de bus gekomen tijdens een theaterfestival waaraan 12 theatergroepen deelnamen. De hele koninklijke familie was daar bij betrokken.
- Acht oktober in Schipluiden, een zwarte dag voor 110 illegalen als ze door het WIT team worden betrapt wanneer ze de tuinders een handje helpen. Overigens is met dit aantal ook weer een record gevestigd, maar dat muisje heeft ongetwijfeld nog wel een duur staartje.
- Fusie of geen fusie met het Westland, ze zoeken het maar uit. Schipluiden gaat over andere grenzen kijken! Twaalf oktober tekenen de vroege vaders van Schipluiden en het Tsjechische Frenstát pod Radhostem een overeenkomst waarmee ze een 'steden' band bekrachtigen. Wellicht dat je op deze wijze gemakkelijker met elkaar overweg kunt dan met je naaste burens, laten we het hopen. Misschien nemen ze wat tomaatjes van ons af, hoewel eigenlijk ziet het er naar uit dat we daar misschien toch liever vanaf willen want we streven naar alleen maar groen. En daar zullen ze toch niet echt naar komen kijken! Weet u eigenlijk wel waar dat plaatsje met

die moeilijke naam ligt? De voorlichting over de achtergronden schijnen me namelijk niet zo geweldig!

- Op 25 oktober kunnen we weer een negentigjarige feliciteren en wel de heer H.J. van der Stap, Woudseweg 158 en dat is Schipluiden.
- Voor een eerlijke prijs biedt de 'Wereldwinkel' op 2 november al tien jaar haar waren uit de derde wereld aan. Uiteraard ook vrijwilligerswerk en positief voor hen is dat er groei in zit. Met een drukbezochte workshop krijgen ze de aandacht die ze verdienen voor hun activiteiten ten behoeve van de verre medemens.
- Qua horeca vestigingen scoort Schipluiden volgens een november rapport van het CBS in de top tien van plaatsen met de minste ondernemers in die branche. Of dat voor omzet ook zo is blijft dan natuurlijk nog een vraag. In ieder geval zijn we wel gelukkig met het feit dat onlangs een nieuwe eigenaar van het voormalig pannenkoekenhuis 'De Koolekit', nu onder de naam 'Aan 't Kaatje' een eetcafé bedrijft. Het schaamrood kwam je menig maal op de kaken wanneer een toerist in Schipluidens kern, uitvalsbasis voor Midden-Delfland verkenning, vroeg waar een broodje met een kopje koffie voor hem geserveerd kon worden.
- Begin november mag de Sliedrechtse aannemer met de bouwactiviteiten op de voormalige Schipluidense sportvelden starten. Op 20 november slaat wethouder Van den Berg de eerste paal. Nou ja slaan hij had het wel erg snel en gemakkelijk verdient. Fijn voor de toekomstige bewoners hopen we, een bijdrage voor het toeristisch aspect van Schipluiden zal het helaas zeker niet zijn. Een gemiste kans, die toerist ziet al voldoende huizen. Ook de wat minder mobiele senioren zullen er niet warm lopen voor een aangenaam ommetje.
- Helaas is die eerste paal niet geslagen onder een gelukkig gesternte. Tegelijk met de paal verzakt ook het dijklichaam van de Vlaardingsekade aldaar weg en zorgt zo voor een zeer gevaarlijke situatie. Dijkbewaking

wordt ingesteld en het pad langs het water wordt voorlopig afgesloten, ook voor de wandelaar.

Fotoburo Fred Nijs/Delftsche Courant

- Tachtig jaar Muziekvereniging Sint Caecilia kan natuurlijk niet zonder muziek. Het betekent een avond lang een zeer veelzijdig programma op hoog niveau in het Delftse Theater De Veste op 10 november. Op een gegeven moment blijken zelfs instrumenten overbodig als de slagwerkgroep het publiek betovert met een nummer waarbij dijen kletsen, vingerknippen en sissen tussen de tanden een melodisch en ritmisch spektakel kunnen produceren. Voor het halen van honderd jaar moeten we ons geen zorgen maken. Proficiat!
- Een pluim ook voor ons brandweerkorps waarin ook vrijwilligers het werk verzetten en hoe! Een eerste en een derde plaats bij de brandweerwedstrijden laat hun kunnen wel weten. Inzetbaar voor vele andere calamiteiten dan brand, een veilig idee. Zestien leden krijgen hun blusdiploma, drie oudgedienden, 55 jaar, moeten het veld ruimen: André van Paassen (21 jaar), Jan van Dijk (33 jaar) en Jan Groot (36 jaar trouwe dienst).
- Met de verkiezingen in zicht, volgend jaar 6 maart, melden twee lijsttrekkers dat zij zich niet meer beschikbaar willen stellen voor een nieuwe periode in de Schipluidense raad. Ze zullen dus geen deel meer uitmaken van de hoogstwaarschijnlijk laatste Schipluidense raad.

- Op 14 december constateert men in de Rijksweg bij Hodenpijl opnieuw een verzakking. Het overmatige en zware verkeer maakt dat over een lengte van zevenenveertig meter de weg is gescheurd. Gelukkig kan er nu één rijstrook open blijven.
- Half december beleeft Schipluiden een gemaskerde overval door twee jongeren en wel bij bakker Holtkamp. Nadat ze zich moed hebben ingedronken en de laatste klant vertrokken, wordt de bedreigde winkelbediende gesommeerd de dagopbrengst af te geven. De ontknoping moet bewaard blijven tot de volgende kroniek.
- Aan de overzijde van die bakker, dat wil zeggen in de hal van het AH filiaal hebben anderen zich intussen bezig gehouden met meer eerbaar werk. Ze strikken op dat moment klanten voor levensmiddelenpakketten die Dorkas daar te koop aanbiedt en bestemd zijn voor Oost-Europa. De opbrengst daar liegt er niet om: meer dan tienduizend toen nog gulden!
- Ja, december dat is de feestmaand en die verloopt geheel volgens het vaste patroon: Sint Nicolaas, Kerst en Oud Jaar, met alles wat daar bij hoort. Niettemin ook in deze maand, net als het gehele afgelopen jaar, blijft de politiek in rep en roer. Provinciale Staten, ministers, gemeentebesturen in wijde omgeving van Schipluiden, het Hoogheemraadschap, en niet in het minst natuurlijk Schipluiden zelf, zorgen voor de meest strijdige uitgangspunten voor het oplossen van de problemen in ons gebied. Spijkers met koppen zijn er gedurende dit jaar niet geslagen: niet voor de A4, noch voor de fusie van Westlandse gemeenten, noch voor onze waterproblemen en evenmin voor het sluipverkeer dat onze wegen onveilig maakt. Wel demonstreert de bevolking deze maand ten aanzien van dat laatste punt. Ze maakt haar ongenoegen kenbaar met een alom aanwezige slogan:

'DE A4 LOOPT NIET HIER'.

Zolang geen echte maatregelen worden getroffen en het verkeer tussen de posten door verder probleemloos, gezellig in file,

**DE A4
PROTEST
LOOPT
NIET HIER**

naar huis kan rijden zal dat weinig helpen. Wellicht zouden enkele verkeerslichten al voor een wat effectievere doorstroming kunnen zorgen! Eigenlijk had deze kroniek dus veel korter kunnen zijn!

- De laatste ramp van dit jaar meldt: asbest gevonden in de deklaag van een voetpad in de Kerkpolder. Dat betekent voorlopig verboden toegang daar. Hoe groot zou het gevaar van die analyse zijn? In ieder geval, besluitvaardig als men is, men zal die laag direct gaan afvoeren.
- Zoals gewoonlijk ook aan het slot van dit jaaroverzicht de balans van de Schipluidense bevolking. Schipluiden telt dan 11.173 gemeentenaren, dat wil zeggen slechts 0,5% meer dan per 1 januari. Dat aantal is dan verdeeld over 5750 mannen en 5423 vrouwen. Een geboorteoverschot van 120 en 417 burgers die zich hier hebben gevestigd vormen de positieve invloed, maar 477 Schipluidenaren daarentegen laten het hier voor gezien en zijn vertrokken naar elders. Verhuizen lijkt overigens wel in! Intern verhuizen 301 personen, dit getal gecombineerd met vestiging en vertrek betekent een volksverhuizing van 1.195 personen. Bij een gemiddelde gezinsgrootte van 2 zou dat gemiddeld 2 verhuizingen per werkdag betekenen! De ambtenaar van de burgerlijke stand noteert 52 huwelijken, helaas oordeelt de rechter daartegenover dat voor 18 andere verbintenissen het beter is alleen verder te gaan (1 op 3 dus). Toch zijn er dit jaar gelukkig ook heel wat paren die het lang samen goed hebben kunnen vinden. Evenals in de voorgaande kroniek zijn die niet opgenomen tussen de opmerkelijke

zaken van het afgelopen jaar, maar ook voor 2001 samen verwerkt in een overzicht. Zo konden dan de volgende echtparen rekenen op een felicitatie van (of namens) de burgemeester:

18 april	Schenkeveld – van Marrewijk	Rijksstraatweg 9	Den Hoorn
21 april	Koop – Bentvelzen	Tramkade 9	Den Hoorn
24 april	Haring – van Winden	Korpershoek 11	Schipluiden
27 april	Van Vliet – van Leeuwen	Pr. Willem Alexanderhof	Den Hoorn
9 mei	Van Tiel – Koks	Voordijkshoorn 83	Den Hoorn
17 mei	Eijgenraam – Werkman	Dijkshoornseweg 39	Den Hoorn
6 juni	Van Paassen – van Adrichem	Woudseweg 27	Schipluiden
20 juni	Garnaat – Makkus	Drogerij 95	Den Hoorn
29 juni	Van Wingerden – van Gent	Voordijkshoorn 83	Den Hoorn
25 juli	Remmerswaal – van As	Koningin Emmalaan 27	Den Hoorn
16 augustus	Van den Berg – van der Kooij	Keenenburgweg 61	Schipluiden
19 september	Vermeulen – Oostveen	Kapellaan 38	Den Hoorn
26 september	Van Bommel – Mooij	Zouteveenseweg 47	Schipluiden
28 september	Bouter – Langstraat	Leeuwenberg 26	Den Hoorn
20 oktober	Van Eijk – Huiskes	Tjalk 38	Schipluiden
7 december	Jense – Gombert	Oranjelaan 1	Den Hoorn
20 december	Van den Ende – van Marrewijk	Woudseweg 8	Den Hoorn

en last but not least op de laatste dag van het jaar 55 jaar getrouwd op de laatste dag van het jaar:

31 december J.W.M. en T.C.M. Meijer – van Veen, Lookwatering 22, Den Hoorn.

Met enige weemoed nemen we dan op die laatste dag van het jaar 2001 ook afscheid van onze piek, onze florijn, de zevenhonderd jaar oude gulden, want:

*De euro wordt van iedereen
die al vermogend was voorheen
maar wie geen cent te makken had
halveert het niets dat hij bezat
zal er ooit, een dronken nacht
in de Toscaanse heuvels
een heimwee naar de gulden
mijn hart met tranen vullen?*

Peter Bokksma, dichter

Christiaan Johannes Duijtsch, schoolmeester in Schipluiden van 1828-1872

J.W. Moerman

Christiaan Johannes Duijtsch werd op 27 juni 1802 in Zoeterwoude geboren. Hij was de zoon van predikant Gijsbertus Albertus Duijtsch en Engeltje de Bie. In 1828 werd hij "onderwijzer der jeugd" van de openbare school in Schipluiden, de enige school in het dorp. De Franse tijd had een einde gemaakt aan het beschermd gereformeerde onderwijs in Nederland. In het vervolg was de lagere school voor alle kinderen toegankelijk, zonder onderscheid van godsdienstige richting. Volgens overlevering was schoolmeester Duijtsch een

geleerd man. Hij wist veel van wis- en sterrenkunde en sprak goed Frans. Ook leidde hij een aantal jongens op tot onderwijzer, waaronder zijn zoon Jacob.

Over zijn eigen opleiding weten we weinig. Vermoedelijk is zijn vader zijn belangrijkste leermeester geweest. Gijsbertus Albertus Duijtsch was een van de vier kinderen van Christiaan Salomon Duijtsch, een voormalige rabbijn uit Hongarije. J. Haitsma heeft een boekje geschreven over het leven en werk van de grootvader van meester Duijtsch¹⁾.

Christiaan Salomon Duijtsch werd in 1734 geboren te Temisware in Hongarije, nu Timisoara in Roemenië. Hij studeerde van 1747-1754 op de Academie der Joden in Praag. Vervolgens was hij rabbijn in Neuchatel in Hongarije (nu Nove Mesto in Slowakije). Hij trouwde in 1754 met Jentil Cohen, die in 1760 stierf, waarna hij Sarel Cohen huwde, een zus van Jentil. In de periode 1761-1762 hoorde hij stemmen, die hem opriepen tot Christus te komen. Hij scheidde en kwam na veel omzwervingen in Nederland. Van 1763-1765 was hij rabbijn in Arnhem. In 1766 arriveerde hij in Amsterdam, waar hij een jaar later toetrad tot de hervormde kerk. In 1768 trouwde hij met Barbara de Bakker. Van 1770-1776 studeerde hij theologie in Utrecht en werd daarna predikant van Mijdrecht. Deze gemeente diende hij van 1777 tot zijn dood in 1795. Christiaan Salomon Duijtsch heeft zijn leven beschreven in *'De wonderlijke leiding Gods'* (1768). Zijn levenswerk is de publicatie *'Israëls verlossing en eeuwige behoudenis'*, verschenen in drie delen in de jaren 1769-1793.

Meester Christiaan Johannes Duijtsch kwam van vaderskant dus uit een joodse familie.

Zijn eerste echtgenote was Agatha de Bie, die op 27 februari 1833 kinderloos overleed in het schoolmeestershuis (het huidige "Anker" naast de N.H. kerk van Schipluiden). Hij hertrouwde met Adriana van der Struis, die in 1806 in Vlaardingen was geboren. Zij schonk hem tussen 1835 en 1849 acht kinderen, waarvan de eerste kort na de geboorte is overleden.

Ook de moeder van de hoofdonderwijzer,

Engeltje de Bie, woonde enige tijd in het schoolhuis. Zij stierf hier op 27 mei 1845²⁾.

Toen Christiaan Johannes Duijtsch in 1828 in Schipluiden onderwijzer werd, waren er veertig leerlingen. Hij ontving een jaarsalaris van f 400,-. Naast het geven van onderwijs trad hij in de hervormde kerk op als koster en voorzanger. Dit was een voorwaarde geweest bij zijn aanstelling. Voor dit werk ontving hij f 100,- per jaar³⁾.

In 1840 klaagde de provinciale schoolopziener bij de gemeente over het feit, "dat den onderwijzer C.J. Duijtsch voortdurend weigerde eenen ondermeester ten zijne kosten te houden". Dit was een verplichting wanneer een school meer dan honderd leerlingen telde.

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland vroegen de gemeente een ondermeester aan te stellen, die uit de gemeentekas bekostigd zou worden⁴⁾. Om de schoolbevolking in Schipluiden te beperken werden kinderen beneden de zes jaar geweerd. Volgens meester Duijtsch waren "deze kinderen nog niet genoeg vatbaar voor het onderwijs; ze zullen verstoring in de school te weeg brengen". Het gemeentebestuur zag niets in de stichting van een bewaarschool. Ruim 25 jaar later was meester Duijtsch nog steeds de enige officiële onderwijzer in het dorp. Zeer waarschijnlijk liet hij zich bij het lesgeven bijstaan door oudere leerlingen, die bij hem in de leer waren. Bovendien bezochten nooit alle kinderen tegelijk de school. In 1865 waren dat er gemiddeld 80 à 87. Toch werd in dat jaar de druk van Gedeputeerde Staten zo groot, dat het gemeentebestuur de benoeming van een hulponderwijzer niet langer kon uitstellen.

Inmiddels beschikte de gemeente Schipluiden al sinds enkele jaren, vanaf 17 september 1862, over een nieuwe school met twee klaslokalen en een onderwijzerswoning aan de Boomgaardslaan. De grond hiervoor was aangekocht van meestersmid Van den Bosch.

De hulponderwijzer, die op 31 januari 1866 in dienst trad, had dus de beschikking over een eigen lokaal. Het raadsverslag vermeldt dat hij ondergeschikt was aan hoofdonderwijzer Duijtsch, die hij in alles moest bijstaan. Leerlingen boven de vijf jaar werden weer toegelaten. Vlaardingen-Ambacht droeg bij in de kosten van de leerlingen die uit deze gemeente (voornamelijk Zouteveen) afkomstig waren.

Op 31 augustus 1868 werd feestelijk herdacht dat meester Duijtsch veertig jaar onderwijzer was in de gemeente. De burgemeester roemde in een toespraak de deugden van "de grijzen onderwijzer" en overhandigde hem een geschenk in zilver. In 1869 verzocht Duijtsch de gemeente om een verhoging van zijn jaarsalaris, omdat het aantal kinderen meer dan honderd bedroeg. Het gemeentebestuur verhoogde zijn inkomen met f 55,-, waardoor hij op f 750,- kwam. De hulponderwijzer verdiende in dat jaar f 350,-.

Meester Duijtsch en zijn tweede vrouw, Adriana van der Struis.

De grootte van de originele fotootjes bedraagt slechts 20 x 26 mm!
Fotograaf: E. Kirchner, Zuiderstraat, Delft. Omstreeks 1863.

De hervormde kerk te Schipluiden met rechts "Het Anker" (consistoriekamer en vergaderruimte), destijds het schoolmeestershuis.

Foto: Fred Hess, Rijswijk

Een jaar later liet de schoolopziener het gemeentebestuur weten, "dat de hoofdonderwijzer door ouderdom geheel ongeschikt was voor zijn betrekking". Hij adviseerde de gemeente een tweede hulponderwijzer aan te stellen.

Op 15 december 1871 bezocht de gemeenteraad de school om de kinderen "te onthalen op speculaas en (om) naar verdiensten eenige kinderen prijzen, bestaande uit boekjes, ter hand te stellen". In de raadsvergadering van 29 februari 1872 wordt gemeld, "dat de kinderen die willen en kunnen leren goede vorderingen maken". In dezelfde vergadering werd een brief van hoofdonderwijzer C.J. Duijtsch besproken,

waarin hij de raad van Schipluiden verzocht hem op 1 augustus eervol ontslag te verlenen "vanwege zijn hoge jaren en afnemende krachten". Tevens vroeg hij de raad, vanwege zijn 44-jarige dienstverband, zijn pensioen te verhogen tot het laatst verdiende jaarsalaris van f 750,-. De gemeenteraad ging met dit verzoek akkoord in de vergadering van 26 maart 1872. Op 25 juni 1872 volgde de benoeming van de nieuwe hoofdonderwijzer, Anthonius Leonardus de Kop⁵⁾. Op eenenzeventigjarige leeftijd nam Christiaan Johannes Duijtsch afscheid van het onderwijs in Schipluiden. Als blijk van waardering kreeg hij van het gemeentebestuur nog een fraaie pendule⁶⁾.

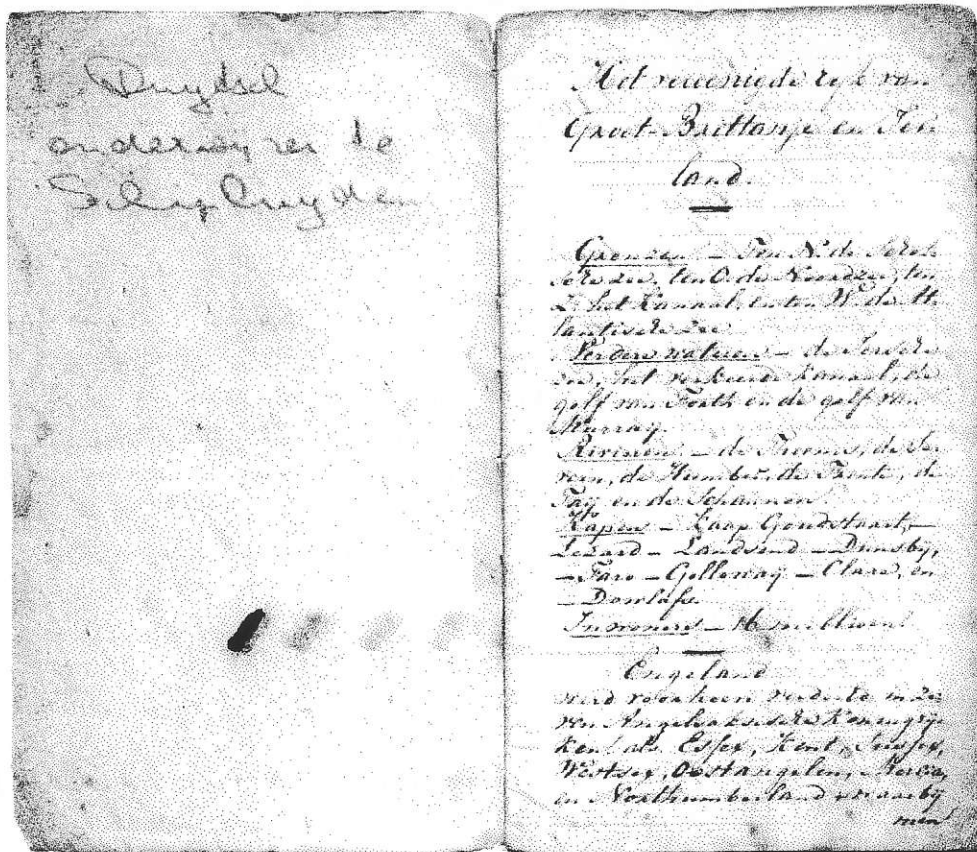
Literatuur, bronnen

1. J. Haitsma, Christiaan Salomon Duijtsch. Leiden 1993. In serie: *Monografieën van Messiasbelijdende joden*. Recent geschenk van J. Schouten, een nazaat van meester Duijtsch. Aanwezig in de bibliotheek van de Historische Vereniging Oud-Schipluiden.
2. Vriendelijke mededeling van L.M. Varekamp. De kinderen zijn:
Maria Engelina, geb. 6 mei 1835, overleden 17 dec. 1835.
Maria Engelina, geb. 1 sept. 1836.
Engelina Adriana, geb. 14 aug. 1838.
Adriana Maria, geb. 28 april 1840.
Christiaan Johannes, geb. 13 april 1842.
Johanna Jacoba, geb. 6 aug. 1844.
Jacob, geb. 25 okt. 1846.
Christina, geb. 6 dec. 1849.

3. Brief over vacature van schoolmeester in 1828. G.A. Schipluiden, inv. nr. 503.
4. Extract Gedeputeerde Staten over aanstelling van ondermeester, 1840. G.A. Schipluiden, inv. nr. 505.
5. Notulen gemeenteraad van Schipluiden, 1861-1881. G.A. Schipluiden, inv. nr. 4.
6. O. Spinnewijn, 'De openbare school'. In: Syllabus bij expositie 'Van telraam tot computer, Het onderwijs in Schipluiden', blz. 12-15. Schipluiden 1991.

Naschrift

In het Museum Het Tramstation bevinden zich een handgeschreven leerboekje aardrijkskunde van meester Duijtsch en een tweetal glasfotootjes (in een koperen omlijsting) van de hoofdonderwijzer en zijn tweede echtgenote. Deze voorwerpen heeft het museum vorig jaar in bruikleen gekregen.

De eerste bladzijde van het aardrijkskundeboekje van meester Duijtsch:
"Het vereenigd rijk van Groot-Brittannië en Ierland".

Het boekje meet 9,5 x 16,5 cm en telt 30 volgeschreven bladzijden.

Preekstoel van 't Woudt vierhonderd jaar

J.W. Moerman

Vorig jaar was de preekstoel van de Woudtse kerk vierhonderd jaar oud. Hierover bestaat geen twijfel, omdat dit interieurstuk zelf het jaartal 1601 vermeldt.

De preekstoel trekt vanwege de centrale plaats in de kerk alle aandacht tot zich, maar ook de vormgeving is fraai. Voor de protestanten is het preekgestoelte vanouds meer dan een nuttig en mooi voorwerp. Het is de plaats waar de verkondiging van Gods genade plaatsvindt. De preekstoel is het symbool van het Woord. Ook hierdoor heeft dit meubelstuk een uniek karakter.

De toevoegingen zelf benadrukken nog eens extra de betekenis van het preekgestoelte. De lezenaar met opengeslagen bijbel staat voor de verkondiging van het Woord. Ook het randschrift onderstreept dit belang. Op de Woudtse preekstoel staat te lezen:

So is dan het gheloove) uyt het ghehoor ende het ghehoor door het woordt Godts. Tot den Romein x.xvii. Gods woort blyft in eewicheijt."

Op het linker paneel zijn de tussen haakjes geplaatste woorden weggevallen. De tekst op het achterschot van de preekstoel is niet meer goed te lezen, maar ongetwijfeld verwezen ook deze woorden naar een bijbelse tekst.

Tijdens de restauratie van de kerk in 1957-1959 is de eikenhouten preekstoel van de zuidzijde van de kerk naar de oostmuur verplaatst. Deze muur werd in 1831 aangebracht na de sloop van het koor van de kerk.

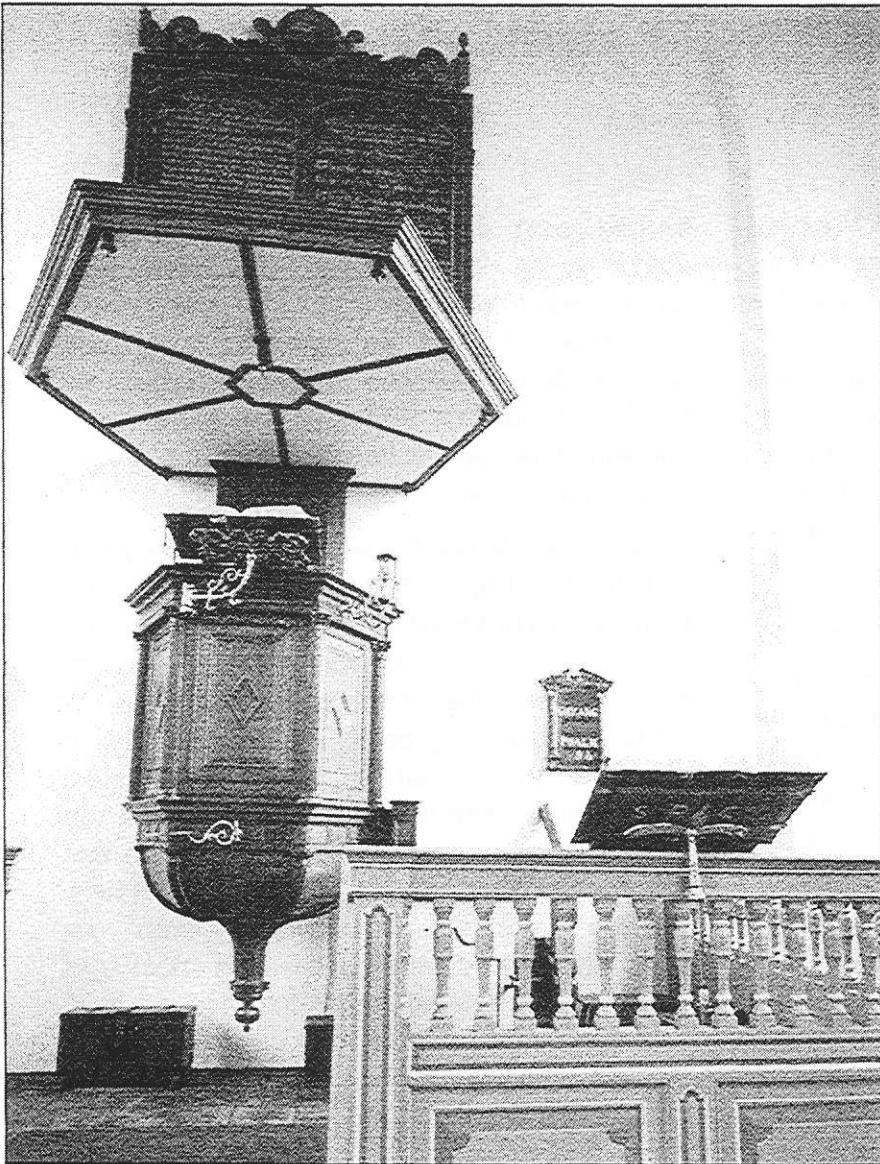
De Woudtse preekstoel is zeshoekig. Op de hoeken bevinden zich zuilen met beeldhouwde, Corinthische, kapitelen. De schacht van de zuilen is voorzien van cannelures (gootjes). Het vakmanschap van de maker is vooral uit de zuilen af te lezen. Op de panelen van de preekstoel ziet men ruitvormen, die extra zijn benadrukt door een beschildering in goud met zwarte, als schaduw bedoelde, randjes. In dezelfde techniek zijn het jaartal 1601 en twee paar initialen aangebracht. Op het centrale paneel staan aan weerszijden van een passer de letters S.R. Op het paneel rechts daarvan

herkent men de letters C.L. Waarschijnlijk duiden ze op de namen van respectievelijk de schrijnwerker/ontwerper en de uitvoerende timmerman. Tijdens de vermelde restauratie werden deze gegevens zichtbaar, toen de preekstoel van een dofbruine vernislaag werd ontdaan. Ook de geciteerde bijbeltekst kwam toen te voorschijn.

De kuip van de preekstoel is bereikbaar via een eikenhouten trapje. Het rugpaneel tussen de kuip en het klankbord bevat binnen een ruitvorm een knop, waaraan de predikant vroeger zijn fluwelen baret hing. Het klankbord bevordert de geluidsweerkaatsing en is met ijzeren stangen aan de muur opgehangen. Ook de preekstoel zelf is aan de muur bevestigd. De onderkant van de kuip is verzaagd en wordt afgesloten met een sierlijke knop. De verschillende onderdelen van de preekstoel vormen met elkaar een harmonisch en esthetisch geheel. De afmetingen passen bij de relatief kleine kerk. In de N.H. kerk Schipluiden bevindt zich een vergelijkbare preekstoel uit ca. 1620 (alleen met een jonger klankbord).

Een Woudtse rekening uit 1615 bevat de volgende post: *"Noch betaelt voor een lessenaar voor op de preedycant stoel drie guldens en vijf stuivers"*. Het is niet bekend of dit al de huidige lezenaar was. De uitvoering in koper is in overeenstemming met de voorliefde die de gereformeerden lang hebben gehad voor de toepassing van dit materiaal in hun kerkinterieur. Koper is niet kostbaar, zoals goud of zilver. Glimmend gepoetst voegt het in de kerk een rijk accent toe aan het zware eikenhout. De vormgeving van de lezenaar is uitermate sierlijk.

De Statenbijbel op de Woudtse preekstoel dateert uit 1660. De bijbel van de voorlezer op de lezenaar boven het doophek draagt het jaartal 1682. In de zeventiende en achttiende eeuw trad de locale schoolmeester op als voorlezer en voorzanger. Vanaf deze plaats, schuin voor de preekstoel, had hij goed zicht op de gemeente.

De preekstoel van de Hervormde kerk in 't Woudt.

Foto: Fred Hess, Rijswijk

Bij het lezen uit de bijbel mocht de voorlezer geen commentaar geven, want het Woord moest bediend worden vanaf het preekgestoelte. Alles wat de preekstoel bijzonder maakt, ontbreekt bij de leenaar: het hoog verheven zijn, het overdekt zijn met een hemel, de bijzondere vormgeving en de sierlijke attributen. De enige versiering aan de leenaar op het doophek zijn de koperen draagarm en de koperen letters *S.P.C.*, die op de onderkant van de standaard zijn bevestigd. De betekenis van de letters is (nog) niet bekend.

De kaarsenhouder ontbreekt op de preekstoel, maar de koperen houder voor de zandloper is bewaard gebleven. Sinds 1959 is hierin ook

weer een zandloper geplaatst. Alleen heeft dit voorwerp geen echte functie meer. Vroeger hielp de zandloper de predikant de tijd in de gaten te houden. Als hij langer preekte dan anderhalf uur kon hij een boete van drie stuivers krijgen. Aan de voet van de preekstoel bevindt zich een koperen doopbekkenhouder. De situering aan de voorzijde is niet toevallig. De doop vindt vanouds plaats in de 'dooptuin', de ruimte binnen de omheining van de preekstoel, het liturgische centrum van de kerk. Tijdens een doopdienst hangt het doopbekken in de houder. Het zilveren doopbekken van de kerk van 't Woudt dateert uit 1668 en is geschonken door Cornelis Jacobsz. Houwaert, die afkomstig was uit een boerengeslacht dat meer herinneringen in de kerk heeft nagelaten.

In de eikenhouten kist onder de preekstoel zat vroeger een deel van het archief van de N. H. gemeente 't Woudt. De kist dateert eveneens uit de zeventiende eeuw. Het

kerkelijk archief is enige decennia geleden overgebracht naar de Gemeentelijke Archiefdienst van Delft.

De kerkenraadsregisters bevatten veel informatie over de predikanten die in de afgelopen vierhonderd jaar op de preekstoel van 't Woudt hebben gestaan. De eerste predikant was Johannes Fenacolius (1601-1608). Jacobus Dissius trad het langst als voorganger op. Hij preekte hier van 1623 tot 1662. De huidige predikant is de 49ste sinds de Reformatie. Onder zijn gehoor zitten in 2002 nog altijd personen die verwant zijn met families die de komst van de preekstoel – nu ruim vierhonderd jaar geleden – hebben meegemaakt.

Een bedevaart naar Den Briel in het jaar 1932

H.J.A. Vermeulen

Voor de oorlog gingen jaarlijks vele katholieke Schipluidenaren met De Delftse Bedevaart naar Den Briel ter herdenking van de Martelaren van Gorkum. Dit vond altijd plaats omtrent de negende juli, de dag waarop in 1572 de priesters waren opgehangen.

Ikzelf maakte deze reis verschillende malen mee als misdienaar. Een reis, zoals een schoolreisje, spannend en vol nieuwe en onverwachte belevenissen. Daarvan herinner ik me glashelder nog vele anekdotes.

Als beloning voor een jaar misdienaar te zijn geweest kreeg een aantal misdienaars bij toerbeurt van de toenmalige pastoor Moerel de reis aangeboden. In vol ornaat, met bonnet en brede zwarte sjerp om zijn omvangrijke gestalte, stond hij op de dag van de bedevaart tegenover de kerk bij het wachthokje Hodenpijl van de W.S.M., evenals een aantal parochianen die de reis zouden meemaken, te wachten op het treintje dat op de veiling in Den Hoorn was vertrokken met bedevaartgangers uit Delft en omgeving.

*Jozef M.H.H. Moerel, 1935.
Pastoor te Hodenpijl van 1929 tot 1938 (†).*

Foto: collectie Hist. Ver. Oud-Schipluiden

Voor het instappen kreeg elke misdienaar van de pastoor een zilveren rijksdaalder in de handen gestopt om te verteren. Ik zie het royale gebaar vanuit zijn vestzak nog voor me. Een rijksdaalder was in die tijd een groot bedrag en voor ons een grote verrassing.

Tuffend onder volle stoom ging de trein met zijn ouderwetse coupés richting Schipluiden om daar verder tientallen bedevaartgangers op te nemen, die in de mooie wachtkamer met houten lambrisering van het W.S.M. stationnetje enigszins opgewonden met de stationschef, de heer Vrijland, de reis bespraken en uitkeken naar de het bekende locomotiefje met daarachter de rijtuigen.

Dan verder naar Maassluis waar overgestapt moest worden op een stoomboot, die het gezelschap van enkele honderden bedevaartgangers varende rond het eiland Rozenburg naar de haven van Den Briel zou vervoeren. Iedereen wilde natuurlijk de beste plaats aan boord. Als ik hier aan terugdenk dan zie ik nog hoe de trossen werden los gesmeten, hoe de schippers met hun trommeltje met brood, voor het eten onder de pet gingen (bidden) en hoe de haven een bepaalde geur had van pek en olie.

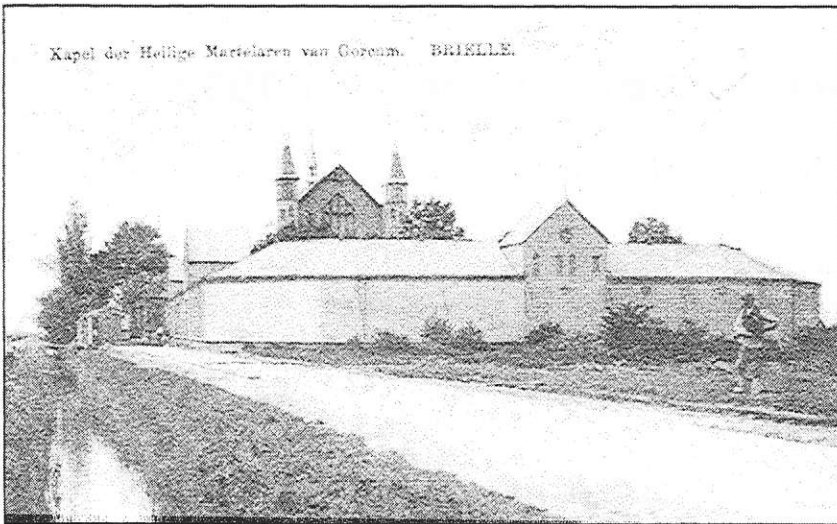
Onvergetelijke indrukken voor een jongen van tien uit het dorp van veehouders en tuinders.

Aan boord werd er gebeden en gezongen.

"Wij gaan ter beevaart henen.
naar Brielles roemrijk oord".

Maar er werd ook genoten van de reis, gesnoept en stiekem de eerste piraatjes gerookt (toen al!). Eenmaal in Den Briel was de weg naar de bedevaatskerk een wandeling van meer dan een half uur, eerst door het stadje dan langs een weg met vele bomen met aan elke voet een staande of liggende bedelaar of gehandicapte met de onvermijdelijke pet, waarin de bedevaartgangers hun centen konden deponeren. Voor ons was het een sport om zo goed mogelijk te mikken.

Omdat dit een jaarlijks terugkerend beeld was had de ervaren bedevaartganger voldoende klein geld bij zich.

De in 1880 gebouwde houten kapel verrees op de plaats waar zich oorspronkelijk de turfschuur van het Regulierenklooster bevond. In deze schuur zijn in 1572 negentien Gorcumse priesters opgehangen.

De houten kapel is ± 1933, kort na de bouw van de nieuwe Bedevaatskerk, afgebroken.

Het waren meestal ongelukkige, arme mensen, die telkens wanneer er weer een processie was in Den Briel, hun plekje daar opzochten.

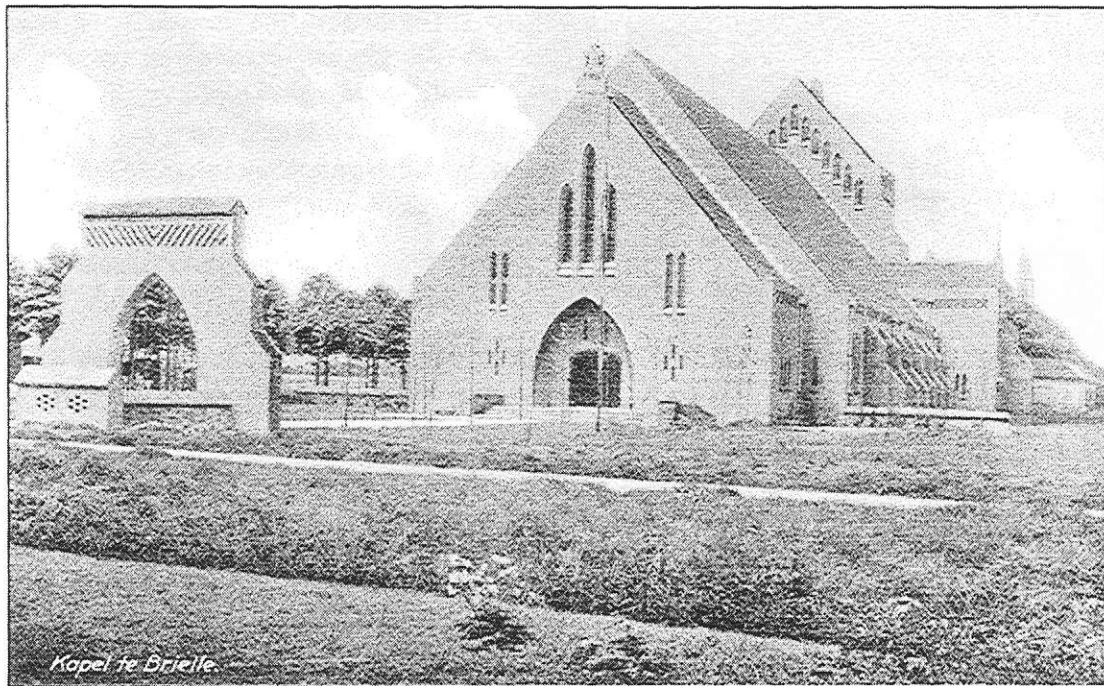
Op het martelaarsveld ver buiten de stad, stond in die jaren een houten bedevaatskerk met daarachter de bron waar 's middags de processie werd gehouden en men water kon drinken uit de bron of in flesjes mee naar huis nemen.

Het belangrijkste moment voor ons was de Mis, waar wij als "gastmisdienaars" mochten dienen. In een vreemde kerk met zijn donker geverfde wanden en beelden aan de pilaren van de negentien door Lumey vermoorde kloosterlingen uit Gorcum.

Zo'n dienst duurde een uur en werd er altijd een preek gehouden waarin de gebeurtenissen van 1572 kleurrijk en met verbale hoogstandjes werden verkondigd.

In de jaren dertig werd de oude uit hout opgetrokken kerk afgebroken en een nieuwe bedevaatskerk gebouwd. Ook in die kerk met zijn nu heldere ramen en nieuwe plekken voor de beelden van de martelaren was ik enkele malen.

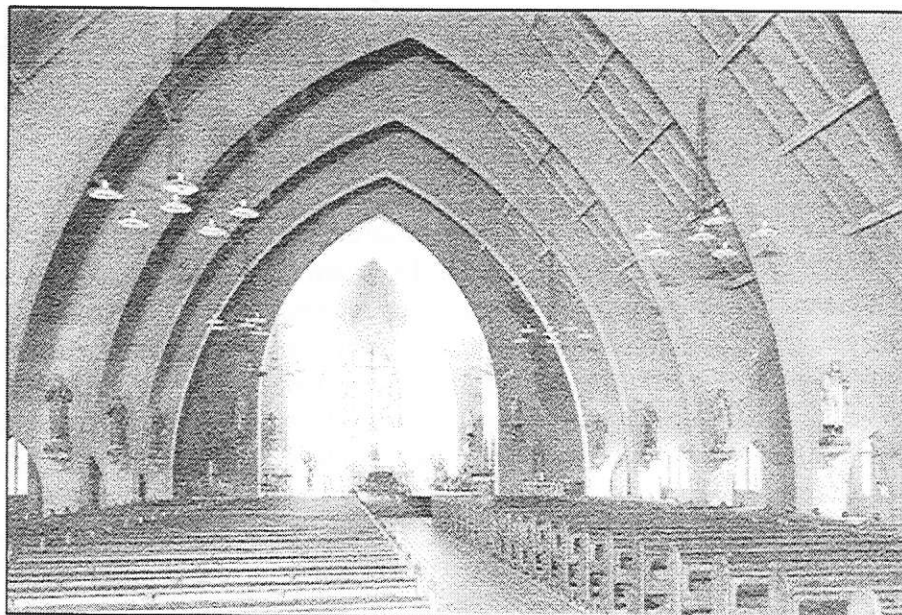
Na de Mis, en dat was meestal rond het middaguur, werd door de meeste kerkgangers in het café "Het huis van de twee getuigen" de van thuis meegenomen kadetjes met ham verorberd

De nieuwe Bedevaatskerk, gebouwd in 1929 - 1932. Op de achtergrond is nog de oude houten kapel zichtbaar. Deze is kort na de bouw van de nieuwe kerk afgebroken.

Interieur van de Bedevaartskerk. Een groot deel van de inventaris, waaronder de negentien gepolychromeerde beelden van de martelaren, zijn afkomstig uit de houten kapel van 1880.

De glas-in-lood vensters in het koorgedeelte geven een bijzonder fraaie lichtinval.

en voor degenen die het konden betalen met naast de koffie een extra bordje soep.

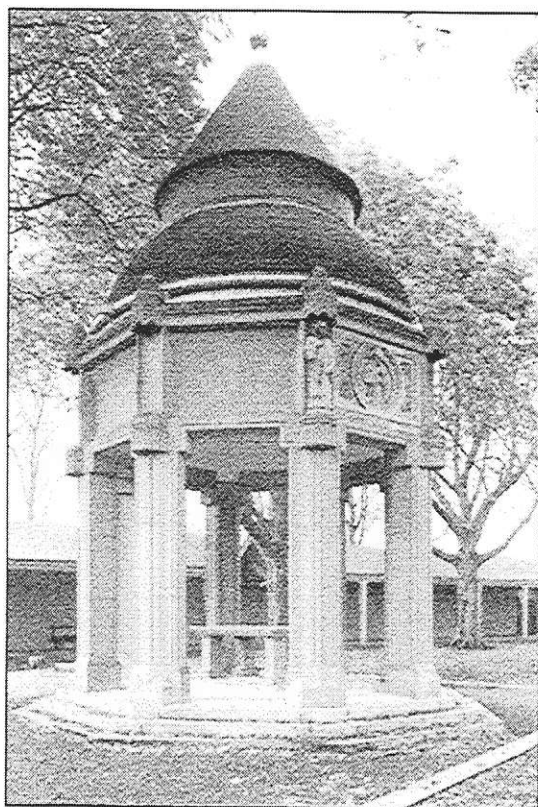
Na de maaltijd was er het middagprogramma met als hoogtepunt de processie rond de bronvijver in de overdekte wandelgangen.

Wij, enkele misdienaars die vrij waren, deden daar echter niet aan mee, maar begaven ons in het stadje om de dom, zoals toen de Catharijnekkerk werd genoemd, te beklimmen en

de domkerk te bekijken. In die tijd kwam het niet nog niet veel voor dat "roomschen" een kerk van andersdenkenden bezochten. Wij waren de oecumene ver vooruit, zeg ik met een knipoog.

Het was voor mij toen al een excursie en ik herinner mij, dat wij onze namen krasten in de houten deur boven aan het eind van de trap.

Eenmaal passeerde het dat iemand deze deur had afgesloten en wij voor een poosje zaten opgesloten en niet naar beneden konden. Wij moesten dan ook hollen om nog met de boot mee te kunnen die de vertreksignalen met de stoomfluit al had gegeven. Op de terugreis was alles gematigder. Moe en soms misselijk van het overvloedige snoep, maar wel voldaan ondergingen we de lange reis terug naar huis.

Het ciborium (een overkapping van het openluchtaltaar) is gebouwd in 1921.

Naschrift van de redactie

1. De schrijver is een zoon van A.P. Vermeulen, van 1918 tot 1945 gemeentesecretaris van Schipluiden.
2. Het bedevaartscomplex is in 2001 aangewezen als jong rijksmonument. Het wordt uitvoerig beschreven in een recente aflevering van het tijdschrift van de "Vereniging van Vrienden van het Historisch Museum Den Briel":
J.J.M. van Oers, *Brielse Mare*, Jrg. 11, nr. 2, oktober 2001, pag. 27 - 36.
Het ligt in onze bibliotheek ter inzage.
3. Wij danken de redactie van het bovengenoemde tijdschrift hartelijk voor het ter beschikking stellen van de afbeeldingen van het bedevaartscomplex.

De buurtschap Korpershoek

L.M. Varekamp

Korpershoek is al eeuwenlang een buurtschap ten westen van het dorp Schipluiden. De naam is ontstaan omdat in dit gebied al vele eeuwen karpers in het voorjaar komen paren en kuitschieten. De buurtschap ligt niet in een polder, het bestaat grotendeels uit rietland en water. Het wordt omsloten door vier polders. Ten noorden de Klaas Engelbrechtspolder, ten oosten de Zouteveense polder, ten zuiden de Duifpolder en ten westen de Dorppolder. Korpershoek wordt van deze polders respectievelijk gescheiden door de Gaag, de Lichtvoetswatering (in de volksmond Vlaardingse- of Vlaardingervaart¹ genoemd), de Oostgaag en de Zijde.

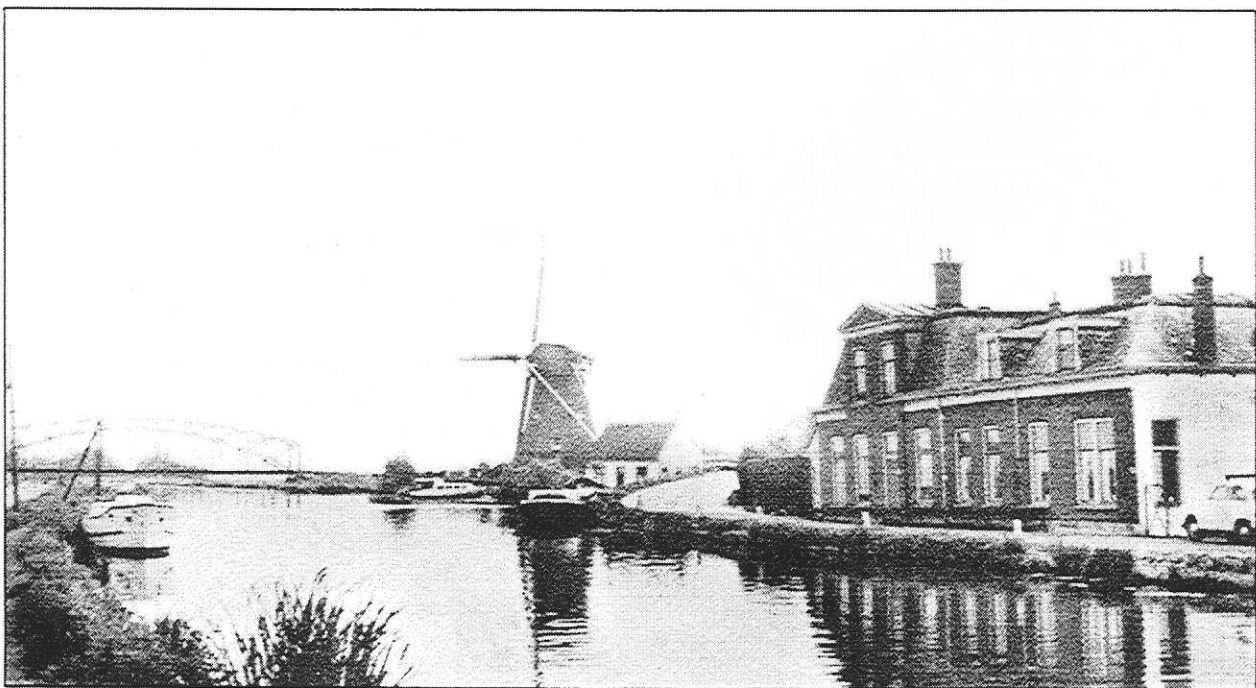
In deze buurtschap liggen verschillende objecten die de naam Korpershoek dragen, namelijk de Korpershoekse molen, de Korpershoekse brug en de boerderij Korpershoek². Deze boerderij ligt aan de grens van het gebied en de Klaas Engelbrechtspolder. In een archiefstuk uit het begin van de achttiende eeuw lezen we dat deze

boerderij vanouds Korpershoek wordt genoemd. Ook de brug over de Zijde en de molen worden al eeuwenlang Korpershoekse brug en Korpershoekse molen genoemd.

Uit archiefstukken blijkt dat in 1625 de toenmalige molenaar aan het Hoogheemraadschap Delfland vraagt zijn grondgebied iets uit te breiden omdat hij zijn molen wil vervangen. Deze molen is in februari 1945 afgebrand, maar op die plaats is in 1950 een nieuwe molen gebouwd. De brug is in de loop der eeuwen vele malen vervangen.

De families Korpershoek

Toen in de achttiende eeuw veel mensen in dit gebied niet meer alleen met hun patroniem maar met een achternaam werden aangeduid, zijn er twee families die zich Korpershoek gingen noemen. De molenaar Pieter Pietersz. koopt, als zijn eerste vrouw is overleden, een graf in de hervormde kerk te Schipluiden. Op de grafsteen die nog in de kerk ligt leest men *Pieter Pietersz. de corenmolenaar*.

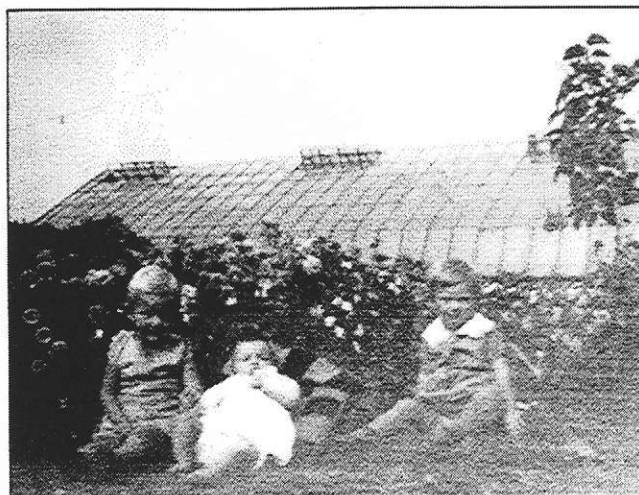

Molen Korpershoek en de voormalige buitenplaats Baarshust, ± 1960.

De kinderen van hem en zijn tweede vrouw noemen zich Pietersz. of Pietersd. Korpershoek. De andere familie is afkomstig van de boerderij Korpershoek. Eén van de kinderen, die bouwman is op de boerderij tegenover de hervormde kerk, noemt zich Claas Abrahams Korpershoek terwijl zijn vader die bouwman op de boerderij Korpershoek is, Abraham Jacobsz. in 't Rietveld heet. Het nageslacht van beide families blijft zich Korpershoek noemen, hoewel ze geen familie van elkaar zijn.

De buitenplaats "Baarslust"

In de buurtschap is tot ca. 1885 een scheepswerf geweest. In 1890 is deze met de twee kleine huisjes, die op het terrein stonden, afgebroken. De heer van Enthoven, een Delftse industrieel, heeft hier in dat jaar de buitenplaats "Baarslust" laten bouwen met tuinhuisje, druivenkassen, ronde glazen koepel en een botenhuisje. De druivenkassen, de glazen koepel en het botenhuisje zijn afgebroken, maar de buitenplaats (Gaagweg 4 t/m 12) en het tuinhuisje³ staan er nog.

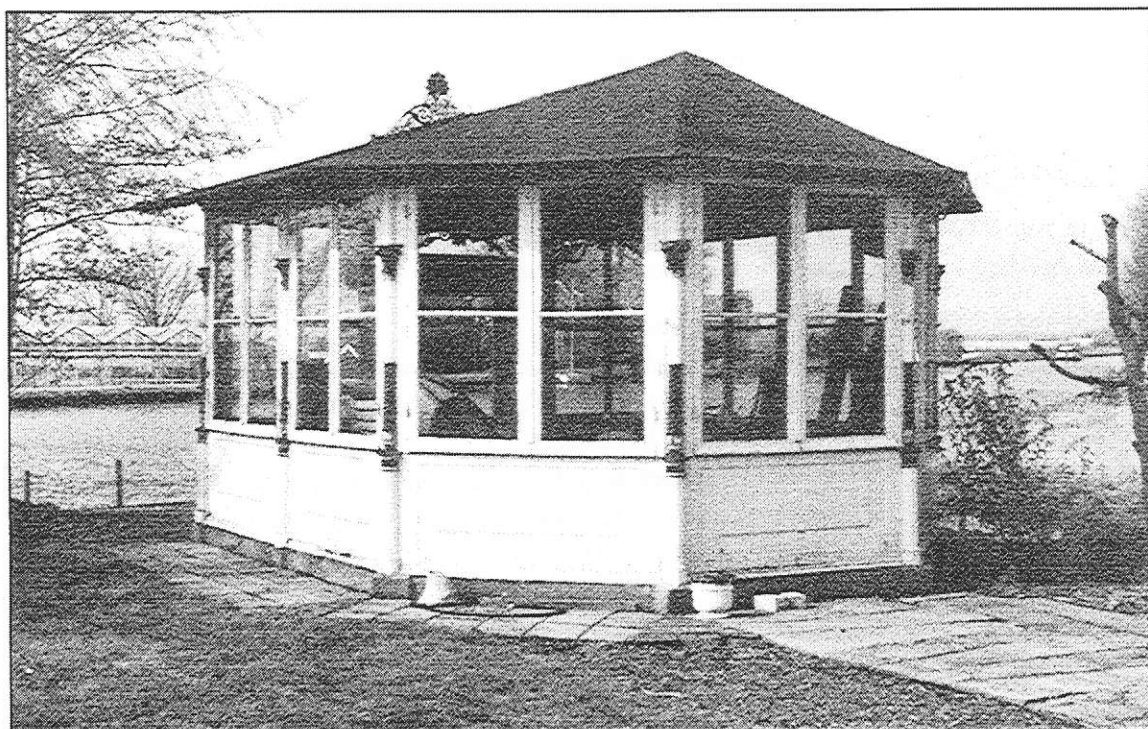

De druivenkas bij buitenplaats "Baarslust", ± 1930

Foto: familiearchief Varekamp

Noten

1. Zie naschrift.
2. Enkele jaren geleden is de naam van deze boerderij - thans woonboerderij - gewijzigd in: *In 't Rietveld*.
3. Het tuinhuisje verdient bescherming als gemeentelijk of rijksmonument.

Het tuinhuisje bij Baarslust, gezicht op De Zijde.

Foto: D.R. Jonker, Schipluiden.

Het tuinhuisje, detail.

Foto: D.R. Jonker, Schipluiden.

Naschrift van de redactie

De Vlaardingervaart (schrijfwijze en benaming volgens de topografische kaart, uitgave 1935 en 1999) heeft in de loop van de eeuwen verschillende benamingen gehad:

- topografische kaart 1857: Vlaardingsche Vaert.
- kaart van Kruikius, 1712: Bree Vaert of Lichtvoet Watering (van Schipluiden tot de Vlietlanden). Vlaerdinger Vaert (blad 17) of Vlaerdingse Vaert (blad 22) (van de Vlietlanden tot Vlaardingen).
- Floris Balthasars, 1611: Bree Vaert (echter de gehele vaart van Schipluiden tot Vlaardingen).
- Jan Potter, 1570: Platvoetsche of Grote Vlaardingsche Vaert (meerdere schrijfwijzen; *platvoet* = eendenvoet).

Merkwaardigerwijs worden op waterstaatskaarten, zelfs vrij recent, (oude) benamingen gebruikt die afwijken van die op moderne topografische kaarten:

- uitgave 1966 en 1985: Bree- of Lichtvoetswatering (van Schipluiden tot de Vlietlanden). Vlaardingervaart (van de Vlietlanden tot Vlaardingen).
- uitgave 1936: Breede- of Vlaardingervaart (van Schipluiden tot Vlaardingen).

Het ondergebit in de St. Jacobuskerk. Een Hodenpijlse anekdote*

L.M. van Velzen

Meer dan zestig jaar geleden had de St. Jacobuskerk bij Hodenpijl een koster die bijzonder punctueel was. Zo was hij er erg op gesteld dat de kerk er altijd opgeruimd en verzorgd uitzag. Hij had dan ook de gewoonte om 's zondags na iedere Mis de banken na te lopen om te kijken of de beminde gelovigen niets in de kerk hadden laten liggen. Bij de uitgang had hij een tafeltje neergezet, waarop hij dan zijn vondsten deponeerde.

Het waren gewone dingen die hij vond: een zakdoek, een halve sigaar, een paar handschoenen en dat soort zaken.

Op een zondag echter vond onze koster bij zijn rondgang na de vroegmis een ondergebit in één van de banken. Omdat hij niet alleen punctueel, maar ook nieuwsgierig was, wilde hij toch wel weten wie zijn ondergebit in de kerk had laten liggen. Hij legde zijn vondst dus niet op het tafeltje achter in de kerk, maar nam het mee naar de sacristie.

Hij was juist klaar met het doven van de kaarsen toen hij een vrouwtje de kerk in zag komen. Zij keek eerst naar het tafeltje bij de gevonden voorwerpen en ging daarna naar de plaats waar de koster het gebit had gevonden.

Interieur van de St. Jacobuskerk te Hodenpijl, 1924.

Na de ingebruikname van de gelijknamige kerk te Schipluiden is het kerkgebouw eind 1963 verkocht aan een Haags bedrijf. De toren is vrijwel direct daarna gesloopt. De laatste mis in de Hodenpijlse kerk werd gehouden op 27 oktober 1963.

Foto: collectie Hist. Ver. Oud-Schipluiden.

De koster kende het vrouwtje wel. Zij heette Mie en ze woonde samen met haar broer Piet op een boerenspulletje ergens in de Veen. Hij ging naar het vrouwtje toe en vroeg: "Wel Mie, zoek je wat?". Ze antwoordde: "Ja, maar ik ga jou echt niet vertellen wat". "Zoek je soms een ondergebit", informeerde de koster. Mie bloosde diep en vroeg "Heb jij het gevonden koster?". "Jawel", zei deze, "Maar van jou is dat gebit niet, want ik kan zo zien dat het niet van jou is". Mie weifelde nog even, maar zag wel dat ze de koster tekst en uitleg moest geven. "Nou ja", zei Mie, "Je hebt gelijk. Het is niet van mij, het is van mijn broer Piet". "Maar hoe kom jij er in hemelsnaam bij om het gebit van je broer mee te nemen als je naar de kerk gaat?", vroeg de

koster verbaasd. "Nou", antwoordde Mie, "Ik zal het je dan maar vertellen. Ik wil vandaag soep koken. Piet is gek op soepvlees en ik heb grote kans dat hij, terwijl ik naar de kerk ben, al mijn soepvlees opeet. En daarom heb ik zijn ondergebit meegenomen naar de kerk". "Je hebt gelijk, Mie", zei de koster. Hij haalde het gebit en gaf het aan de vrouw. Zij stopte het zorgvuldig in haar tasje en ging opgelucht huiswaarts.

* Toelichting van de schrijver: "Als jongen werkte ik met een timmerman uit Schipluiden. Die vertelde altijd allerlei sterke verhalen. Dit is er één van".

De St. Jacobuskerk aan de Rijksstraatweg te Hodenpijl, met links de pastorie en rechts de Kerkbrug, ca. 1955. De kerk is een typisch voorbeeld van een waterstaatskerk.

Hoornse blekers (1580 - 1874)

J. Ham

Linnen, de vezel die verkregen wordt door het roten¹ van vlas, wordt al duizenden jaren gebruikt voor het maken van weefsels.

Op het platteland werd, als onderdeel van het boerenbedrijf, tot in de negentiende eeuw vlas verbouwd en verwerkt tot linnen voor eigen gebruik en voor de verkoop.

Het van oorsprong grauwe linnen werd destijds gebleekt op bleekvelden. In Den Hoorn lagen deze o.a. langs de Dijkshoornseweg en de Woudseweg.

De vlasteelt

De vlasteelt was al eeuwenlang bekend in Vlaanderen, maar ook op het Hollandse platteland.

In de omgeving van De Lier waren de blauwbloeiende vlasvelden al heel vroeg bekend en de blekers van het vlagaren en het linnen ook.

Maar ook op Den Hoorn lagen langs de Dijkshoornseweg al in de zestiende eeuw enkele kleine en grote bleekvelden, grasvelden dus.

De oude vlasboeren kookten het gesponnen vlagaren met loog² en besproeiden het linnen op de bleek.

Oude Hoornse Blekers

In het Landgifteboek in het stadsarchief van Delft (afd. I, inv. Nr. 1308), vond ik deze vermelding:

"In 't jaar 1591 koopt Sijmen Janszoon, bleycker, negen hont lant in Voordijkshoorn voor 900 gulden"

En enige tijd eerder wordt in één der Rechtboeken van Hof van Delft op de 17de januari 1588 op pagina 25 vermeld:

"Het versoeck van Claes Maertenszn., bleycker, wonende op te Hooren."

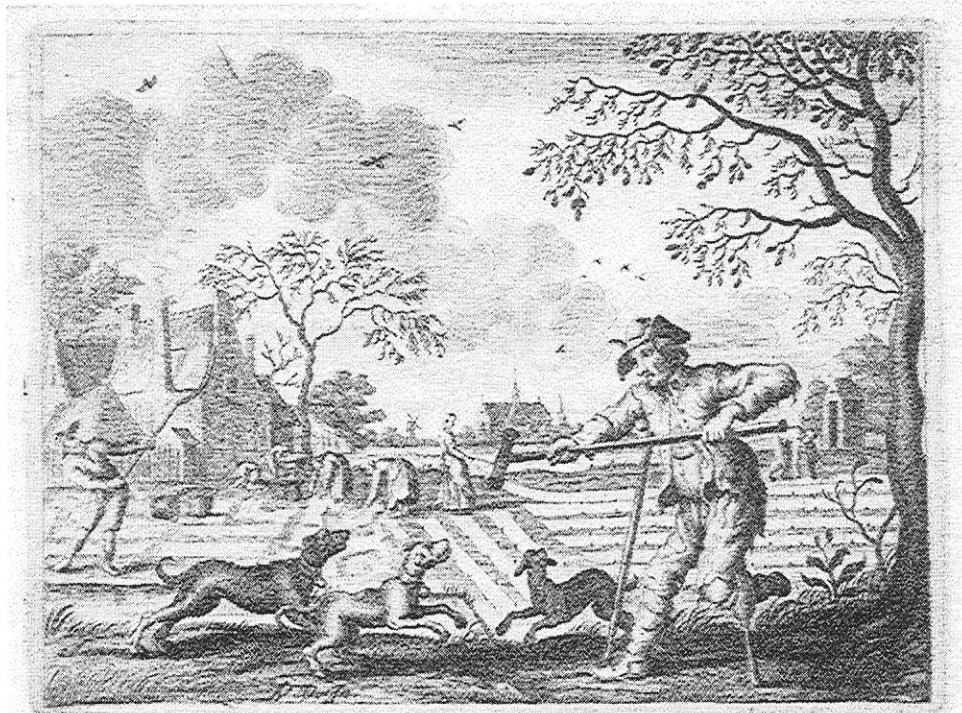
Deze pagina, volgeschreven met de ganzenveer, behandelt uitvoerig de klacht over de onjuiste betaling door Pieter Gerritszoon, schuitvoerder uit Vlaardingen.

Drie getuigen, allen omtrent 50 jaren oud, woonachtig op Den Hoorn, werden onder ede gehoord. Zo'n zitting van het Gerecht van Hof van Delft met de schout en twee gezworenen in het bijzijn van gedaagde en getuigen werd altijd op Zondag in het publiek gehouden. Op de brug (de Hof van Delftbrug) achter de Oude Kerk te Delft, onder protest van de predikanten!

Nog staat vermeld in de Rechtboeken van Hof van Delft een rechtzaak betreffende Pieter Jeroenzn., bleker op Den Hoorn, op 1 juli 1588, die ook weer behandeld werd in de vierschaar³ op de brug achter de Oude Kerk.

*Bleker aan het werk met de schepspeen.
Gravure van Jan Luyken, 1694.*

EEn man, die kreupel was, quâm, met beswaerde schreden,
Ontrent een bleyckers hof, al sachtjens aengetreden.

Aan het werk op de blekerij.

Gravure van Adriaen van der Venne (1589 – 1662), een bekend Delfts schilder, graveur en dichter.

De prent toont tevens de eerste twee regels van een gedicht van Jacob Cats.

De eerder genoemde bleker Claes Maertenszn. heeft later nog zaken gedaan met collega Pieter Jeroenszn. In hetzelfde Rechtboek staat opgetekend:

"Op den 4^{en} April 1593 heeft Claes Maertenszn., bleycker, gifte gegeven (= aangifte gedaan van de verkoop) Pieter Jeroenszn. van de helft van een hont lant aen het buytenwater (= Lookwating) leggende aen de Voordijckhorensse wech. Ende verclaren, dat het halff hondt lants vercoft is om dartich guldens gereet gelts"

In het Register van betaling van de landgiften van Hof van Delft blijkt dat de voogden van de onmondige kinderen van van de overleden ouders, Pieter Derxzn., bleker en Trijntje Claesdr., het bedrijf van de overledenen verkocht hebben aan Teunis Aryenszn. op 25 februari 1624, namelijk een:

"Bleyckerije met huys, schuur, Barch en geboomte met 6 margen onvrij hofflands staande en gelegen op De Hooren in 't hoefslag van Voordijkshoorn, 1624"

De bleker Simon Franszn. van den Bergh met Elisabeth Claesdr., de weduwe van (z'n zoon?) Frans Simonszoon, *gewesen* bleker, waren in een rechtszaak geraakt. Beiden woonden op Den Hoorn. Dit vond plaats op de Rechtsdag van 1 oktober 1684.

Aeltje Fransdr., weduwe van bleker Bastiaan Gabrielszn., had financiële moeilijkheden. Johan Goeree, comm.-generaal van hare Hoogh Mogenden Convoyen en Licenten, eiste beslagname op de meubelen en goederen in een deel van de behuizing gelegen op De Hoorn. Vermeld in de notulen van de Rechtsdag van 20 januari 1705 (Hof van Delft).

Op de Rechtsdag oktober 1721 van Hof van Delft bleken volgens het Belastingregister van de "Extra Ordinaris Verpondingen" van 16 april 1720, pag. 170 vs, deze blekers nog te betalen hadden:

Frans Joppezoen van Houten, bleker, f 8, -, en
Juffr. Catharina van Assendelft, bleekster, f 6, -.

In het Rechtboek nr. 17 (oud nr. 9A10), betreffende de Notulen van het bestuur en het gerecht van Hof van Delft, werd op de Rechterdag 19 april 1734 een lijst gepubliceerd van alle blekerijen van Hof van Delft.

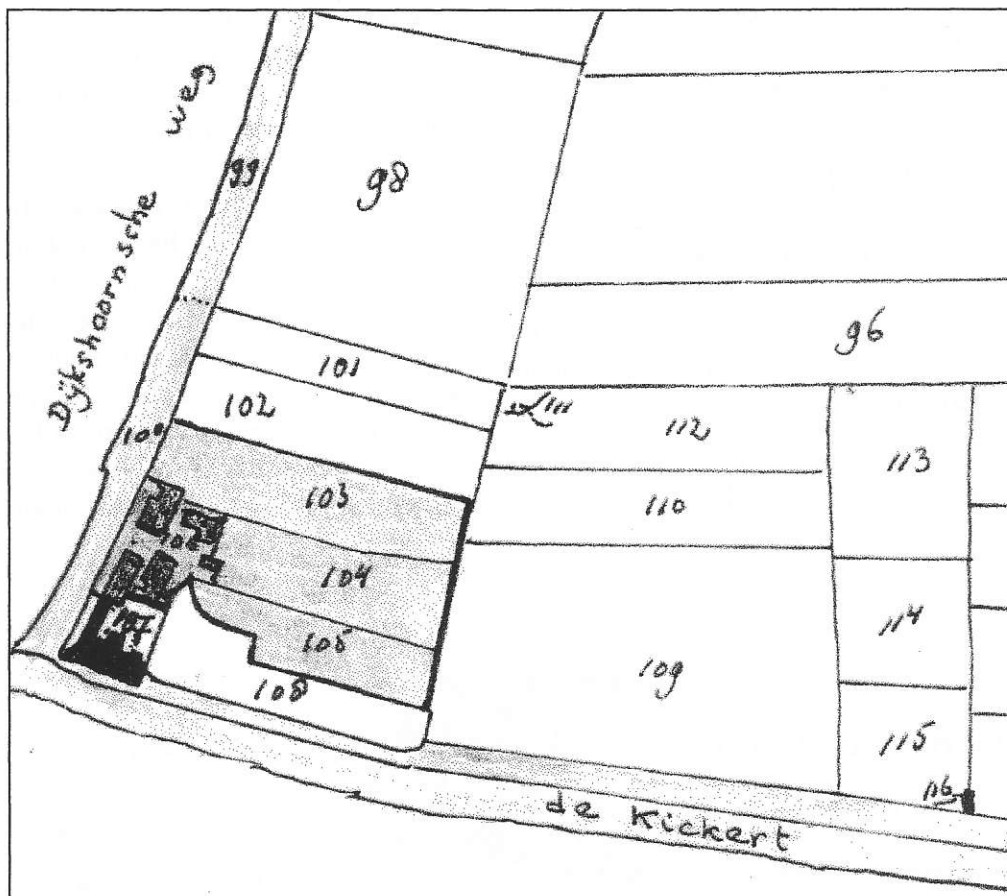
Toen de vlasgaren- en linnenblekerijen na de achttiende eeuw door o.a. de concurrentie van het betere Engelse linnen in verval raakten, werden vele van deze omgezet in kleeblekerijen en redder zo hun bestaan.

De bleker Jan van den Akker

In de protocollen van de gemeente Hof van Delft (pag. 118 verso) is o.a. een akte beschreven over de koop van een blekerij, op 23 juli 1800, gelegen aan het begin van de Dijkshoornseweg. De groot-armmeester van Schipluiden, Pieter de Bruyn, verkocht toen aan Jan Hendrik van den Akker in Den Hoorn:

Een blekerij, huis, bijhuizinge, wasch- en spoelhuys mitsgaarde ook twee boomgaarden, zes stukken bleekveld en een stuk weyland. Vrij hofland in het hoefslag van Voordijkshoorn.

*Belend: ten O. Jan Heesterman
ten W. de Dijkshoornse weg
ten Z. 't Sluyse Trekpad
(nu Hoornsekade)
ten N. de erfgenamen van Ruymveld.*

Detail van een kadastrale kaart van Den Hoorn, ± 1825, met linksonder de blekerij van Jan van den Akker.

- 103 t/m 105: bleekvelden.
- 106: bedrijfsgebouwen.
- 107: woning.

Aan dit perceel was nog verbonden een heel oude, grafelijke (middeleeuwse) belasting, het zg. "hoendergeld" van 1 gulden, 11 stuiver en 8 penningen ten behoeve van het comptoir (bureau) van de Graafelijksheids Domeinen te 's-Gravenhage.

De koopakte van 1 juli 1800 was ondertekend door Jan Daniël Mackor, schout, en door Cornelis Roels en Pieter van Ryt "geswoorens". (In de stad Delft waren dat schepenen).

In het Oud-Rechterlijk Archief 1579 - 1811 Hof van Delft (deel 23) is op pag. 57 vs. aanwezig:

Een lijst van contribuatable (= belastingplichtige) ingezetenen van Hof van Delft, samengesteld op 8 augustus 1803.

De heffing van die buitengewone belasting was 2% op alle bezittingen. In de jaren van de Bataafse Republiek waren er vaak belastingmoeilijkheden.

Op pag. 63 van genoemde lijst stond bij de naam Johannes van den Akker deze aantekening:

"2 knechts en 3 meyden van J. v.d. Akker zijn onwillig hunne namen op te geven".

In 1810 werd na vier jaren het Koninkrijk Holland (1806 - 1810) met de koning Lodewijk Napoleon weer opgeheven en Nederland werd een Franse provincie. De kleine couranten moesten toen in twee talen gedrukt worden.

Er kwamen nieuwe lijsten van inwoners, geheel in het Frans samengesteld, gedateerd 13 juillet 1811.

Als nr. 477 op het "Registre de l' Arrondissement de Rotterdam, Canton Delft, Commune Hof van Delft, 1811" stond opgetekend: "Akker, Jan van den, blanchisseur, époque de la naissance 4 Juillet 1767".

Dat de bleker Van den Akker zeker tot de meer gegoede inwoners van Den Hoorn moest worden gerekend blijkt wel uit deze aanslagen van zijn bureu in het centrum van 't dorp:

huisnr. 80. Gerrit Boele, tapper	f 2,-
huisnr. 83. Frans van Zutphen, smid	f 13,-
huisnr. 84. Jac. Sprinkhuizen	f 6,-
huisnr. 88. Jan van den Akker, bleker	f 16,-
huisnr. 92. Hendrik Koop, bakker	f 30,-

Het werk op de blekerij

In de groeiende steden werd in de meer gegoede families (met de grote en goed gevulde linnenkasten) de vraag naar betere wasserijen steeds sterker. Deze families waren gewend de was slechts éénmaal in de drie maanden naar de blekerij te sturen, ook wel eens per half jaar of eenmaal per jaar!

Bij de blekerijen werd niet, zoals thans, per kilo betaald, maar de klant had een abonnement.

De kosten hingen af van de grootte van het gezin, inclusief het dienstpersoneel. De was werd door de eigenaar in manden gepakt. De wasmanden werden ook wel "bennen" genoemd. Ze waren van binnen met linnen bekleed. Op de manden stond de naam van de eigenaar. Per beurtschip werden de volle manden naar de

1811
CAZETTE DE DELFT. DELFTSCHE COURANT.
Jeudi le 28 Mars. Donderdag den 28 Maart.

FRANCE. Het laatste bulletin de la santé de S. M. l'impératrice et du prince est du 24 mars au soir et de la teneur suivante: L'état de S. M. l'impératrice est de plus en plus satisfaisant.

FRANKRYK. Het laatste bulletin betreffende de gezondheid van H. M. de keizerin en van den prins, is van den 24 maart des avonds, en van den volgende inhoud: De staat van H. M. de keizerin is meer en meer voldoende.

blekerijen vervoerd. Was het vervoer van de was door strenge vorst per schip niet mogelijk dan vond het plaats met paard en wagen.

In sommige grote steden waren de prijzen voor het vervoer van de wasmanden door B. en W. bepaald in een openbare kennisgeving. In Amsterdam bijvoorbeeld werd zo'n verordening gepubliceerd op 16 oktober 1828. Het afrekenen gebeurde gewoonlijk slechts eenmaal per jaar.

Na aankomst op de blekerij van Jan van den Akker werd de was in de stampkuipen gedaan. Met een grote was kon men gemakkelijk één stampkuip vullen. Kleine wassen gingen in netten gescheiden in de kuipen.

Na het voorweken begon het stampen in de kuipen. Deze werden voorzien van warm water uit het waterreservoir op het fornuis. Aan het water werd zeep toegevoegd. Daar was men niet zuinig mee. Hoe meer hoe beter, dacht men toen. Soms was de vloer van het washuis met een laag zeepsop bedekt.

De meest eenvoudige wijze van werken was de was in de kuipen te stampen met de hand met een houten stamper. Voor iedere kuip stond dan een wasvrouw.

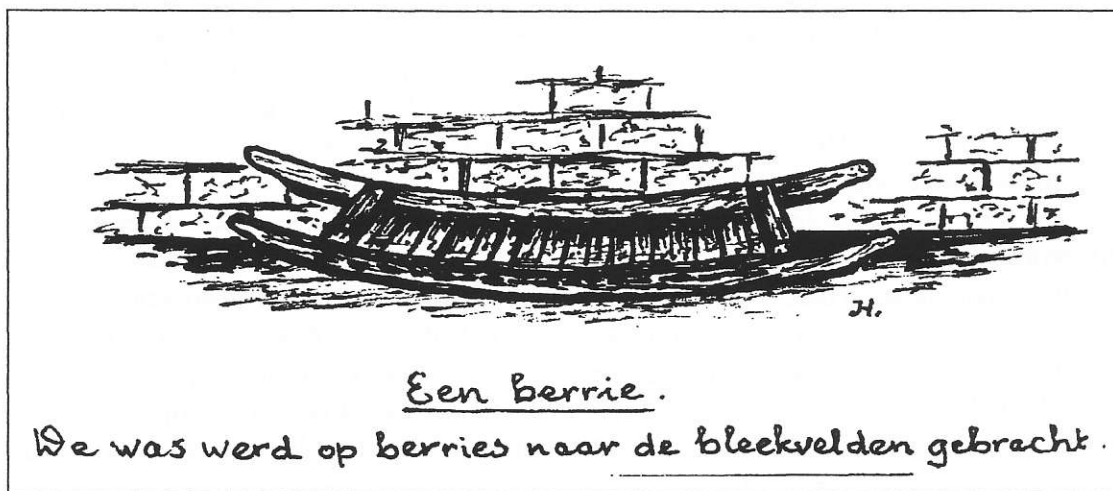
Grote blekerijen beschikten wel over een zogenaamde rosmolen. Het ronddraaiende paard trok een groot horizontaal kamwiel, waarbij dan in enige kuipen de verschillende stampers beurtelings hun werk deden.

Als de was uit de kuipen was gehaald, kregen hardnekkige vuile plekken nog een extra behandeling. Met een gewone houten plank en

<u>WASLYST</u>	
<u>van de blekerij</u>	
Manshemden	
Vrouwe dito	
Mansbroeken	
Vrouwe dito	
Rokken	
Jakken	
Japonnen	
Borstrokken	
Enz. enz.	

een borstel werd er dan stevig geboend. Daarna werd alles in de broeiketel gekookt met loog².

Na het koken Na het koken werd de was op berries geladen en naar de bleekvelden gebracht om te worden uitgelegd. Op de bleekvelden moest het linnen geregeld worden natgehouden met een schepspeen ("waterhoos"). Later kwamen de grote broesgieters met de vele gaatjes in de trechter in gebruik.

Een Berrie.

De was werd op berries naar de bleekvelden gebracht.

Daarna moest er gespoeld worden. Dat gebeurde gewoonlijk in het verbrede gedeelte van de spoelsloot.

Op de blekerijen werd de gehele winter doorgewerkt. Bij vorst moest het ijs uit de spoelsloot gehakt worden. De spoelvrouw had dan een koperen emmertje met warm water bij zich staan om hierin af en toe haar handen te verwarmen.

Op de grote zolders werd de was op de droogstokken opgehangen om te drogen. De droge was werd daarna aan de bewoners van de grote huizen in de stad afgeleverd.

Mangelen en strijken werd thuis gedaan door de dienstboden.

Na "Het Fortuyn" een klederblekerij ⁴

In juni 1846 verscheen het bericht van de verkoop van twee Hoornse houtzaagmolens, de oude paltrokmolen "De Hoop", de bovenkruier "Het Fortuyn", en de buitenplaats "Stilgenoege", op de hoek van de Tanthofkade, oostzijde.

Dit bericht stond toen in "*De Delftsche Courant, het Nieuwsblad voor Delft en Delfland*".

Deze kleine krant, één blad groot, verscheen tweemaal per week, op dinsdag en vrijdag.

In 1846 bleek de nieuwe eigenaar heel nieuwe plannen voor het molenbedrijf te hebben. De houtzaagmolen "Het Fortuyn" werd stilgelegd. Het personeel van zes arbeiders en twee kinderen (kinderarbeid was toen heel normaal) werd ontslagen.

In 1847 werd dit molenbedrijf niet meer vermeld in de "Officiële Staten van Fabrieken en Bedrijven".

De koper werd de heer Hermanus Hartogh Heys, houtzaagmolenaar en houtkoper, mitsgaders lid van de Edelachtbare Raad der stad Delft, wonende aldaar.

Hij liet toen op het molengebied een "*klederblekerij*" bouwen, die hem vermoedelijk meer opleverde dan een windzaagmolen, die soms dagenlang stilstond.

Toen deze welgestelde Delftse heer op 7 november 1864 overleed, werd daarna deze blekerij openbaar geveild (als perceel 9) en aangekondigd als:

Een hecht en sterk huis nr. 53 ingericht als "klederblekerij" met wasch- en spoelhuis, turfschnuur, loods, paardenstal, werf en bleekveld (weiland).

Voorts de halve watering aan de noordzijde, enige watering aan de westzijde en de gehele watering aan de wegzijde langs dit perceel.

Ook werd op 15 december 1864 geveild (als perceel 10) het blok van drie huizen, nrs 50, 51 en 52 met slop aan de westzijde, half aan de noordzijde en de hele watering aan de zuidzijde.

Alles staande en gelegen aan de noordzijde van de Woudscheweg op Den Hoorn in de gemeente Hof van Delft.

Koper was de heer Hendrik Hartogh Heys van De Lier, een familielid van de overledene. De blekerij was toen al verhuurd aan de bleker Hendrik Volkens tot 1 mei 1868 voor *f* 150,- per jaar.

Het blok van drie huizen (nrs. 50, 51 en 52) werd toen al enige jaren verhuurd voor *f* 2,25 per week (per woning dus 75 ct per week).

De blekerij en de drie huizen werden in 1864 gekocht voor *f* 3.025,-.

Reeds na vier jaren, al in januari 1868, gaf de heer Hendrik Hartogh Heys opdracht aan notaris B. van Berckel te Delft de blekerij en het blok van drie huizen in een openbare veiling te verkopen.

Dit vond plaats op zaterdag 4 januari 1868 om 2 uur in het logement "De Bolk" te Delft. Volgens het veilingbericht werden de drie huisjes in dat jaar verhuurd á *f* 1,10, 85 ct en 85 ct per week, met de merkwaardige aantekening:

"eene vermindering van 10 ct. in de winter".

Ook stond er betreffende de koopsom:

"De betaling moet geschieden in grof zilveren Nederlandsch geld".

De blekerij en de huisjes werden gekocht op 13 januari 1868 door Laurentius A. Vreeburg, houthandelaar te Delft, wonende aan de noordzijde van de Buitenwatersloot, wijk 3, nr. 6.

De Hoornse klederblekerij aan de Woudseweg werd al na enige jaren opgeheven door de bouw van de nieuwe openbare school met onderwijzerswoning in het jaar 1874⁵. In dat gebouw vergaderde de Raad van de gemeente Hof van Delft.

Een veiling in Den Hoorn

't Was druk in 't Hoornse Koffiehuis, genoemd "Zomerzorg" van de wed. G. Arkesteijn, op zaterdag 29 september 1905 (nu café Delfland). Om 11 uur vond er een openbare veiling plaats, afslag en toewijzing. Op deze Hoornse veiling verkocht de bekende Delftse houthandelaar L.A. Vreeburg o.a. aan de meester-timmerman Ambrosius Bontenbal uit Schipluiden een deel van de voormalige molenwerf van Het Fortuyn. Als perceel I: een blok van drie huizen nr. 47, 48 en 49, open grond, een houtloods aan water gelegen aan de noordzijde van de Woudsche weg in Den Hoorn, gem. Hof van Delft. Samen groot 9 a en 5 ca en verkocht voor f2.900,-.

Dit perceel werd daarna in 1911 door A. Bontenbal verkocht aan Jan Loomans, een wagenmaker uit Kwintshoek. Deze vestigde zich op het oude erf van de voormalige houtzaagmolen "Het Fortuyn" op de hoek van de Woudseweg en de Lookwatering. In de kleine zakenwereld van Den Hoorn is nu al gedurende 90 jaren de naam Loomans heel bekend geworden en gewaardeerd.

Johannes Jacobus Loomans.
Geb. 26 mei 1887, overleden 5 januari 1965.

De eigenaars van het voormalige molenerf van "Het Fortuyn"

- 1846 Hermanus Hartogh Heys te Delft.
- 1864 Hendrik Hartogh Heys te Delft.
- 1868 Laurentius Vreeburg te Delft.
- 1905 Ambrosius Bontenbal te Schipluiden.
- 1911 Jan Loomans te Den Hoorn.

Noten

1. Het rotten - een rottingsproces - dient om de pectine, de substantie die de vlasvezels bijeen houdt, te verwijderen.
2. Deze loog werd bereid door houtas uit te trekken met water. Vooral de as van eikenhout of naaldhout was hiervoor geschikt.
3. Vierschaar: Rechtsprekend college. Letterlijk: de vier banken voor de rechterlijke beambten.
4. Dit hoofdstuk sluit aan op het artikel over de Hoornse houtzaagmolen "Het Fortuyn" in het Jaarverslag 1999-2000.
5. Thans "De Rijstuin", het kerkelijk centrum van de hervormde gemeente 't Woudt.

Bronnen en literatuur

- "De Blekerij", door H.W.M. Plettenburg. Rijksmuseum voor Volkskunde, Arnhem, 1963.
- "De Haarlemse blekerijen", door A.J. Enschedé.
- "Een blekersbedrijf in de 18de eeuw", door D.J. van der Ven, 1939.
- "De Leidse blekerijen", door W.J. Kret, 1963.

SCHIPLUIDEN ROND DE EEUWWISSELING VAN 1900

O. Spinnewijn

Op 1 januari 2001 maakten we de tweeduizend jaar van onze jaartelling vol en daarom wil het jaarverslag van de Historische Vereniging nog eens terugblikken op het leven in onze Schipluidense omgeving rond de eeuwwisseling van 1900. Kortom gezegd: het begin van de twintigste eeuw, ruwweg begrensd door de jaren 1890 en 1910.

In dat jaar van de eeuwwisseling, 1900, staat er een twintigjarige koningin Wilhelmina aan het roer van ons land. Op haar tweede koninginnedag, dat wil zeggen op 31 augustus, feliciteert de dichter Bernard van Meurs haar in het dagblad 'De Maasbode'. Natuurlijk doet hij dat in dichtvorm waarmee hij, enigszins verkort, als volgt zijn gevoelens vertolkt:

*Willemien, nee Willemientje,
Schriefft et tweede gouden tientje
Zie 'k haor, twintig jaorig
Ien beeltnis veur mien staon
Wel parmantig, maor toch aorig
Kiekt ze as Keuningin mien aon
Mien wuns is nou vervuld
Lang regiere Willemientje
't Lieve Oranje – zonneshientje
Waar ons volk mee is verguld.*

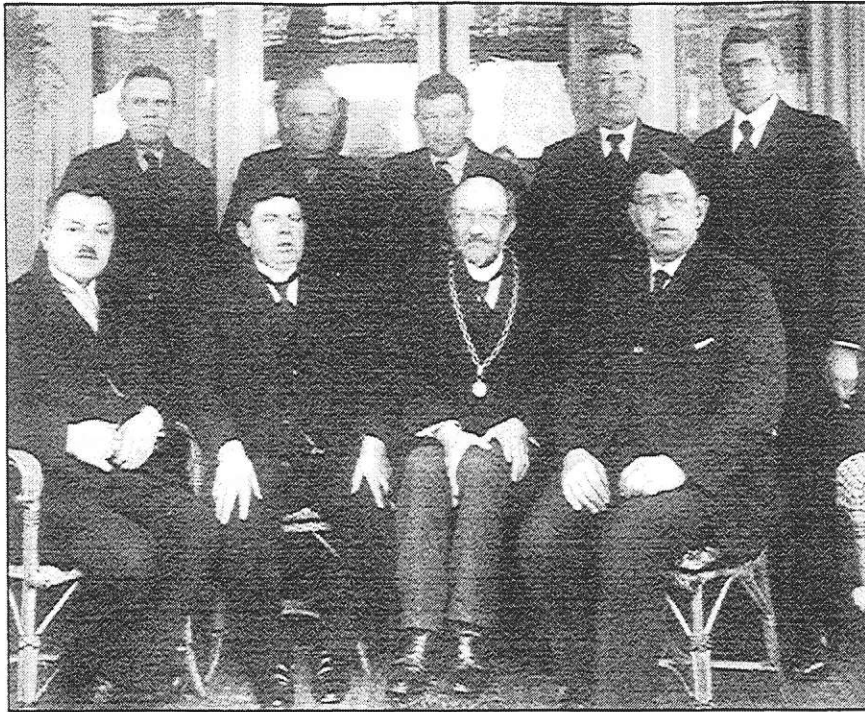
Diezelfde dag stuurt ook de burgemeester van Hodenpijl en Schipluiden, toch wat zakelijker, een telegram met de gelukwensen van zijn College naar Hare Majesteit, die daar via dezelfde weg haar dank voor betuigt. De telegraaf is in die tijd dan ook al goed ingeburgerd en een onmisbaar communicatiemiddel geworden.

Die burgemeester van Schipluiden en Hodenpijl is Henri Antoine Musquetier. Hij leidt zijn circa 1000 burgers gedurende een ambtsperiode van bijna veertig jaar, van 1882 tot 1921, het nieuwe tijdperk in. Zijn burgemeestersjaren markeren dus precies die eeuwwisseling. In die periode ontwikkelen zich stormenderhand de nieuwe technische verworvenheden die het wereldbeeld weldra definitief gaan veranderen. Bij zijn aantreden in 1882 beslist de gemeenteraad nog

over de aanschaf van een nieuwe klep voor de nachtwacht, maar zeker is dat burgemeester Musquetier voor de technische mogelijkheden van zijn tijd steeds een min of meer open oog heeft getoond. Voor de beslissingen daarover is hij echter afhankelijk van de gemeenteraad. Een staf van zeven leden (waarvan twee wethouder) die nog wel eens dwars wil liggen als de financiën ter sprake komen.

Behalve het bovengenoemde telegram vermelden de notulen van de gemeenteraadsvergaderingen in 1900 dat nog drie telegrammen zijn verzonden met gelukwensen. Te weten één op 2 augustus voor de verjaardag van koninginmoeder Emma en één bij de proclamatie die 'den volke kond doet' van de verloving van de koningin met prins Hendrik van Mecklenburg Schwerin op 16 oktober. De teksten van de proclamatie en het telegram worden door de raad staande aanhoord. Tenslotte het derde genotuleerde telegram van 16 december. Dit is bestemd voor de Zuid-Afrikaanse president Paul Kruger. Hij brengt een bezoek aan Amsterdam, tijdens een rondreis door Europa, om hier hulp te bepleiten voor zijn zaak: de boerenoorlog in Zuid-Afrika. De strijd van de Zuid-Afrikaanse Boeren tegen de Engelsen houdt de meelevende gemoederen in Nederland in die jaren namelijk sterk in de ban.

Aldus blijkt al met al dat de telegraaf ook voor Schipluiden is uitgegroeid tot een belangrijke schakel naar de buitenwereld. Landelijk was de ontwikkeling van het spoorwegnet de directe aanzet voor een telegrafienet. Langs de spoorbanen werden al vanaf 1845 telegraafverbindingen aangelegd. Aanvankelijk zijn ze bestemd om de contacten te kunnen onderhouden omtrent de treinenloop tussen de onderlinge stations. Tot dan kent men in ons land namelijk overal zijn 'plaatselijke tijd', terwijl spoorwegen natuurlijk een meer uniforme tijdrekening vragen, iets wat een telegrafienet kon bewerkstelligen. Als Schipluiden in 1892 ook over een telegrafiekantoor beschikt wordt centraal

De laatste bijeenkomst met burgemeester Musquetier te zijner huize, 1922.

Zittend, van links naar rechts: gemeentesecretaris Vermeulen, wethouder N.J. van Oosten, burgemeester H.A. Musquetier, wethouder J.Th. Ammerlaan.

Staande:

*J.G. Janssen,
A. Poot,
H. Boekestijn,
L. van der Marel,
S. van der Eijk.*

gevraagd ook hier de gemeenteklokken gelijk te zetten met de uniforme Nederlandse tijd. Dat blijkt dan nog niet nodig, want Schipluiden beschikt niet over gemeenteklokken.

Inmiddels zijn dan de communicatie technieken al weer sterk verbeterd, niet meer te stuiten en heeft ook de telefoon zijn intrede gedaan. Het Rijk wil daarop inspelen met een Koninklijk Besluit van 1881 om kleine gemeenten zoals Schipluiden te stimuleren een telefoonkantoor in te richten. Wanneer burgemeester Musquetier in 1885 verneemt dat het Hoogheemraadschap besluit het centrale sein van Schipluiden telefonisch met het Gemeenlandshuis in Delft te verbinden, pleit hij ijverig bij de Raad voor een aansluiting op het hulppostkantoor van zijn dorp. Na veel overleggen en tegenwerking ligt er dan eindelijk in 1896 het raadsbesluit tot het oprichten van een Rijkstelefoonkantoor. De Raad is daarmee bereid haar aandeel in de kosten naar het Rijk bij te dragen.

De gemeentearchitect, de heer Verboom, wordt de telefoonhouder met als vervanger de heer A. G. Zuidgeest. Deze verbinding zal overigens voorlopig alleen dienen voor het doorspreken naar Delft van telegrammen. De jaarwedde van de heer Verboom gaat f 100,= bedragen en de inrichting van het kantoor wordt begroot op circa f 35,=. Overigens blijkt die functie een niet

al te zware dagtaak. Het jaaroverzicht voor 1905 geeft bijvoorbeeld aan dat er in die periode geen enkel telegram is aangeboden noch afgeleverd. Pas in 1906 wordt het telefoonkantoor voor algemeen verkeer opengesteld en verwerkt in dat jaar 105 gesprekken uitgaand en 75 binnenkomend. Dat zijn uitsluitend interlokale gesprekken want in 1901 telt de telefoongids, naast het kantoor zelf, nog slechts één particuliere aansluiting. Dat is het nummer van de heer Van Enthoven, Delfts industrieel, sedert 1891 wonend in villa 'Baarslust'. Het raadhuis moet dan nog 10 jaar wachten op de telefoon vooraleer de raad zal zwichten.

De telefoonontwikkelingen tonen aan dat de raad zich niet gemakkelijk laat overtuigen ten aanzien van al die dure nieuwigheden. Het over de balk gooien van gemeenschapsgeld is daar niet te verkopen. Een opgehaalde herinnering in een uitgave van het opinieblad 'De Linie' uit 1952 van een journalist die in de beginjaren van 1900 enkele gemeenteraadsvergaderingen bijwoonde verhaalt zelfs dat het er tot handgemeen kon komen en dat zulk nieuws ook de landelijke pers zou hebben gehaald.

Een dergelijk onverkwikkelijk gesteggel vermeldt het wethoudersoverleg als de voorzitter eind 1906 over dat jaar zijn reiskosten declareert. De declaratie van de burgemeester bedraagt f 22,90, een vergoeding voor minstens

twaalf reizen gedaan ten behoeve van de gemeente, waarvan hij er negen in rekening heeft gebracht. De ene wethouder weigert zonder bepaalde reden botweg zijn goedkeuring te geven, de ander betwijfelt of de reizen wel nodig waren. Het verweer van de burgemeester is dat officieel in zijn positie de kosten per reis *f* 7,05 mogen bedragen. Omdat hij gewoonlijk loopt (vermoedelijk was het reisdoel dan Delft) brengt hij meestal slechts $\frac{1}{3}$ van dat bedrag in rekening in plaats van zich het gemak van een rijtuig te veroorloven. Dat laatste deed hij slechts eenmaal vanwege het ongunstige weer en een volgend keer wegens zware vermoeidheid. Vervolgens wordt de declaratie voorlopig toch aangehouden.

Tijdens datzelfde overleg staat ook de herdenking op de agenda van de 300e verjaardag van Michiel de Ruyter. Het Nationaal Comité heeft daartoe voor de schooljeugd de uitgave van een boekje verzorgd. Na enig beraadslagen besluit het college niet tot het bestellen over te gaan. De reden?: 'de uitgaaf van *f* 20,= levert niet het nut op om die som daaraan te besteden'. Ook de aanschaf van schoolplaten wordt afgewezen. Deze besluiten worden in tweede instantie tijdens de volgende vergadering nog eens bevestigd. De vrije dag voor de jeugd levert geen weerstand op!

De inhoud van de verschillende verslagen van collegevergaderingen en raadsvergaderingen geven al met al een aardig beeld van de leefomstandigheden en de zaken die de gemeenschap in die jaren hebben bezig gehouden. Het zijn voorbeelden van een zuinigheid die wij in de eenentwintigste eeuw niet meer in kunnen leven. Sociaal gezien biedt die tijd, en zeker ook op het platteland, een weinig rooskleurig beeld, dat onder andere wordt veroorzaakt door technisch achtergebleven werktechnieken. Niettemin begint de arbeidende bevolking rond die jaarwisseling door aanpassingen toch weer uit het diepe dal omhoog te kruipen. Dat wordt bewerkstelligd door een sociaal saamhorigheidsgevoel waarin bijvoorbeeld Raiffeisenbanken en Boerenleenbanken een rol spelen. Een dergelijke vooruitstrevende sociale voorziening uit eigen gelederen mag hier met ere genoemd worden. Het is de nog altijd bestaande werklievenvereniging 'Door Eendracht Sterk', kortweg

D.E.S., opgericht in 1899. DES is in 1903, op een ander vlak gevolgd door de oprichting van een Boerenleenbank voor Schipluiden. Een overeenkomstig beeld biedt Den Hoorn, dat in 1900 nog niet zoals nu onder de gemeente Schipluiden valt, maar deel uitmaakt van de gemeente Hof van Delft. De glastuinbouw komt daar meer en meer goed van de grond en groentetelers gaan dan hun productprijzen beschermen door het oprichten in 1901 van een coöperatieve veiling. Aanvankelijk is die gevestigd aan de Delftse Buitenwatersloot in een pakhuis maar groeit al snel telkens uit haar jas, breidt dan naar elders uit en zal tenslotte vanaf 1920 in Den Hoorn kunnen gedijen. De omzet stijgt in die periode van 4700 naar 2 miljoen gulden.

Sprekend over Den Hoorn dat in die tijd dus als woonkern nog deel uitmaakt van de gemeente Hof van Delft, al veel vroeger, in 1896, vinden er oriënterende besprekingen plaats over een voorstel tot wijziging van de gemeentegrenzen. Dat wil zeggen het opheffen van de gemeenten Hof van Delft en Vrijenban ten gunste van gemeenten Delft en Schipluiden. Onze burgemeester ziet de voordelige kanten van het voorstel, de gemeenteraad alleen haken en ogen. Nadat dit punt in 1918 weer op de agenda verschijnt wordt in 1921, dus 25 jaar later, de knoop doorgehakt en bestuurt burgemeester Musquetier op het eind van zijn ambtsperiode de qua oppervlakte nagenoeg grootste gemeente van Zuid-Holland.

Hand in hand met de erbarmelijke sociale voorzieningen tegen het eind van de negentiende eeuw kent ook de gezondheidsvoorziening zorgelijke ontwikkelingen, meer in het bijzonder de noodzaak van betere hygiënische omstandigheden. De grote kindersterfte is een algemeen drama, maar het Westland wordt op het eind van de 19^e eeuw bovendien geteisterd door een cholera-epidemie, die in Schipluiden gelukkig weinig om zich heen grijpt. Als voornaamste oorzaak voor de besmetting moet men het verontreinigde oppervlaktewater aanwijzen. Het Delflands boezemwater is in de warme zomer van 1897 zodanig vervuild dat de daardoor gestorven duizenden en duizenden vissen een ondraaglijke stank veroorzaken. Naast het toenemend gedumpte tuindersafval

spelen daarin vooral het fabrieksafvalwater van de Delftse Gist- en Spiritusfabriek en de hoge concentratie koeien per hectare in onze omgeving een rol. De mest van de laatste komt via de polderbemaling direct op het boezemwater, zoals de Gaag en de Vlaardingsevaart. Maar ook de mens draagt een groot steentje bij. Huisafval, fecaliën en chemicaliën worden rechtstreeks op het oppervlaktewater geloosd. Van een rioolstelsel is voorlopig geen sprake. (Wel bestaan er zogenaamde tonnendiensten voor de fecaliën in stedelijke gebieden, maar alleen Rotterdam kende sedert 1890 een rioolstelsel.) In de gemeente Hof van Delft, waartoe Den Hoorn in die tijd behoort, bespreekt de gemeenteraad in oktober 1900 een nieuwe aanbesteding voor het ophalen van huisvuil en fecaliën. Daar besluit de raad dat dit voor Den Hoorn nog een overbodige luxe is, alleen het stadsgedeelte van de gemeente komt daarvoor weer in aanmerking.

Wel is in Schipluiden in verband met het verkrijgen van een betere drinkwaterkwaliteit sedert 1883 een 'buitengewone reiniging van de sloten' verordend. Zo wordt de sloot achter de Dorpsstraat schoon gehouden. De daarvoor aangewezen mensen zijn S. Berkhout en H.H. Wubben die dat doen voor 20 ct per uur 's nachts en 15 ct per uur overdag.

In 1885 wil burgemeester Musquetier een gemeentepomp plaatsen om daarmee dan het diepere en zuiverder water te kunnen distribueren. Hij vindt dit dermate belangrijk dat hij, wegens verzet door de wethouders, op eigen houtje een proef wil nemen á raison van f 5,=, die hij desnoods uit eigen zak zal betalen. Die gemeentepomp komt er tenslotte in oktober van hetzelfde jaar, maar in juni 1915 wordt er hier nog altijd negatief beschikt op een verzoek om een concessie voor het aanleggen van een waterleiding te verkrijgen. Toch, een jaar later verklaart de gemeenteraad zich bereid medewerking te verlenen aan het tot stand komen van een drinkwatervoorziening. Ook voor dit onderwerp blijkt 1921, na de annexatie van Den Hoorn naar Schipluiden, het magische jaartal. Delft distribueerde in het dan voormalig Hof van Delft al sedert 1910 gas en water bij de bewoners thuis en biedt dat vergeefs ook aan voor Schipluiden. Vanwege een aanhoudende

droogte is er schaarste aan goed drinkwater en dan besluit op 22 juli de gemeenteraad zich akkoord met een watervoorziening van gemeentewege. Een leiding vanuit Den Hoorn zal worden aangesloten op een brandkraan. Ieder gezin heeft per dag recht op twee emmers water á 3 cent per emmer (niet aangesloten Hoornaars betalen 2 cent per emmer).

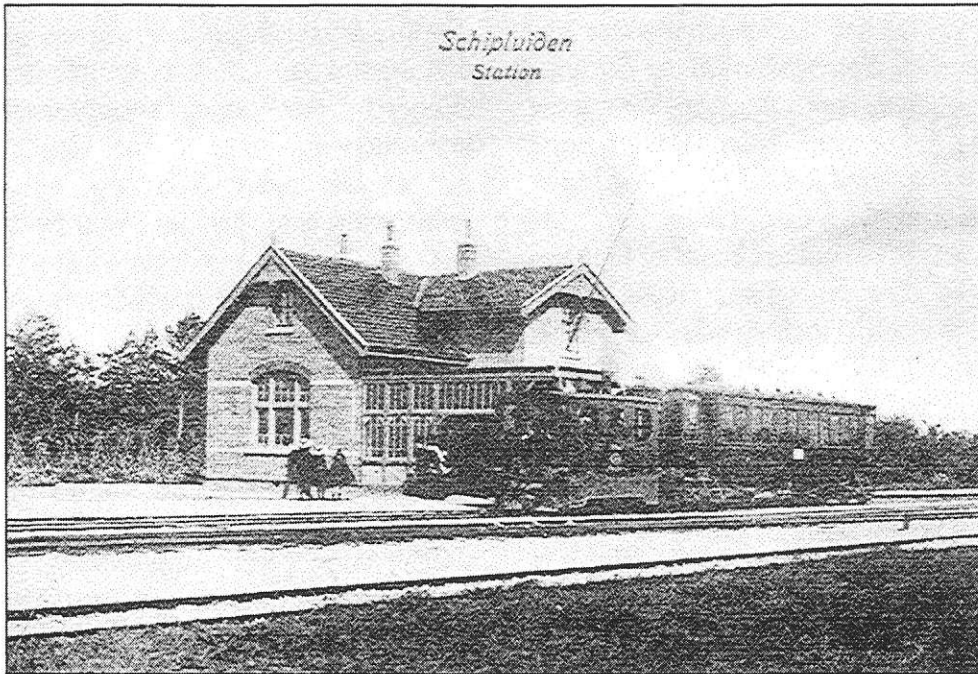
Het vervoer en verkeer rond die eeuwwisseling in onze omgeving mag hier natuurlijk niet worden vergeten. Uiteraard moeten de plattelandsbewoners zich van die tijd regelmatig hebben kunnen verplaatsen. Dan gaat het hier toch voor het merendeel slechts om verplaatsingen binnen een beperkte actieradius. Voor vele zaken kan men in die tijd gewoon in het dorp terecht en anders zal, zonodig, Delft het voornaamste doel zijn. De eerste omwentelingen naar een figuurlijk veel kleinere wereld hebben in 1900 al wortel geschoten. Dat is allereerst de stoomtrein. Als onderdeel van de spoorlijn Amsterdam - Rotterdam, en veel verder, snelt die trein tussen Delft en Kethel al sedert 1847 over Schipluidens grondgebied. Ook de auto en de fiets hebben voorzichtig hun entree gemaakt en met hen duiken meteen al problemen op omtrent het in bezit nemen van de wegen.

Het eeuwenoude schip blijft echter voor onze contreien voorlopig toch het favoriete vervoermiddel, naast het paard, al dan niet met wagen, en niet te vergeten ook de hondentractie. En natuurlijk, verder is er de lopende de mens, die in die tijd dan ook geen afstanden schuwt.

Rond 1900 kent men nog de trekschuit getrokken door een paard. Het is de beurtschipper wiens boot is uitgerust met een kleine kajuit als passagiersaccomodatie voor de dienst Vlaardingen/Maassluis - Delft.

De dienstregeling is algemeen punctueel, hoewel nog slechts zeer beperkt, maar laat zich toch al als te langzaam ervaren. In Schipluiden heeft het trekpaard in 1900 nog zijn wisselplaats op het punt dat nog altijd bekend is als de 'Paardenmarkt' aan de Vlaardingse kade.

De omnibusdienst met paardentractie van S. Zwaard uit Maassluis verzorgt inmiddels een heen en weer dienst tussen Maassluis en Delft, via Maasland, Schipluiden en Den Hoorn. Bij

Station van de W.S.M. te Schipluiden, ± 1912.

het binnenrijden van ons dorp blaast hij op zijn hoorn tot hij de halteplaats heeft bereikt bij 'De Vergulde Valk'. Op de wijs van de hoornblazer neuriën dan de dorpingen de volgende woorden:

*Meisje moet je nog piesen
Voordat je in de omnibus gaat
Want als je het in de omnibus doet
Krijg je van Sijmen Zwaard!*

Zwaard krijgt in 1892 zijn subsidie van f 240,= mits hij 3 maal daags de ingezetenen gelegenheid biedt onder normale omstandigheden te worden vervoerd.

Intussen zit ook de concurrentie van de omnibus zeker niet stil. De Westlandsche Stoomtramweg Maatschappij wil haar net uitbreiden met onder andere een lijn Naaldwijk – De Lier – Delft en biedt een aansluiting voor de gemeente Schipluiden, waar de lijn aan de westzijde zou moeten passeren. In 1890 vinden de eerste besprekingen plaats, waarvoor de provincie een subsidie van f 100.000 wil fourneren. B & W reageren echter negatief en vinden de aanleg niet nodig omdat de baan 30 minuten gaans buiten het dorp blijft.

Tijdens een bespreking in 1892 vragen de concessionairs nog een subsidiebijdrage voor de genoemde lijn, maar komen dan in 1894 met een

gewijzigd tracé van de lijn. Die zal Schipluiden aan de oostzijde passeren en is het ook ons nog wel bekende huidige fietstracé. De besprekingen verlopen nu kennelijk positiever, want op 30 april 1900 kunnen de voorbereidingen worden getroffen voor het onteigenen van gronden ten behoeve van de trambaan. Alle hobbels kunnen vanaf dan worden geslecht. Tenslotte ligt er dan op 4 juli 1911 de bouwvergunning voor het station 'Schipluiden' en als dan op 27 september de champagne door de burgemeester goed is gekeurd kan die op 11 oktober de nieuwe lijn Delft – Maaslandsedam daarmee inzegenen.

Ter afsluiting van de W.S.M. paragraaf is het wellicht nog interessant te vermelden dat in 1907 een verzoek voor de aanleg van een verbinding Wateringen – Delft, via Den Hoorn, door de raad is afgewezen. Nu, honderd jaar later, denkt men daar anders over!

Tot zover het regulier vervoer, want daarnaast is er vanzelfsprekend het nodige ád hoc verkeer. Dat maakt, als vanouds her, ook gebruik van de bekende waterwegen, naast het verkeer over land dat veelal aangewezen is op de vaak erbarmelijk slechte en smalle wegen.

Schipluiden is in die tijd uitgegroeid tot een echt schippersdorp waar talloze zeilende Westlanders hun thuis hebben. Na een werkweek die hen dikwijls tot ver buiten de gemeentegrenzen

voerde, verzamelen de schippers zich voor de zondag in de kom van het dorp voor een dag nog echte zondagsrust met de familie. De zaterdagmiddag wordt benut om de boot op te poetsen. Maar ook de bollende zeilen gaan concurrentie ondervinden. In 1910 laat schipper A. de Bruijn als eerste een motor in zijn boot zetten en in 1916 geeft de gemeente een vergunning af aan twee Vlaardingse ondernemers om met een motorboot van Delft naar Vlaardingen te mogen varen. Het varen met de niet van de wind afhankelijke motorboot vindt vervolgens snel navolging.

Naast deze 'grote vaart' is er op het water het individuele verkeer, waarbij de trekschuit, gejaagd door paard of man nog altijd een vertrouwd beeld is. De beurtschipper is al genoemd, maar voor alle met een jaaglijn getrokken boten vormen de vaste bruggen een obstakel, dan zit de jaaglijn in de weg. Een lage leuning voor het pad langs de waterkant is geen probleem. Echter bij de bruggen dwars over het water ligt dat moeilijker. Daar zijn de leuning wel voorzien van geleiderichels of zelfs katrollen zoals bij de Hoornse brug, maar op een gegeven moment moet de jaaglijn toch losgelaten worden. Een typisch gebeuren speelt zich dan af bij de Hoornse brug, waar de hulp van de dorpsjeugd door de schipper op prijs wordt gesteld want zijn jaaglijn is een belangrijk attribuut. Op de brug stelt de jeugd zich daar op om de schippers te helpen met het overbrengen van de lijn. Met het bekende zeggen van de schipper '*Vooruit maar*' nemen ze de lijn over en krijgen daar een cent voor die door de schipper op de brug wordt gegooid, een kluwen van jongens moet die cent dan in het zand terug moet vinden. Vervolgens begeeft de winnaar zich met zijn kornuiten naar het winkeltje van vrouw Seesink aan de Dijkshoornseweg waar ze de buit omzetten in snoep. Is de schipper de vervoerder van de haring uit Vlaardingen die naar de visafslag in Scheveningen op weg is, dan is de beloning een haring.

Kijkend naar alle andere vervoer over water dan is de praam of het roeibootje het geëigende transportmiddel voor het vervoer in de binnenlanden. Bij de boer is het de taxi voor zijn koeien, maar ook voor de melk die afgevoerd moet worden, de groenteteler brengt er zijn producten mee naar de markt of de veiling, de

dokter bezoekt er zijn patiënten mee en de bakker bezorgt in wijde omtrek zijn brood met het roeibootje bij de boeren. Ook de lijnkoeken, het wintervoedsel voor de koeien op stal, die in de winter nauwelijks bereikbaar zijn voor transporten, worden via de boot gedistribueerd. Heel bekend als veevoer-vervoerders zijn de spoelingschuiten die hun waar afhalen bij de Gist- en Spiritusfabriek. Dit vervoersbeeld blijft gedurende de gehele eerste helft van de twintigste eeuw normaal en zullen de ouderen onder ons zeker nog herkennen.

Het wegverkeer zoals wij dat kennen staat rond 1900 nog in de kinderschoenen. Men weet er net als nu geen raad mee. Zoals gezegd, de weinig aanwezige wegen zijn, behalve de Hoornseweg en de Rijksstraatweg, smal en in het gunstigste geval alleen voorzien van een middenbestrating voor de paarden en bovendien tijdens de winters niet of nauwelijks begaanbaar. Natuurlijk hebben de boeren hun koetsen, waarmee ze 's zondags op pad gaan voor het kerkbezoek in Delft, in 't Woudt, of in één van de drie Schipluidense kerken. Het merendeel van de kerkgangers doet dat evenwel te voet. Zonodig bekorten kerkepaden, zoals het Kerkpolderpad voor de bewoners van Papsou, de Voddijk en het Woudse kerkpad, voor hen de afstand. Algemeen is men aangewezen op lopen en dat doet men dan ook veel. Zo bezit bijvoorbeeld de katholieke schooljeugd van Schipluiden en Den Hoorn, die dagelijks naar de vroegmis in de Hodenpijlse kerk loopt, zeker nog geen fiets en ze heeft voor die tijd gewoonlijk al thuis de handen uit de mouwen moeten steken om te helpen bij de dagtaak. Niettemin, die automobielen en velocipèdes zijn wel op komst en moeten al aan banden worden gelegd. Zo wordt als eerste de Kerkpolderweg, de huidige Tramkade (of fietspad) in 1895 afgesloten voor de velocipèdes.

De Zouteveenseweg krijgt in 1900 zijn ongeschikt verklaring voor gebruik door motorvoertuigen. In een enkel dringend geval is later door de gemeenteraad wel ontheffing verleend (1906). Zelfs het deel van de Rijksstraatweg onder de gemeente Schipluiden wil de gemeenteraad in 1900 afsluiten voor gebruik door motorvoertuigen. Noch Maasland en Maasluis, noch de gemeente Hof van Delft

(Hoornseweg) willen daar hun medewerking aan verlenen en de wens is dan ook niet ingewilligd. Is dat alle verkeer wat men in die tijd op de weg kan ontmoeten? Het antwoord is nee! Heel gebruikelijk is ook de hondenwagen voor kleinere transporten. Daarmee bezorgt men dan bijvoorbeeld melk en brood bij de klanten. Dat gebeurt vooral vanuit Den Hoorn naar Delftse klanten, maar zelfs vanuit Schipluiden bedient men die. De hond is in die tijd een werkkracht. (Zijdelings van dit stukje over dit stukje verkeersverhaal is bijvoorbeeld bekend dat in Den Hoorn destijds aan het eind van de Harnaskade een hond in een tredmolen werkte om water op te pompen.)

Aansluitend op dit verhaal waarin de verkeersmiddelen van die tijd hun rol spelen, is het wellicht interessant burgemeester Musquetier eens fictief te volgen, wanneer hij na een bezoek aan zijn ambtgenoot in Hof van Delft, burgemeester Manger – Cats, terugkeert naar Schipluiden. Te voet, zoals hij dat na zijn declaratie tegenover het College van wethouders heeft voorgespiegeld. Per slot van rekening is de ‘benenwagen’ in die tijd nog de belangrijkste methode om zich te verplaatsen over kortere afstanden. Het raadhuis van Hof van Delft staat aan de St. Olofslaan, nabij de spoorweghalte van de ‘Schoolpoort’, op de grens met de gemeente Delft. Het nieuwe station van Delft ligt dan al sedert 1885 op de plaats waar men het ook nu nog vindt. Bij de Buitenwatersloot heeft de burgemeester de keus tussen de Hoornsekade aan de rechterzijde van het water, een voetpad tot aan de Dijkshoornseweg in de kern Den Hoorn., ofwel via de officiële weg links van het water, de weg naar Maassluis. Hij kiest voor de rustige rechterkant, het jaagpad over het grondgebied van de gemeente Hof van Delft. Daar is nog weinig bebouwing, maar wel een aantal tuinderijen. Aan de overzijde van het water ligt het Westerkwartier in aanbouw, een nieuwe arbeiderswijk voor Delft. De groentenveiling daar heeft wegens plaatsgebrek al moeten verhuizen naar de Westvest in Delft. Stevig doorwandeland kijkt de burgemeester op het eind van de bebouwde kom uit op het aan de overzijde liggende complex van het door een zware brand geteisterde voormalig gebouw van de firma Van Meerten. Het was de distilleerderij

‘De Postduif’, die inmiddels is overgenomen door de Gist- en Spiritusfabriek.

Schuin daartegenover, aan zijn kant, passeert hij nu de ‘Kogelgieterij’ waarna de verre horizon naar beide kanten open ligt. Een landschap dat de in Den Hoorn woonachtige tekenaar-schilder Derkzen-van Angeren van 1902 tot 1907 heeft vastgelegd en die onze burgemeester daar dus ontmoet zou kunnen hebben.

Links achter de Karthuizerwetering prijkt aan de overzijde van het water, iets verder het land in, de houtzaagmolen ‘De Gekroonde Zalm’. Het is het bedrijf van Vreeburg die daar voor zijn personeel ook een rij woningen heeft laten bouwen die bekend staan als ‘De witte huizen’. Naar rechts wordt het weidse uitzicht beheerst door de Voordijkshoornsemolen, die de waterhuishouding van de gelijknamige polder regelt. Via een kanaaltje, in het verlengde van de Karthuizerwetering aan de overzijde, wordt het polderwater op de ‘Kikkert’ geloosd. De beide watertjes vormen de grens tussen de gemeenten Hof van Delft en Delft. Langs het smalle maar wel verharde jaagpad staan er tot de Dijkshoornseweg nu nog slechts een tweetal tuinderswoningen en het bedrijfe van Dirk Troost. Als kuiper maakt en repareert hij houten

De Voordijkshoornse molen, gebouwd in 1737 ter bemaling van de Voordijkshoornse Polder. In 1924 werd in plaats van de windaandrijving een elektromotor geplaatst. In de dertiger jaren is de kap van de molen gesloopt. Situatie 1924.

Tolhuis aan de Hoornseweg, Den Hoorn, op de oostelijke hoek van een pad dat later Schoolstraat werd genoemd, naar de aldaar in 1922 gebouwde lagere school.

Het tolhuis is omstreeks 1820 gebouwd, het is in 1925 gesloopt. Het schilderij - de schilder is onbekend - toont de situatie omstreeks 1915.

Na opheffing van de tol, in 1900, diende het tolhuis als woning voor rijksveldwachter Deijs en zijn gezin.

tonnen. Die tonnen zijn bestemd voor het innemen van groenten, maar ook voor het vervoer van de melk waarbij men nog is aangewezen op het gebruik van houten tonnen. Aan de overzijde hoort de burgemeester vervolgens het regelmatig gestamp van de oliemolen 'Mercurius'. Het is het op stoomkracht werkend bedrijf van de heer Beek die in het grote huis naast de molen woont. In die molen verwerkt men lijnzaad voor het maken van zogeheten 'koeienkoeken', veevoer voor het winterseizoen dat de Hoornse schipper Ruigrok van de Woudseweg distribueert bij de Westlandse veeboeren.

Inmiddels is onze wandelaar dan de kleine kern rond de Hoornse brug genaderd. Aan de overkant moet het verkeer tol betalen om te mogen passeren (een dergelijk obstakel bevindt zich tot 1914 ook even achter de Korpershoekse molen bij de boerderij van Valk op de Rijksweg naar Maassluis). Richting brug, op de plaats waar voordien de buitenplaats 'Stil Genoegen' stond, staat nu een blokje van vijf woningen en de houtloods van de firma Bontenbal. De latere aannemer Jaap van Velzen is hier in dienst als timmerman. Aannemer Dirk Bontenbal had in 1893 de timmerwinkel met woonhuis tegenover de Valbrug in Schipluiden gekocht. Zijn zoon

Ambrosius ("Broos") Bontenbal heeft hier van 1904 tot 1925 zijn bedrijf uitgeoefend.

Intussen kan de burgemeester constateren dat er in Den Hoorn de laatste jaren toch wel een positieve ontwikkeling gaande is. Dit wordt mede veroorzaakt door de gunstige ontwikkeling van de glastuinbouw, waar de komkommerteelt van niets op dat ogenblik al meer dan 18% van de productie uitmaakt. Ten behoeve van het daarvoor van elders aangetrokken personeel zijn, op initiatief van tuinders zoals Lekkerkerk, Vink en Steenks, rijtjes woningen gebouwd langs de Woudseweg (van de weg nog gescheiden door een sloot met voor ieder huis een bruggetje) en de Dijkshoornseweg.

Zijn wandeling vervolgend komt hij nu langs de kruidenierswinkel van Hein van Velzen met links daarvan één van de drie lantaarns die Den Hoorn rijk is. Het is een gaslantaarn want Den Hoorn heeft via Delft al een complete gasvoorziening. Tegen de bovenzijde van de paal is bij deze lantaarns een dwarslatje gemonteerd, waar de lantaarnopsteker Dorus Dessens, tevens schoenmaker, zijn laddertje tegen kan laten rusten om de lamp te ontsteken. Als lantaarnopsteker ontvangt hij f 25,- per jaar. In Schipluiden wordt een dergelijke

gasvoorziening door de gemeenteraad nog heel lang afgehouden. Daar branden de lantaarns nog altijd op Patentolie, nadat eerder, in 1899, een voorstel om het goedkopere maar gevaarlijker petroleum te gebruiken is afgewezen. Een aanbod van het Delftse gas- en waterbedrijf in 1920 om een leiding vanuit Den Hoorn aan te leggen naar Schipluiden, tegelijk met de wel aan te leggen hoofdleiding naar De Lier, Naaldwijk en 's-Gravenzande, wordt door de raad voorlopig afgewezen. Reden: 'men is van mening dat men niet veel aansluitingen zal krijgen en het te kostbaar zal zijn voor de gemeente'. Overigens, in 1908 zal er juist achter de Hoornse brug, op Schipluidens grondgebied, bij het huis van de Rijksveldwachter – jachtopziener die net weer in Den Hoorn woont, een elektrische lantaarn geplaatst worden in overleg met Hof van Delft. Gezamenlijk dragen ze de kosten en besluiten voor de somma van acht gulden een dergelijke lantaarn aan te schaffen. Elektriciteit spreekt de Schipluidense raad tenslotte klaarblijkelijk meer aan dan gas, want in 1914 is de aanleg daarvan een feit. De 19 bewoners van Abtswoude, die zich willen verbinden elektriciteit af te nemen, krijgen echter tien jaar later nog nul op rekest. Ook anderen zouden dat wel eens kunnen vragen!

Na de wat primitieve houten brug te zijn overgestoken voert de tocht nu in eigen gemeente langs de vaart via de Kerkpolderkade, afgesloten voor gebruik door velocipèdes, door naar Schipluiden. Rechts van de Rijksstraatweg

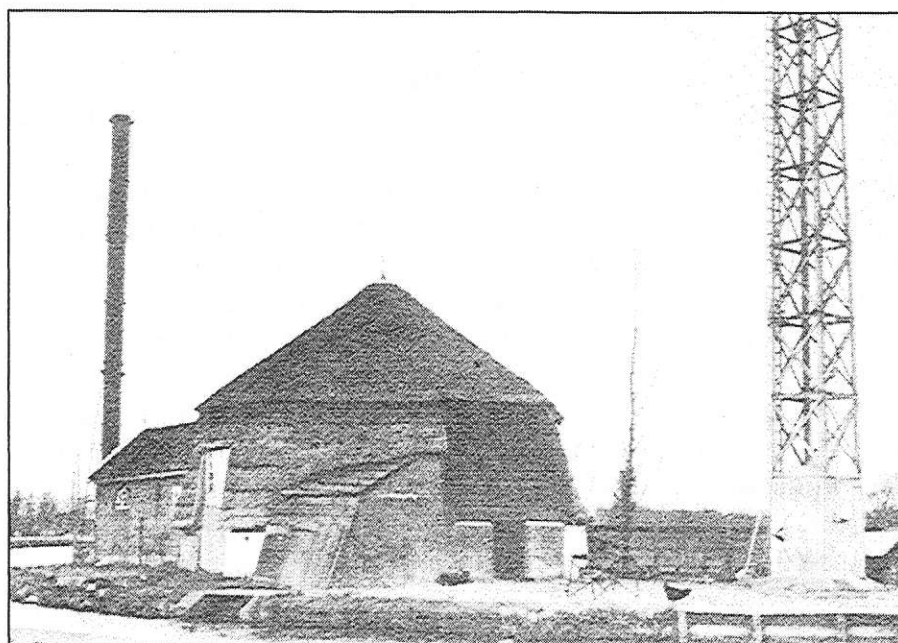

Het monumentale inrijhek van kasteel Keenenburg aan de Singel, ± 1917.

Deze laatste zichtbare herinnering aan het in 1798 gesloopte kasteel is in 1918 verkocht en overgebracht naar een villa in Wassenaar.

staat nog een houtzaagmolen met aan weerszijden van de vaart een balkengat. Recht vooruit lonken halfweg de Hodenpijlse kerk en in de verte al de hervormde kerk van Schipluiden. Bij de Ommedijk ziet hij tot zijn genoegen ook bouwactiviteit. Daar is men in 1906 bezig met de bouw van de monumentale boerderij 'Rehoboth' voor de paardenliefhebber Chardon.

In Schipluiden aangekomen vindt de burgemeester na het passeren van de bocht bij het 'watermachien' met de hoge seinmast, links, tegenover zijn huis, het vertrouwde toegangshek tot de voormalige Keenenburg. Hij zou er in

Het inmiddels verdwenen gemaal in de Kerkpolder (het "watermachien") met seinmast.

Leerlingen van de School met de Bijbel, met meester P.G. Smelik en juffrouw Spiering, 1903.

1918 nog vergeefs voor pleiten dit fraaie hek als monument voor Schipluiden te bewaren. Ook interventie van de Archeologische Commissie kon de verkoop niet verhinderen.

In het verlengde van de kade ligt nu de Singel met de gereformeerde kerk, het huis van meester Smelik, het postkantoor en op de hoek het huis met kruidenierswinkeltje van veldwachter (bij feesten) D. Diederik, alias telegrambesteller, gemeentebode en brugwachter. Als brugwachter heeft hij de taak circa 6000 maal per jaar voor boten de brug te openen tegen 5 cent per keer. Het pachtrecht heeft hij bij inschrijving voor drie jaar moeten kopen. Dat zal totaal ongeveer 375 gulden zijn geweest.

Overigens, die toch functioneel wel belangrijke Singel is nog nauwelijks bestraat en kan dan ook bij regenachtig weer in een ware modderpoel veranderen. De burgemeester neemt uiteraard de Hofbrug om naar zijn woning boven het raadhuis te gaan waar hij al sedert 1884 woont. Hij kijkt nog eens naar boven naar de nok van het pand waar tot 1910 de klokkenstoel staat opgesteld die bij brand het alarm moet slaan om de brandweerlui op te roepen. Lid te zijn van dit corps is een sociale plicht en die brandweer omvat dan ook een kleine honderd leden die bij actieve dienst 20 cent per uur krijgen uitbetaald. De eerste persoon die bij brand dit alarm bedient krijgt daarvoor een beloning. In 1904

krijgt L. van Bergen, alias Salomo, 0,50 cent. Het blusmateriaal voor de brandweer heeft een onderdak aan de noordkant van de hervormde kerk die na het afbreken van de bouwvallige toren nog altijd een travee korter is dan tegenwoordig na de restauratie.

Aan de andere zijde van de kerk bevindt zich het cachot, het arrestantenhok. Een weinig comfortabel onderkomen waarvoor in 1900 een 'luchtdicht voorwerp voor natuurlijke behoeften van arrestanten' wordt aangeschaft. De voorzitter van de raad, de burgemeester, wenst hiertoe 'een tonnetje te doen maken, waarin een trechter verbonden aan de bril en een goed sluitend deksel'. Kostenopgave: f 5,50.

Uiteraard speelt zich op alle vlakken van het dorpsleven ook in die jaren het nodige af. Woningen krijgen in 1890 hun 'postcode', dat wil zeggen ze dragen voortaan allemaal een achtereenvolgend nummer. Binnen de kom 127 nummers, voorafgegaan door een K, het buitengebied 93 nummers voorafgegaan door een B. De schilder P. van Bohemen mag de nummers schilderen voor 22 gulden.

Het onderwijs krijgt in 1891 een school met de Bijbel, aan het hoofd meester Smelik en in 1894 ziet de openbare school aan de Boomgaardslaan de onderwijzer A.M. van Mierlo aangesteld, een achternaam die tot het eind van de twintigste eeuw in het onderwijs een begrip is gebleven.

Ook al is er in die jaren weinig vrije tijd, in 1895 is er sprake van de Vereniging IJslust die vergunning wordt verleend in het klein sterke drank te verkopen. Dergelijke vergunningen zijn in het horeca-gebeuren van die tijd nog al eens aanleiding tot maatregelen. Daarnaast telt Schipluiden ook zijn fanfarecorps 'Crescendo', waarvoor de burgemeester in 1902 wel bereid is 25 gulden per jaar subsidie te geven, maar de raad niet. In 1906 vraagt dat corps dan maar niets en plaatst zonder vergunning een muziktent tegenover café 'De Vergulde Valk'. Die mag uiteindelijk toch wel drie maanden blijven staan. (Twintig jaar later is er dan officieel op dezelfde plaats een muziktent neergezet.) Den Hoorn heeft in die tijd ook zijn fanfarecorps 'Ce Dur'.

Natuurlijk biedt het aanzien van de gemeente Schipluiden in het jaar 2000 vergeleken met rond 1900 een ander beeld. Het verhaal is dan ook zeker niet compleet. Soms zijn er de dezelfde brandende zaken die net als toen weer veel stof doen opwaaien. We denken aan de fusieplannen die het einde van de gemeente Schipluiden betekenen, aan het verkeer dat anderszins nu door zijn omvang ernstige stagnatie veroorzaakt. Anderzijds is het aanzien van het leven hier in alle opzichten onherkenbaar veranderd. De stedeling trekt naar het platteland, dat er nauwelijks meer is, welvaart is er voor eenieder buiten proporties, maar rust en stilte bestaan niet meer, noch de unieke weidse uitzichten over het unieke vlakke polderland.

Schipluiden en Hodenpijl in het begin van de twintigste eeuw.

In de dorpskern bevond de bebouwing zich hoofdzakelijk ter weerszijden van de Gaag.

Kaartfragment van blad 480 van de topografische kaart van het Koninkrijk der Nederlanden, schaal 1:25.000. Verkend in 1874, herzien in 1899 en 1912.